

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Rigorózní práce
Etika v advokacii

Mgr. Ondřej Šoka
březen 2006

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

A handwritten signature in black ink, consisting of stylized cursive letters, likely representing the author's name.

1. Úvod

V obecném povědomí laické veřejnosti je často advokát členem privilegované kasty, vybrané skupiny, která se vchytrale obohacuje na všech ostatních. Úspěšní právníci mají větší moc než většina lidí. Vydělávají více peněz než většina lidí. Bývají zváni na pomoc, když selhal zdravý rozum, když se již lidé zlobí jsou zklamaní a připravení k boji. Z těchto důvodů bývají advokáti terčem zášti¹⁾.

Lidé, kteří zatím neměli příležitost jednat s advokátem osobně, mají obraz celé profese zkreslený sledováním amerických seriálů a filmů, což je mimo jiné důsledkem žalostné informovanosti a právního vědomí veřejnosti. K obrazu advokáta jako nemorální a penězlačné bestie přispívá i situace na knižním trhu, kde se objevují tituly s názvy „Strašná pravda o právnících“ či „Co vás nenaučí na Harvardu“, které obsahují kapitoly s názvy „Válka mezi právníky a klienty“ a „Co právníci nechtějí, aby jejich klienti věděli“ apod. Za všechny z prvně zmíněné knihy odcituji tzv. McCormackův axiom opožděné odměny: *Lidé, kteří obětovali velké množství času a peněz, aby získali akademický diplom – lékaři, právníci – vstupují do praxe se zarytou touhou získat své investice zpět i s úroky – od systému i od vás!*²⁾

Advokát je však ochráncem občanských práv a svobod a jeho profese je jedním ze základních pilířů výkonů práva a spravedlnosti. S ohledem na povahu výjimečné úlohy profese bude společnost od advokáta vždy vyžadovat vysoce čestné jednání a v případě, že její očekávání nenaplní, vystaví jej přísné kritice. V průřezu lidskými dějinami nalezneme celou řadu výroků slavných osobností, které dokládají znepokojení veřejnosti nad morálními kvalitami advokátů: *Žádná profese není vystavena tak silné nenávisti jako advokáti* (T. Jefferson); *Nemají žádné advokáty, protože je považují za osoby, které se věnují zatemňování pravdy* (T. More); *Advokáti zacházejí s právem tak jako ševci s kůží, odírají je, lisují je a natahují je svými zuby* (Ludvík XII.)³⁾. Našli bychom mezi nimi i takové, jenž si nebrali žádné

¹⁾ McCormack, M.: *Strašná pravda o právnících*, 1. vydání, Praha, TALPRESS, 1997, str. 9

²⁾ Tamtéž, str. 41

³⁾ Mullerat, R.: *Advokacie – na rozcestí mezi uchováním důvěry klientů a úlohou strážce bran a informátora*, Bulletin advokacie, 2003, číslo 6 – 7, str. 10 – 11

servítky: *Advokát by si nikdy neměl brát své nejlepší kalhoty, když vychází bojovat za pravdu a spravedlnost* (H. Ibsen)⁴⁾.

Na druhou stranu je nepochybné, že si člověk dokáže advokáta vážit; za nejhezčí toho doklad považují dedikaci G. Flauberta k jeho knize *Madame Bovary*, kterou věnoval v roce 1857 M. A. J. Sénardovi, členu pařížské advokátní komory a bývalému ministru vnitra, těmito slovy: *Drahý a osvětlený příteli, dovolte, abych v čelo této knihy a nad její věnování vepsal vaše jméno; neboť za to, že vychází, děkuji především vám. Vaše skvělá obhajoba jako by byla dodala mému dílu nepředvídané váhy i v mých očích. Přijměte tedy na tomto místě projev mé vděčnosti, jež se – ať bude sebevětší – nikdy nevyrovná ani vaší výmluvnosti, ani vaší obětavosti*⁵⁾.

Jaká je skutečnost? Zřejmě nepostižitelná; nedá se uspokojivě zodpovědět otázka, jací advokáti jsou, neboť početní poměr charakterů všeho druhu je v advokacii zastoupen stejným počtem jako ve všech jiných profesích. Společnost se může pokusit formulovat, jací by advokáti *měli být* a následně se pokusit takové chování vynucovat. Tohoto úkolu se v České republice zhostila Česká advokátní komora (dále jen ČAK), která je k němu povolána už ze své základní funkce, kterou je vedle prosazování práv členů i zajišťování úrovně a etiky výkonu profese⁶⁾. Stejně je tak tomu i v ostatních civilizovaných zemích, kde se stavovské organizace advokátů ujaly dozoru nad profesionální etikou. Výše nastíněný obraz advokáta - dravce - by byl dlouhodobě nesnesitelný. Jednak by důvěra lidí v advokacii klesla pod bod mrazu a jednak by se trh s právními službami stal krvavým bojištěm. Stavovské organizace advokátů proto přistoupily k formulování tzv. etických kodexů, v nichž stanovily závazná pravidla chování členů profese. Tato pravidla se samozřejmě musí stát vynutitelnými (formou disciplinárních opatření), neboť pouhé stanovení morálního profilu advokáta založené na dobrovolném dodržování by nemuselo vést ke kýženému efektu.

Slovutní právní teoretici se v celých dějinách lidstva shodují na tom, že advokát musí být osobou čestnou, osobou vynikajících

⁴⁾ Hajn, P.: Poněkud arogantní postřehy o advokátech, *Bulletin advokacie*, 2004, číslo 7 – 8, str. 146

⁵⁾ Flaubert, G.: *Paní Bovaryová*, 6. vydání, Praha, Mladá fronta, 1969, str. 7

⁶⁾ Fiala, J., Mates, P.: *Komory podnikatelů a komory svobodných povolání*, 1. vydání, Brno, Masarykova univerzita v Brně – Právnická fakulta, 1994, str. 7

charakterových vlastností. Platí – li od dob starověkého Říma, že právo je uměním dobrého a spravedlivého (*Ius est ars boni et aequi.*), pak výraz „umění“ znamená i zručnost, znalost, šikovnost advokáta. Je logické, že čím víc vzrůstá úloha advokáta ve společnosti, tím víc se zvyšují požadavky na jeho chování. Jde přitom o požadavky, které jsou uvedeny nejen v právních předpisech, ale i o ty, které jsou přirozeně spojeny s posláním advokacie jako služby spravedlnosti; dodržování etických pravidel je tedy *conditio sine qua non* výkonu advokacie⁷⁾.

Myslím, že je dobré uvědomit si, že etika v profesi advokáta nespočívá jen ve stavovské cti či důstojnosti vystupování, ale má vztah i k advokátovu svědomí. Dovolím si to krátce ilustrovat na případu dobře známém mezi polskými obhájci: advokát *ex offio* zastupoval klienta, který se tvrdošijně doznával k vraždě milence své manželky, ač ve skutku existovala celá řada nesrovnalostí. Po mnohých konzultacích se klient advokátovi přiznal, že vraždu spáchala jeho manželka, ale on hodlal spáchání trestného činu vzít na sebe, protože počítal s tím, že soudce vezme ohled na jeho nemoc. Měl advokát právo ignorovat přání svého klienta⁸⁾? Právě takové a jiné delikátní situace, kde selhává lidské svědomí, pomáhá profesní etika řešit.

⁷⁾ Havlát, J., Benedik, M.: Etika advokátskeho povolania, Bulletin slovenskej advokacie, 1999, číslo 2, str. 41

⁸⁾ Sawicki, J.: Tajemství paragrafů, 1. vydání, Praha, Orbis, 1970, str. 300 - 303

2. Etika, morálka, právo

Etika (z řeckého *éthikos* – nauka o mravech) je praktická filosofie týkající se lidského jednání vzhledem k mravním požadavkům. Tato disciplína se rozmanitým způsobem rozvíjí již od dob antického Řecka (Platón, Aristotelés), v novověku dosahuje svého vrcholu u Spinozy, Kanta a Hartmanna. Předpokladem je přitom vždy svoboda a mravní odpovědnost individua v situaci, v níž se nachází, většinou také vztah k dobru a zlu. Etika se na jedné straně snaží vyjít při odůvodňování mravních požadavků člověka (normativní etika), na druhé straně popsat různé skutečné představy a prožitky spjaté s mravností (deskriptivní etika). Normativní etika může být autonomní nebo heteronomní, podle toho, zda své požadavky zakládá čistě na člověku, nebo zda je odvozuje z jakési autority stojící nad člověkem. Je formální, jestliže existuje pouze jedno pravidlo, podle něhož se má v jednotlivých případech jednat (zvláště Kantův kategorický imperativ), nebo materiální, jestliže obsahově fixuje určité hodnoty, které je třeba uskutečnit. Může se zaměřovat na postoj (motiv), na jehož základě byl nějaký čin vykonán, nebo na následky, které vyvolal (etické smýšlení a etické odpovědnosti). Podle míry závaznosti mluvíme o absolutní etice (požadavky, které platí pro všechny) a relativní etice. A konečně rozlišujeme individuální etiku (požadavky, které člověk klade sám na sebe, nezávisle na své společenské situaci), která je stavěna proti sociální etice. Jakýsi obecný mravní zákon, o který by se mohlo opírat například právo a politika, má při narůstajícím individualismu moderní kultury pouze podobu nárysu, i když požadavek na jeho ustavení vystupuje do popředí v problematice zbrojení a ekologie⁹⁾.

Etika nestanoví, mám – li či nemám platit daně, smím – li či nesmím –li lhát; jejím jediným úkolem je najít princip, který by umožnil člověku přesně a neomylně rozlišit dobré od zlého, jinými slovy úkolem etiky je najít vždy, za všech časů a okolností a pro všechny lidi platné kritérium mravného a nemravného, a hledající takové kritérium, etikové se především snaží přesně stanovit, co považují za nejvyšší hodnotu lidského života. Jakmile tuto hodnotu našli, splnili nejpodstatnější část svého úkolu, neboť tou hodnotou je

⁹⁾Kolektiv autorů: Všeobecná encyklopedie UNIVERSUM, 2. díl, 1. vydání, Praha, ODEON, 2000, str. 638

dobro. I stačí aby dodali: Jednej vždy tak, aby každý tvůj čin směřoval k nalezené nejvyšší hodnotě lidského života jako k cíli¹⁰⁾.

Morálka je systém hodnotových představ a příkazů, který třídí jednání a předpisy podle dobra a zla; základní význam přitom mají imperativy z hlediska záповědi (tabu), které mají zdržet jednotlivce od plného uskutečnění jeho vitálních popudů (výživa, sexualita, uplatnění, vlastnictví a bezpečnost) ve prospěch akceptování podmínek sociálního soužití jako je spravedlnost a uznání práv cizí osoby, jakož i uznání druhých lidí jako cíle, nikoliv jako prostředku. Morálka je součástí kulturního systému, a proto se liší v jednotlivých společnostech, v historických epochách a dokonce mezi různými skupinami jedné společnosti; tam, kde se zrušilo teologické zdůvodnění morálky (jako dané osobním Bohem), poukazuje se na zdůvodnění funkcionální nebo se setrvává u relativistického popisu rozdílných kulturních systémů. Pouze v pojmu univerzalistické morálky se ještě dnes vykazuje eticko-utopický potenciál.

Morálka je také sociologický systém norem, který reguluje chování lidí, zejména jejich vzájemné vztahy. V podstatě určuje, co je dobré a špatné, správné a nesprávné nikoliv z hlediska bezprostředního prospěchu jednajícího, ale z hlediska obecně platných principů, hodnot, které sdílí daná kultura, civilizace. Morálka je relativně stabilní systém, jehož kořeny jsou vesměs zakotveny v náboženských kodexech (v západní civilizaci v Desateru), ale i v lidových zvycích a mravech, které jsou někdy chápány jako předstupeň morálky, protože jsou méně závazné a nevztahují se k transcendentním principům. Někdy se do oblasti morálky zahrnují pouze neformální normy, jejichž dodržování není právně postižitelné, které podléhají pouze neformální sociální kontrole vlastní skupiny a veřejného mínění. V každém případě specifikum morálky spočívá ve dvojí kontrole: vnější, společenské a vnitřní, kterou provádí vlastní svědomí, které je vlastně koncentrací vstřebaných, plně akceptovaných morálních norem. Morálka, která je obsahem individuálního svědomí, se ovšem může více nebo méně rozcházet s morálkou společnosti, v níž člověk žije. Velké a četné diskrepance tohoto druhu bývají nazývány morální krizí společnosti a spojovány s tzv. morálním relativismem, který považuje morálku za ryze individuální záležitost, upírá jí univerzální charakter. Jeho krajní

¹⁰⁾ Neff, V.: Filosofický slovník pro samouky, 1. vydání, Praha, Družstevní práce, 1948, str. 126

podobou je morální nihilismus, který se vůbec staví proti normativní regulaci lidského jednání, neuznává tedy ani individuální morálku. Studium morálky se zabývá již zmíněná filosofická disciplína etika; morálka ale patří i k základním a tradičním tématům sociologickým, zabývá se jí i psychologie, pedagogika, religionistika. Termín etika je někdy používán jako synonymum morálky, stejně jako termín mravy. Starší český název pro morálku je mravnost¹¹⁾.

2. 1. Etika a právo

Etika a právo tvoří různé roviny, které je nutno rozlišovat. V obou případech jde o povinnosti; v právu o právní povinnosti, v etice o povinnosti svědomí. Právní povinnosti se týkají vnější stránky jednání, povinnosti svědomí se týkají vnitřní stránky jednání, tedy jeho morality. Rozlišení legality a morality ukazuje, že každý pokus činit nátlak na svědomí z vnějšku odporuje lidství. Žádná autorita nemůže sama od sebe zavazovat ve svědomí. Může nanejvýš požadovat pod hrozbou sankce vnější legalitu jednání.

Úkolem právního řádu nemůže být prosazovat také právně všechno, co je mravní norma. V mravnosti mají být všechny roviny smyslu a hodnot lidství rozvedeny na celou oblast lidské praxe; v právu se stanoví jako právní normy jen ty normy, bez nichž nemůže být uskutečněno obecné dobro. To závisí na situaci společnosti, neboť právní normy musí být prosaditelné.

Kdyby právo zakazovalo všechno nemravné a předepisovalo všechno mravné, dovedlo by sebe samo ad absurdum. Na druhé straně z toho, že určité jednání je právně dovolené, nikterak neplyne, že je proto také dovolené morálně. Je otázkou rozumnosti právní politiky, v jakém rozsahu právo v určité společnosti činí lidství povinností a nelidskost zakazuje. Neboť i když mravnost a právo patří k různým rovinám, jsou ve vzájemném vztahu a navzájem se ovlivňují. Existuje právo tvorná síla mravnosti určité společnosti a právě tak mravotvorná síla práva¹²⁾.

Georg Jellinek napsal před více než sto lety, že právo je minimem morálky a tento výrok získal velkou popularitu. Tato koncepce vztahu

¹¹⁾ Kolektiv autorů: Všeobecná encyklopedie UNIVERSUM, 6. díl, 1. vydání, Praha, ODEON, 2000, str. 203

¹²⁾ Anzenbacher, A.: Úvod do filozofie, 1. vydání, Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1990, str. 260 – 261

práva a morálky si představuje tento vztah tak, že jde o dvě množiny norem lidského chování, přičemž právo je podmnožinou morálky a per definitionem se jí nerovná. To znamená, že podle tohoto názoru každá norma právní je eo ipso normou morální, naopak ovšem nikoli každá norma morální je i normou právní. Tento názor, ač pochází od autora úctyhodného, je očividně mylný. K jeho teoretickému vyvrácení postačí jeho neudržitelnost demonstrovat jednoduše tím, že bez jakékoli pochybnosti existují právní normy, které jsou morálně indiferentní. Jako příklad lze uvést právní normu, které stanoví, že se po silnicích jezdí vpravo, že se do procesních lhůt nevčítají dny poštovní dopravy a jiných.

Systém práva a systém morálky se od sebe liší nikoli kvantitativně, ale kvalitativně. Právní normy a morální normy jsou normy kvantitativně různé a to i tehdy, jestliže jejich předmět je stejný. Tak například ustanovení § 559 odst. 2 ObčZ ukládá dlužníkovi, aby splnil svůj dluh řádně a včas. Totéž mu nepochybně ukládá i morálka. Nejedná se ovšem o jednu normu, zároveň právní i morální, ale o dvě kvalitativně různé normy, které svým předmětem i obsahem koincidují¹³⁾.

Jistěže právní normy obsahují i pojmy přejaté z oblasti etiky: dobré mravy v občanském právu, poctivý obchodní styk v obchodním právu nebo pravidla slušnosti a občanského soužití v právu pracovním. Jejich použití v praxi však bývá někdy problematické a advokáti pak musí často sledovat judikaturu Nejvyššího soudu ČR, aby tyto termíny dokázali správně aplikovat. Nasnadě je otázka, zda je takové řešení nejšťastnější.

V tomto světle může se jevit snaha stavovských organizací normovat etiku do článků či paragrafů (a disciplinárně pak vynucovat její dodržování) poněkud problematickou.

¹³⁾ Knapp, V.: Teorie práva, 1. vydání, Praha, C.H.Beck, 1995, str. 85 - 86

3. Profesní etika

Popularita profesní etiky pramení z dramatických soudních případů, policejních afér a morálních dilemat z medicínského prostředí, které se přetřásají před očima veřejnosti. Kořeny důležitosti profesní etiky spočívají v tom, že společnost je stále více existenčně závislá na profesích a rozhodnutích odborníků.

Profesní etika je disciplína etiky, jejímž posláním je vytvářet koncepci určitého povolání ve vztahu ke škále společenských hodnot, kterým má toto povolání sloužit a které mu dávají smysl. Pokud hovoříme o službě povolání veřejnosti, zkoumáme jeho poslání z hlediska běžného občana, který je konzumentem služeb odborníků a který na sobě pocítuje důsledky neplnění jejich povinností. Občané jsou racionální bytosti a potřebují mít přesvědčivé důvody pro to, aby akceptovali hodnoty, kterým mají profese sloužit a tím i etické normy, které z těchto hodnot vyplývají a regulují výkon odborné praxe. Je přirozené, že neexistuje všeobecný souhlas co do jednotné hierarchie hodnot, se kterou by jsme mohli konfrontovat profese. Při jakékoliv snaze zdůvodnit hodnotu, patřící do jisté hierarchie, narážíme na tzv. základní hodnotu, při jejímž zdůvodňování logické argumenty selhávají. Základní hodnoty hierarchie, od kterých jsou odvozeny všechny ostatní, jsou vždy výsledkem přesvědčení či víry.

Je přirozené, že lidé mají barevný registr tužeb, preferencí, potřeb. Přirozené je i to, že se jich většinou dožadují pro sebe než pro jiné. Je nepochybné, že některé z těchto preferencí se považují za všeobecné, tedy všeobecně rozšířené a rozumné. Pokud chce rozumná bytost žít s ostatními v harmonicky uspořádané společnosti, musí v sobě najít dost ochoty respektovat u ostatních to, co si žádá sama pro sebe. Tyto hodnoty jsou smyslem vzniku a existence profesí. Profesní etika se však nezaobírá jen hodnotami, ale i množstvím praktických otázek; není jen aplikací úzké etické teorie¹⁴⁾.

Problém, nakolik je soukromý život odborníka předmětem profesní etiky, je dost kontroverzní. Schizma mezi soukromím a odbornou praxí narůstá. Všeobecně platí že porušení univerzální morální normy se považuje za relevantní z hlediska profesní etiky jen tehdy, pokud svojí závažností či notorií vrhá pochybné světlo na důstojnost profese

¹⁴⁾ Houbová, D. a kol.: Psychologie pro právníky, 2. vydání, Brno, Masarykova univerzita v Brně, str. 148 – 150

jako celku. „Opomínání“ daňových povinností, pravidelné navštěvování podniků pochybné pověsti či neplnění vyživovací povinnosti nepřidá žádné profesi na renomé.

Prameny profesního práva jsou různé. Zpočátku to byly morální pravidla vyplývající ze zdravého rozumu, lidské solidarity, krystalizací v každodenním životu profese. Později je orgány stavovských organizací formálně vyjadřovaly, ba občas i kodifikovaly. Skutečnost, že stavovskou organizaci opravňuje ke tvorbě profesního práva zákon, i to, že je schopná toto právo vynutit, jí dává jakousi paralegální hodnotu. Profesní etiku není možné považovat pouze jen za jakési normy fair play; profesní aktivita překračuje vnitřní fórum a její účinky zahrnují i uživatele služeb, kolegy, celou společnost.

Z hlediska koncipování etických kodexů je zajímavé dělení etických norem na některé typy. Opírá se o skutečnost, že jedny normy jsou zdůvodněním jiných norem, respektive, že míra specifikace jejich ustanovení je různá. Etické kánony (kritéria) jsou axiomatické normy, vyjadřující aspiraci povolání, a tedy nejvšeobecnější požadavky na kvality odborníka. Etické principy jsou konkretizací a jistým zdůvodněním kánonů. Umožňují pochopit důvody, které vedly ke stanovení kritérií a do jisté míry slouží jako návod na řešení konkrétních situací. Disciplinární pravidla specifikují chování, požadované principy a zároveň v nich nacházejí svou oporu a zdůvodnění. Jsou imperativní a odborníkovi už nenechávají mnoho prostoru na interpretaci. Stanovují minimální úroveň chování, pod kterou nesmí jít, pokud se chce vyhnout kárnému postihu¹⁵⁾.

Příslušníci určité profese tvoří sociální skupinu, v rámci které psychologické klima vytváří specifický jazyk, pocit vzájemnosti a sounáležitosti, pramenící z hrdosti na tradici povolání a z jednoty zájmů. V tom případě, kdy činnost a rozhodování odborníků má do jisté míry nezávislou, autonomní povahu, můžeme hovořit o etickém či morálním aspektu jejich činnosti, o etické, morální zodpovědnosti vůči společnosti.

Pojmy „profesní etika“ a „profesní morálka“ jsou spjaté s fixací nejen všeobecných etických norem dané společnosti, které se zvláštním způsobem modifikují v konkrétní profesi, ale i se specifickými mravními postuláty, vyplývající ze statusu dané profese. Jde o etické

¹⁵⁾ Krsková, A.: Etika právnického povolania, 1. vydání, Bratislava, Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 1994, str. 24 – 27

aspekty určitého povolání, profese (profesní etiku právníka všeobecně, anebo o etiku jednotlivých právnických profesí – soudcovskou etiku, advokátní etiku, etiku státního zástupce, notáře, exekutora, policejního komisaře, ale i o lékařskou etiku, pedagogickou, novinářskou, vojenskou, podnikatelskou, úřednickou aj.)¹⁶⁾.

Pravidla profesionální etiky, shrnutá v etickém kodexu, jsou v drtivé většině případů formulována jako povinnosti člena stavu. Je však možno přistoupit i k formulaci práv konzumentů služeb (a tedy jim odpovídajícím povinnostem poskytovatelů služeb), jak kupříkladu dokazuje Etický kodex práv pacientů, přijatý 25. 2. 1992 Centrální etickou komisí Ministerstva zdravotnictví České republiky. Znění pak vypadá následovně: *V průběhu vyšetření, ošetření a léčby má nemocný právo na to, aby byly v souvislosti s programem léčby brány maximální ohledy na jeho soukromí a stud* (čl. 5 Etického kodexu práv pacientů). Takováto formulace podle mého názoru sice zajisté přispěje ke zkvalitnění poskytovaných služeb, ale orientuje se pouze na jediný druh profesních vztahů; opomíjí vztahy mezi kolegy, vztahy ke stavovské organizaci apod., které pak musejí být regulovány jinými předpisy.

¹⁶⁾ Čipkár, J.: Profesijná etika právníka, 1. vydání, Košice, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2003, 106 – 107

4. Etika právníka

Profesní etika fixuje nejen všeobecné etické normy dané společností, které se zvláštním způsobem modifikují v konkrétní profesi, ale i specifické mravní postuláty, vyplývající ze statutu dané profese, v našem případě všeobecně profese právnícké, anebo o etiku jednotlivých právníckých profesí, etiku soudce, notáře, advokáta, státního zástupce, exekutora, policisty, úředníka aj. Profesní etika právníka analyzuje poslání právníka jako odborníka v rámci své profese ve vztahu k hodnotám, které daná společnost preferuje a akceptuje.

Profesní etika právníka je tedy určena specifiky profesionální činnosti, osobitostí jeho mravního i sociálního statusu. Právník při výkonu svého povolání svým rozhodováním ovlivňuje osudy mnohých lidí, a proto musí mít rozvinutý cit pro zodpovědnost za svou činnost, řešení a přijímaná rozhodnutí. Pro profesní etiku právníka je charakteristická těsná spojitost právních a morálních norem a principů, regulujících jeho profesionální činnost. Jakékoliv rozhodnutí nebo úkon právníka, pokud odpovídá zákonu, odpovídá i mravním normám. Rozhodování, které není v souladu se zákonem, resp. zákon obchází, je v podstatě nemravné.

Důležité místo v profesní kultuře a etice hraje étos míry zodpovědnosti. V profesní činnosti vzniká problém svobodné volby formy chování a rozhodování, která by spájela rozhodné úsilí o dobro a spravedlnost. Míra zodpovědnosti představuje míru chápání společenských důsledků jednání jednotlivce¹⁷⁾.

V roce 1998 přijala Jednota českých právníků, jež je dobrovolnou stavovskou organizací právníků všech profesí a oborů na území České republiky, Zásady etického chování právníků, které představují v historii českého právníctva první pokus o vyjádření principů stavovské etiky všech druhů právníckých profesí. Jednota očekává, že široká právnícká obec Zásady přivítá, přijme je za své a bude k nim ve své každodenní práci přihlížet a posuzovat podle nich chování jednotlivých právníků¹⁸⁾. Znění Zásad bylo vypracováno zvlášť ustaveným sborem, nazvaným Grémium Jednoty českých právníků, v němž zasedají představitelé jak profesních právníckých organizací

¹⁷⁾ Tamtéž, str. 113 – 115

¹⁸⁾ Zásady etického chování právníků, Právník, 2000, číslo 1, str. 31

(Česká advokátní komora, Notářská komora České republiky), tak představitelé právnických fakult i další významní činitelé veřejného života, kteří jsou právníky, např. prezident Nejvyššího kontrolního úřadu atd¹⁹⁾.

Znění Zásad není příliš rozsáhlé, proto je odcituji v plném znění.

Etika právníka je jeho profesionální ctí. Její náplní proto není jen jeho úspěšnost, ale především jeho věrnost zásadám práva a spravedlnosti vyplývajícím z kulturního a historického dědictví evropského humanismu a křesťanství.

Proto má právník zachovávat zejména následující zásady:

- *řídít se základními principy práva a spravedlnosti v procesu tvorby, uskutečňování a kritiky objektivního práva,*
- *řešit právní problémy z hlediska rovnosti práv a rovnosti přístupu k právům všech subjektů, jichž se právo dotýká, nebo se může dotknout,*
- *respektovat práva nabytá v dobré víře*
- *vždy poměřovat, jako nejvyšší kritérium, svůj postoj s ohledem na dodržování základních lidských práv a svobod, jak jsou vyjádřeny v mezinárodních úmluvách a ústavních principech,*
- *přístupovat k instituci demokratického právního státu s náležitou úctou a být vždy jeho aktivním zastáncem; pečlivě odlišovat instituci státu od momentálních režimních zájmů, které se v určité době prosazují,*
- *přístupovat strážlivě a věcně k právním institucím přítomným i historickým a jejich kritiku popř. hodnocení provádět strážlivě, bez emocí a sledování osobního prospěchu,*
- *vystupovat vůči účastníkům právních vztahů všeobecně poctivě, aby je úmyslně neuváděl v omyl o jejich právech a povinnostech,*
- *nezneužívat svých znalostí práva ve svůj vlastní prospěch nebo na úkor ostatních účastníků právních vztahů, zejména práva neznalých,*
- *vždy pečlivě zjišťovat, které zájmy účastníků právních vztahů jsou oprávněné a postupovat tak, aby zjevně neoprávněným zájmům neposkytoval svým postupem žádnou podporu,*
- *klást vždy nad své majetkové nebo jiné osobní zájmy, zájmy práva a spravedlnosti,*

¹⁹⁾ Brož, J.: Úvod k zásadám etického chování právníků, Správní právo, 1999, číslo 1, str. 261

- *osobně ani odborně nesnižovat a nenapadat jiné právníky, nýbrž střety s nimi řešit věcně a střízlivě,*
- *spolupracovat s ostatními právníky podle svého postavení, aby byl rychle, účinně a hospodárně zjednán průchod právu a spravedlnosti,*
- *vystupovat korektně a odpovědně v odpůrčích vztazích.*

Právník má vždy osvědčovat věrnost těmto zásadám s příslušnou dávkou aktivity a v případě potřeby i osobní statečnosti, již je třeba k jejich obhájení a prosazení²⁰⁾.

Soudcovské povolání je stejně jako povolání advokáta posláním, což plyne už z toho, že soudce právě v případech, kdy právní předpis není detailní a vyžaduje důkladnou interpretaci, svou měrou přispívá k vytváření soudobé morálky. Aby tak soudce mohl činit, musí splňovat několik předpokladů. Předně musí být odborně na výši. Odborností se rozumí jednak právnické vzdělání, ale i následné sebevzdělávání a seznamování se s judikaturou. Soudce, který nemá potřebné odborné znalosti a který je nedovede při jednání prosadit, se stane hříčkou v rukou účastníků či jejich právních zástupců. Soudce dále nesmí být podjatý. I když si lze představit, že i tam, kde by podle zákona byl soudce podjat, by mohl a uměl rozhodovat nestranně, v zájmu čistoty řízení a důvěry veřejnosti se má každý soudce vystříhat podobné situace. Je zásadně nemožné s účastníky či jejich advokáty hovořit mimo jednání o meritů věci a dokonce snad vyslovovat svůj právní názor. Soudce musí dbát, aby účastníci byli přesvědčeni o jeho nestrannosti. Proto je nevhodné bavit se před projednáváním věci s právním zástupcem jednoho účastníka, i když hovor by se vedl o zcela neškodném tématu. Soudce musí znát, čím žije a kam směřuje společnost, jejíž morálku představuje. Soudce by měl být vybaven všeobecným vzděláním, měl by znát kulturu a historii národa. A především by měl umět otázky a odpovědi na ně konfrontovat se svým svědomím²¹⁾. S morálními kvalitami počítá i zákon o soudech a soudcích²²⁾ v ustanovení § 60 odstavec 1: *Soudcem nebo přisedícím může být ustanoven státní občan České republiky (dále jen "občan"), který je způsobilý k právním úkonům a bezúhonný, jestliže jeho*

²⁰⁾ Tamtéž, 262 – 263

²¹⁾ Rubeš, J.: O některých etických zásadách každodenní práce soudce a advokáta, Bulletin advokacie, 2003, číslo 11 – 12, str. 44 – 46

²²⁾ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

zkušenosti a morální vlastnosti dávají záruku, že bude svou funkcí řádně zastávat, v den ustanovení dosáhl věku nejméně 30 let a souhlasí se svým ustanovením za soudce nebo přisedícího a s přidělením k určitému soudu.

Notářský řád²³⁾ počítá stejně jako zákon o advokacii s morálkou notáře už ve znění jeho slibu. Slib je obsažen v § 9 odstavci 2 a zní: *Slibuji na svou čest a svědomí, že v činnosti notáře budu zachovávat ústavní a jiné zákony a obecně závazné právní předpisy a budu zachovávat mlčenlivost. V notářské činnosti budu postupovat nestranně a nezávisle. Notářské povolání je opět shodně s profesí advokáta povoláním noblesním a Notářská komora České republiky musí držet dohled nad zachováním důstojnosti stavu. Notářský řád vkládá v ustanovení § 48 odstavci 1 komoře do rukou nástroj v podobě kárného řízení: *Jestliže notář závažně nebo opětovně porušil povinnost stanovenou tímto zákonem nebo právním předpisem vydaným na jeho základě anebo usnesením orgánu notářské samosprávy nebo jestliže jeho chováním byla závažně nebo opětovně narušena důstojnost notářského povolání (dále jen "kárné provinění"), může mu být v kárném řízení uloženo některé z těchto kárných opatření: a) písemné napomenutí, b) pokuta až do výše 30000 Kč, c) odvolání notáře.**

Morální požadavky na výkon profese soudního exekutora jsou také patrné už ze znění jeho slibu obsaženého v ustanovení § 12 odstavci 1 exekučního řádu²⁴⁾: *Slibuji na svoje svědomí a občanskou čest, že budu zachovávat Ústavu České republiky, ústavní a jiné zákony a právní předpisy a budu je uplatňovat jako soudní exekutor podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, při výkonu exekuční činnosti budu postupovat nezávisle a spravedlivě a budu zachovávat povinnost mlčenlivosti o všech skutečnostech, o kterých se dozvím v souvislosti s vykonáváním exekuční nebo další činnosti exekutora.*

Dosud nebyl přijat explicitně ustanovený etický kodex policisty. Zásady jednání a vystupování příslušníků Policie České republiky jsou formulovány v rozkaze policejního prezidenta č. 61 ze dne 21. července 1995. Z rozkazu vyplývá, že policista má kromě povinností stanovených zákonem o policii²⁵⁾ a ostatními relevantními právními předpisy dodržovat ještě další zásady v souladu s Deklarací o policii přijatou

²³⁾ Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti

²⁴⁾ Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti

²⁵⁾ Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky

rezolucí Rady Evropy č. 690/1979. Být zaměstnancem policie není tedy jen prostým právním vztahem, ale zároveň posláním sloužit mimo jiné společnosti a jednotlivcům při ochraně jejich práv a svobod. Zaměstnanec policie se chová zdvořile a ohleduplně, vystupuje důstojně a taktně jak ve styku s občany, tak s kolegy, nadřízenými i podřízenými. Při služebních zákrocích, kdy se zdvořilé a slušné chování míjí účinkem, snaží se policista předejít použití síly a pokud jí užije, učiní tak jen zákonným způsobem, razantně, ale přiměřeně a humánně. Zaměstnanec policie dbá na svoji pověst a bezúhonnost; jeho postavení ve společnosti mu nesmí přinést žádné neoprávněné výhody. Policista nesmí dopustit, aby jeho osobní vztahy a pocity ovlivnily jeho jednání a rozhodování. Dále je odpovědný za svůj profesionální výkon; jeho povinností je se v profesi odborně vzdělávat a zdokonalovat po stránce duševní i tělesné. Konečně zaměstnanec policie kromě dodržování státního i služebního tajemství zachovává mlčenlivost o soukromých a důvěrných informacích, které se při služební činnosti dozví, pokud není jeho povinností je nezamlčet²⁶⁾.

²⁶⁾ Herzogová, Z.: Policejní etika a její místo v systému profesních etik, Kriminálnístika, 1999, číslo 3, str. 14 – 15

5. Eticko – psychologický profil advokáta

Profesionální činnost v orgánech aplikujících právo zahrnuje široké spektrum funkcí, od referentů v orgánech státní správy, přes soudce, státní zástupce až po advokáty. Právníci jsou v přímém kontaktu s lidmi v rámci rozhodování o konkrétních sociálních vztazích regulovaných právní normou. Nevystupují však pouze jako představitelé či reprezentanti nějakého orgánu, nýbrž také jako nositelé vlastností lidských, jako individua, psychofyzičtí jedinci. Z toho vyplývá, že jejich úřední vystupování a oficiální rozhodování je do značné míry ovlivňováno psychologickými prvky. V této souvislosti vystupují do popředí některé žádoucí, nezbytné morální vlastnosti:

- **Zásadovost**, tj. pevné přesvědčení, jakož i aktivní úsilí o jeho realizaci, uvedení v život, bez ohledu na překážky a nebezpečí pro vlastní osobu. Tato vlastnost napomáhá vzdorovat nežádoucím vnějším vlivům i vlastním slabostem. Je zárukou úspěšného řešení vnitřních konfliktů, napomáhá prožívání rozporů mezi nutným a nežádoucím, společenským a osobním
- **Kritičnost**, tj. připravenost kdykoli přísně a objektivně hodnotit fakta, události, činy a projevy lidí, snaha odhalit podstatu a všechny potřebné souvislosti daného případu
- **Vytrvalost**, tj. schopnost překonávat překážky při šetření daného případu, sledovat stanovený cíl, tj. objektivní posouzení věci, mobilizace všech sil k jeho dosažení
- **Sebehodnocení**, zvláště v souvislosti se svěřenými pravomocemi. S tím souvisí míra sebekritičnosti, odpovědnost při hodnocení vlastních závěrů, názorů a činů, posuzování a překonávání chyb a omylů
- **Sebekázeň**, tj. vědomá kontrola sebe sama, svého vystupování, vyjadřování, nálad projevů. Schopnost potlačovat emoce, trpělivost (zvláště při osobním jednání), sebeovládání, duchapřítomnost

- **Tvůrčí přístupy v rozhodování**, vylučuje tzv. profesionální deformaci danou špatnými návyky, rutinními stereotypy, mechanickým přístupem k občanům (klientům)²⁷⁾

Advokát jakožto odborník by měl být také důvěryhodným. Koncepce důvěryhodnosti se opírá o předpoklad, že odborník si získá a udrží důvěru klienta. Je vlastně společným jmenovatelem vícero povinností, jejichž splnění klient očekává. Přiblížíme si tři základní povinnosti, které jsou obsahem důvěryhodnosti advokáta: kompetentnost, slušnost a čestnost.

Kompetentnost není vlastně etickou ctností, ale základem charakteristiky odborníka. Kdyby byl jakkoli čestný, upřímný, oddaný či slušný, nemůže dobře vykonávat svou práci bez odpovídající kompetentnosti. Nekompetentní advokát škodí svým klientům, diskredituje profesi jako celek a vrhá špatné světlo i na samotnou spravedlnost. Kazí si nejen reputaci a kariéru, ale může škodit i svým společníkům a rodině. Advokáti by měli disponovat znalostí práva, šikovností, důkladností a přípravě věci by měli věnovat přiměřený čas. Mají se kompetentně zhostit právních služeb, tj. svědomitě plnit úlohy vůči klientovi a poskytovat mu služby takové kvality, jakou by sám očekával od svého kolegy v podobné situaci. Etická pravidla proto žádají od advokátů, aby si před přijetí mandátu uvědomili hranice svých schopností, znalostí a prostředků. Mnohé profesní organizace usilují zabezpečit pro své členy kontinuální vzdělávání. Například v Rakousku je každý advokátní koncipient povinen účastnit se určitého počtu vzdělávacích akcí, které organizuje Společnost pro další právnické vzdělávání²⁸⁾. Je etickou povinností advokáta, aby chránil klienta před nekompetentním vykonáváním právnické profese neprávnický; nesmí s nimi uzavírat partnerství a ani se s nimi dělit o honorář. Pokud odborník usoudí, že nebude schopen poradit či poskytnout službu v rozhodném čase, má o tom klienta informovat. Různé odkládací taktiky se všeobecně považují za neetické. Odborníci se často brání tím, že jim čas jednoduše nedovoluje věnovat se klientům tak horlivě, jak si oni představují. Kdo pracuje na soukromé bázi může si brát jen tolik klientů, kolika dokáže promptně posloužit. Ostatní může odmítnout.

²⁷⁾ Houbová, D. a kol.: *Psychologie pro právníky*, 2. vydání, Brno, Masarykova univerzita v Brně, 1998, str. 163 – 164

²⁸⁾ V našich podmínkách je toto upraveno v Usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1998 Věstníku ze dne 10. března 1998, o výchově advokátních koncipientů a dalším vzdělávání advokátů

Jednoduše, pokud nezvládne odevzdávat svědomitou práci, postačí zredukovat počet klientů anebo úkonů. Jinak je pochybný i jeho honorář, což se dotýká i advokátovy čestnosti.

Slušnost advokáta je ctností, která se projevuje ve snaze rovnoměrně rozdělit svoji pozornost a síly mezi klienty. Týká se chování odborníka vůči jednomu každému klientovi. Odborník je vůči svému klientovi neslušný tehdy, pokud mu odvede špatnou, povrchní, nekvalitní práci kvůli tomu, že se více věnoval jinému klientovi. Je etickou povinností advokáta nedělat mezi klienty rozdíly a snažit se poskytovat všem stejně kvalitní služby. Advokát není nucen poskytovat služby bez ohledu na to, zda má na ně dostatek času a zda mu klient za ně zaplatí. Může odmítnout. Pokud však jednou klienty přijme, nesmí některé diskriminovat kupříkladu kvůli jejich osobní či finanční neatraktivnosti či je naopak favorizovat vzhledem k tomu, kdo mu je doporučil.

Závazek *čestnosti* směřuje přímo ke klientovi a ne k ostatním. Čestnost je črta charakteru, která se nedá dělit; člověk nemůže být v onom ohledu čestný a ve dvou dalších nečestný. Povinnost čestnosti přikazuje advokátovi neokrádat klienta, a to nejen formou jasné krádeže, ale ani subtilnějšími cestami (účtuje mu služby, které neposkytl nebo které klient nepotřeboval). Čestnost advokáta se projevuje především tím, že dbá na účelnost a hospodárnost poskytované právní pomoci. Nesmí využívat svého klienta a musí vyloučit všechny zbytečné výlohy. Finanční a majetkové vztahy advokáta a klienta musí být naprosto jasné a transparentní. Je přirozené, že advokát, který převezme do úschovy od klienta peníze, zachází s nimi skrupulózně, starostlivě a přesně. Advokát nesmí bez souhlasu klienta s těmito prostředky disponovat, například si z nich půjčit, vyplácet je jiné osobě či čerpat z nich vlastní honorář. Advokát nesmí klientovy prostředky investovat, pokud mu klient nedá souhlas. Zisk pak patří klientovi. Advokát si neponechává klientovy prostředky déle než je nevyhnutelně nutné. Po skončení zastupování je povinen svěřené peníze a jiné majetkové hodnoty vyúčtovat, respektive vrátit. Přístup ke kontrole evidence prostředků klientů mají profesní organizace a uchylují se k ní jen tehdy, vzniknou – li důvodné pochybnosti²⁹⁾.

²⁹⁾ Krsková, A.: *Etika právnického povolania*, 1. vydání, Bratislava, Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 1994, str. 52 – 59

Profil advokáta by nebyl úplný bez alespoň letmého zmínění vlastností intelektuálních, neboť byť sebelépe soustředěné morální vlastnosti v jedné osobě tuto osobu ještě neudělají dobrým advokátem.

Všímavost je kupříkladu nezbytným předpokladem správného hodnocení obsahové stránky případu, ale i osoby občana – klienta. Paměť zahrnuje jednak odborné znalosti, dosavadní zkušenosti, jednak osvojení všech informací, vztahujících se k projednávanému případu. Plasticita zaručuje připravenost získávat nové znalosti, učit se a nově získané poznatky aplikovat. Jazyk, řeč jsou hlavními nástroji při jednání. Advokát musí umět nejen myslet, ale také své myšlenky přesně a jednoznačně formulovat a vyjadřovat. Fantazie je nezbytnou vlastností, přestože by se mohlo na první pohled zdát, že právně aplikační činnost je v podstatě exaktní přenos ustanovení právní normy na konkrétní právní vztah; právník, často posuzující písemné podklady, se však bez představivosti a obrazotvornosti neobejde³⁰⁾.

³⁰⁾ Houbová, D. a kol, citované dílo, str. 164 – 165

6. Advokátní etika

Profesní etika advokáta zahrnuje široký okruh vztahů chování a jednání advokáta při výkonu jeho povolání. Principy práce advokáta jsou odvozeny od všeobecně platných zásad morálky a jsou zaměřeny na ty specifické vztahy, které vznikají mezi advokátem a občanem (a klientem, druhou stranou, soudem, jiným advokátem, advokátní komorou) při výkonu profesní činnosti advokáta. Po přijetí zákona o advokacii se klade větší důraz na morální a eticko – profesní odpovědnost advokáta při výkonu jeho povolání³¹⁾. Dodejme, že zákon o advokacii je sice nepochybně pramenem profesní etiky, avšak ta našla skutečný výraz až v tzv. Etickém kodexu, tedy stavovském předpise. Na podporu důležitosti morálky (etiky) v právu vzpomeňme na slova Václava Havla, která zazněla při promočním projevu 23. 3. 1995 na Masarykově univerzitě v Brně při promování čestným doktorem věd: *Kořeny práva jsou mravní, a kdo se posmívá všem řečem o morálce, ten automaticky zpochybňuje základy právního státu*³²⁾. Půl století předtím byla na jiném místě pronesena poněkud jiná slova (byť svým způsobem také o morálce) z úst ministra spravedlnosti Alexeje Čepičky: *Jen ojediněle a jako vzácné výjimky pracovali advokáti v souladu s budovatelskými úkoly pracujícího lidu a jen ojediněle dovedli dát advokacii náplň, která by z ní učinila užitečný a prospěšný nástroj budování. Podle vzoru těchto poctivých a čestných advokátů chceme ozdravit poměry v advokacii*³³⁾.

Advokát má kvalifikovaně a mravně pečovat o práva člověka. Jeho kvalifikace spočívá v tom, že je právník. Jsou právníci, jejichž úkolem je tato práva osvědčovat, o přípustném omezení těchto práv rozhodovat, tato omezení srovnávat a o tom všem vyučovat a informovat. Jsou právníci, kteří svou péči věnují za mzdu jedinému nositeli práv. Mravní požadavky na výkon těchto jiných právnických povolání – zákonodárce, notáře, soudce, učitele práv a firemní právníky – jsou ovšem poněkud odlišné od mravních požadavků kladených na práci advokáta.

³¹⁾ Čipkár, J.: Profesijná etika právníka, 1. vydání, Košice, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2003, str. 173

³²⁾ Havel, V.: Václav Havel '95, 1. vydání, Praha – Litomyšl, Ladislav Horáček – Paseka, 1996, str. 69

³³⁾ Čepička A.: Zlidovění soudnictví, 1. vydání Praha, Ministerstvo informací a osvěty, 1949, str. 118 – 119

Nejpodstatnějším požadavkem na mravnost advokáta je požadavek jeho nezávislosti a plné odpovědnosti vůči klientovi. Z těchto dvou základních mravních požadavků na práci advokáta se pak odvíjejí desítky požadavků dalších od věrnosti klientovi až po advokátní mlčenlivost. Tato essentialia patřící k advokátnímu stavu nemůže překrýt nebo ovlivnit jakákoliv speciální kvalifikace advokáta³⁴⁾.

Podíváme – li se na etiku advokáta z trochu jiného úhlu pohledu, spatříme celou řadu situací, kterým se advokát může vystavit a třebaže se jedná o oblast mravní, nejedná se přímo o profesionální etiku. Poruchy, s nimiž se advokátovi klient svěřuje, totiž někdy právní nejsou. Jindy je změť porušených vztahů právních a mimoprávních tak neprostopupná, že ji bez újmy klienta, třeba psychické, oddělit vůbec nelze. Ty mimoprávní poruchy jsou poruchy mravní. Advokát bývá důvěrníkem svého klienta a musí rozpoznat, kdy se na něho klient obrací se záležitostmi zcela mimoprávními, které právními prostředky vůbec vyřešit nejdou, a klientovi nějaké roztodivné právní prostředky v těchto situacích nevnucovat. Musí se rozhodnout, zda jeho životní zkušenost, pevná hodnotová orientace, názorová zralost či světonázorová úroveň, jinými slovy mravní úroveň, stačí pro návod k tomu, jak postupovat, nebo aspoň k tomu, jak povzbudit a potěšit. Rozhodne – li se advokát kladně, odliší přátelskou radu od rady právní; v opačném případě klidně a zase přátelsky odkáže na jiného odborníka³⁵⁾.

Podstatou povolání advokáta není jistá úroveň jeho právních znalostí všeobecně nebo v tom či onom specializovaném oboru; tyto znalosti jsou předpokladem výkonu povolání. Podstata povolání spočívá ve výběru metod, jimiž advokát své znalosti používá a ve výběru cílů, k jejichž dosažení tyto znalosti potřebuje. Zatímco úroveň znalostí podmiňují převážně faktory racionální a empirické, volba cílů a metod se neobejde bez rozsáhlého vlivu faktorů normativních (především ve smyslu etiky) a afektivních (věrnost k povolání, uspokojení z jeho výkonu). Cíle a metody své práce ve vztahu ke klientovi vybírá advokát vždy v duchu oddanosti zájmům klienta. To tedy znamená především, že zájem klienta má zásadně přednost před vlastním zájmem advokáta. Například konkurenci (ne konflikt) zájmů různých svých klientů neřeší

³⁴⁾ Čermák, K.: Perspektivy, Bulletin advokacie, 1992, číslo 10, str. 4 – 5

³⁵⁾ Čermák, K.: Právní přítel, Bulletin advokacie, 1998, číslo 6 - 7, str. 4 – 5

tedy advokát podle svých měřítek (honorář, pohodlí), nýbrž srovnáním důležitosti oněch dvou konkurujících si klientských zájmů; a zpracuje tak přednostně třeba vazební věc mladistvého a nikoliv honorářově zajímavou smlouvu³⁶⁾.

Úkolem nové advokacie je přesvědčit veřejnost o tom, že mezi advokáty jsou zajisté rozdíly v jejich specializaci, zkušenosti či vybavenosti, nikoliv však v jejich poctivosti, slušnosti, spolehlivosti, píli a stavovské mravní úrovni vůbec. Mezi slovo advokát a důvěra se musí pokusit vsunout rovnítko³⁷⁾.

Dlouhodobá profesionální etika a její tradice, která by advokáty vnitřně a nevyhnutelně nutila konat to, co k jejich povolání přísluší, české advokacii chybí. Advokát chudých byl ten, kdo tvořil profesionální etiku i tradice, kdo všechny moderní úpravy sociálních problémů v demokratických státech umožnil či usnadnil³⁸⁾.

Víra v určité hodnoty, které vnášejí do společnosti harmonii a pořádek, jejich vnitřní přijetí, se projevuje v respektování norem, které jsou imperativním vyjádřením těchto hodnot a vyčleňují advokacii ze světa obchodu a jeho praktik. Pokud se týkají výkonu odborné praxe, označují se jako deontologie. Vyjadřuje disciplínu, která spočívá na dobrovolné dohodě mezi lidmi stejného povolání, kteří pochopili, že je spojuje solidarita cti a že pochybení jednoho z nich poškozuje i ostatní. Každý koná sám, ale na poli cti a slušnosti nerozlučně s ostatními. Deontologie je součástí profesní etiky, jejíž nejvlastnějším posláním je vytvářet koncepci toho kterého povolání ve vztahu ke společenským hodnotám, kterým by toto povolání mělo sloužit. Moderní deontologie vyústila v jistý kompromis mezi zachováním výlučnosti povolání a respektováním reality ekonomiky. Profesní etika je postavena na modelu důvěry, ve kterém je odpovědnost rozdělena mezi advokáta a klienta. Nejde však o vztah rovných či rovnocenných partnerů, protože nepřispívají stejným dílem ke tvorbě koncepce postupu při řešení

³⁶⁾ Čermák, K.: Dévouement, délicatesse, confraternité, Bulletin advokacie, 1996, číslo 6 - 7, str. 5 - 6

³⁷⁾ Tamtéž, str. 7

³⁸⁾ Čermák, K.: Lékař lidumil, advokát chudých, Bulletin advokacie, 1991, číslo 3, str. 5

problémů. Silnější stranou vztahu je advokát. Spoluúčast klienta spočívá v tom, že dává informovaný a svobodný souhlas³⁹⁾.

V souvislosti s advokátní etikou je poměrně často skloňován pojem „důstojnost advokátního stavu“; definici však ani právní ani stavovské předpisy neobsahují. Východiskem pro rozhodování je právní vědomí. Někdejší československý zákon o advokacii č. 57/1963 Sb. důvod ke kárnému stíhání advokáta spatřoval v tom, že se advokát choval *způsobem nedůstojným občana socialistické společnosti*. Advokacie je noblesním povoláním. Přesto se předchůdci advokátů v moderním slova smyslu ve starém Římě nepokládali primárně za advokáty. Noblesa spočívala mj. v pečlivosti a čestnosti, s níž se řečníci ujímali svých klientů. Zcela přesný je názor, že advokáti na rozdíl od všech ostatních svobodných povolání jsou odvislí od historických podmínek kulturních a materiálních. Důstojnost advokátního stavu uvedli naši zákonodárci do zákonů o advokacii vědomě. Důstojnost advokátního stavu – jak už to ve vztazích mezi advokáty a klienty bývá – není privilegiem advokátů, ale jejich povinností ve vztahu ke společnosti⁴⁰⁾.

Mravní stránka je nejpověstnější a nejchoulostivější otázkou advokacie. Platí zásada, že podle etických kodexů advokátních komor náleží k důvodům, pro které by advokát měl odmítnout právní pomoc mimo jiné situace, která by advokátovým přijetím ohrozila čest a dobré jméno advokacie. V tom, jaké věci advokát přijímá, se nejlépe zrcadlí jeho charakter. Horlivost v zastupování znamená, že zástupce je povinen, aby usiloval o prospěch svého klienta a k jeho zdaru aby hledal všechny čisté prostředky. Vedení právní věci je zpravidla podobné jejímu přijetí. Kdo nepřijímá pochybné věci k zastupování, nesáhne jistě ani při zastupování samém k prostředkům nepoctivým⁴¹⁾.

Etický kodex představuje normativní systém, vyznačující se vnitřní koordinací a přesnou strukturou. Zpravidla upravuje vzájemná práva a povinnosti odborníka a klienta, vztahy ke třetím osobám, soudu, společnosti, stavovské organizaci. Bývá formulován tak, aby sloužil

³⁹⁾ Krsková, A.: Polhodinka s etikou, Bulletin slovenskej advokácie, 1999, číslo 2, str. 36 – 38

⁴⁰⁾ Balík, S.: Důstojnost advokátního stavu, Bulletin slovenskej advokácie, 2004, číslo 4, str. 3 – 6

⁴¹⁾ Hungr, P.: Emanuel Chalupný a etika advokáta, in: Emanuel Chalupný, česká kultura, česká sociologie a Tábor, 1. vydání, Praha, Filosofia, 1999, str. 167 – 169

jako inspirativní průvodce pro členy profese a zároveň základ pro kárné řízení. Etické kodexy mají ambice vyjádřit úplnost etických závazků jednotlivce. Závazky profese jako celku se však nedají redukovat na závazky každého člena. Závazek advokátů poskytovat v některých případech právní pomoc bezplatně, je například závazek profese jako celku, který mohou jednotlivci jen podporovat. Internacionalizace, favorizovaná pokrokem evropské integrace a zvyšující se frekvencí mezistátních aktivit advokátů, akcelerovala proces vytváření mezinárodního profesního práva. Mezinárodní unie advokátů přijala na svém Valném shromáždění v Oslu v roce 1956 Mezinárodní etický kodex. Představuje jakési resumé nejvšeobecnějších principů, které podle reprezentantů advokátů z celého světa, mají být aplikovány na jejich mezistátní aktivity. V roce 1988 byla přijata Etická pravidla CCBE (Rada evropských advokátních komor), s platností pro území Evropské unie⁴²⁾. V podmínkách České republiky byl etický kodex schválen usnesením předsednictva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku ze dne 31. října 1996, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky.

Advokát musí mít odvalu svému klientovi doporučit, aby se do sporu nepouštěl, je – li podle přesvědčení advokáta výsledek beznadějný. To je morální povinností i za cenu, že se tím advokát připraví o odměnu za zastupování. Povinnost upozornit klienta na beznadějnost má advokát i u jiných úkonů, pokud takovým beznadějným úkonem není sledováno oddálení věci, klientovi prospěšné (např. téměř nikdy není úspěšné odvolání proti usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí, jsou – li splněny podmínky pro nařízení výkonu; přesto klient může mít zájem na tom, aby jinak neúspěšným odvoláním odsunul vlastní výkon rozhodnutí). Jestliže však advokát již takový procesní úkon učiní, je nevhodné, když v příslušném podání napíše, že tak činí na výslovný příkaz klienta. Svým způsobem taková poznámka je porušením povinnosti mlčenlivosti⁴³⁾.

Tradiční etika advokátova povolání často opomíjí za závazky ke třetím osobám. Povinnost neškodit je značně modifikovaná kontradiktorním charakterem jednání před soudem. Kontakt advokáta

⁴²⁾ Krsková, A.: Etika právnického povolania, 1. vydání, Bratislava, Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 1994, str. 32 – 33

⁴³⁾ Rubeš, J.: O některých etických zásadách každodenní práce soudce a advokáta, Právo a zákonnost, 1991, číslo 9, str. 503

s ostatními účastníky jednání, ať už u soudu nebo mimo něj, musí být důstojný a taktní. Advokát by se měl s protistranou střetnout pouze ve své kanceláři, v přítomnosti klienta. Neměl by se nechat unést vědomím vyšší kvalifikace a protistranu podceňovat nebo urážet. Je nepřipustné, aby se advokát v přestávce mezi soudními jednáními vyjadřoval vyčítavě na adresu protistrany, vytýkal jí nemorální či přehnané požadavky, neověřenost důkazů apod⁴⁴⁾.

Advokát by měl využívat právo na svobodnou obhajobu tím, že se vyhne jakékoliv servilnosti vůči soudci. Musí si jednoduše připravit prostor tak, aby před soudem uplatnil všechno, co je ve prospěch klienta. Advokáti mohou kritizovat soudní rozhodnutí; musí si však uvědomit, že jejich profesní poznatky a zkušenosti dávají jejich kritice neobyčejnou závažnost. Mohou též čestně a upřímně vyjádřit svůj názor na soudce a protestovat proti výběru a volbě těch, kteří jsou nevhodní pro své místo. Při kritice soudců by však měli advokáti uvádět jen pravdivé okolnosti, používat přiměřenou mluvu a vyhýbat se impertinentností. Při veřejném jednání se od advokáta vyžaduje velká vnitřní kontrola a disciplína, aby ani slovem, ani skutkem nedal záminku ke kritice svého chování či dokonce k obvinění z urážky soudu. Nesmí znevažovat soud nedůstojným či nezdvořilým vystupováním, nevhodnou komunikací, osobními spory se soudcem. Nesmí demonstrovat svůj vztah k soudci, chovat se k němu familiérně, oslovovat ho jménem nebo mu dokonce tykat⁴⁵⁾. Vedle toho, že vztah advokáta k soudu upravuje zákon o advokacii a etický kodex, najdeme relevantní ustanovení i v procesních předpisech – občanském soudním řádu a trestním řádu (dále jen OSŘ a TŘ). Kdo přes předchozí napomenutí ruší řízení nebo kdo se k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu chová urážlivě nebo kdo bez dostatečné omluvy neuposlechne příkazu nebo nevyhoví výzvě, které mu byly dány podle tohoto zákona, může být předsedou senátu a v přípravném řízení státním zástupcem nebo policejním orgánem potrestán pořádkovou pokutou do 50000 Kč (§ 66 odst. 1 TŘ). Dopustí-li se jednání uvedeného v odstavci 1 obhájce nebo v řízení před soudem státní zástupce, předá se příslušnému orgánu ke kárnému postihu. Tento orgán je povinen o výsledku vyrozumět orgán činný v trestním řízení (§ 66 odst. 3 TŘ).

⁴⁴⁾ Krsková, A.: Etika právnického povolania, 1. vydání, Bratislava, Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 1994, str. 81 – 82

⁴⁵⁾ Tamtéž, str. 84 – 85

Z uvedeného jasně vyplývá, že advokáta nelze sankcionovat pořádkovou pokutou⁴⁶⁾. Jiná je situace v civilním řízení. Tomu, kdo hrubě ztěžuje postup řízení zejména tím, že se nedostaví bez vážného důvodu k soudu nebo neuposlechne příkazu soudu, nebo kdo ruší pořádek, nebo kdo učinil hrubě urážlivé podání anebo nesplnil povinnosti uvedené v §294 a 295, může předseda senátu uložit usnesením pořádkovou pokutu do výše 50000 Kč (§ 53 odst. 1 OSŘ). Toho, kdo hrubě ruší pořádek, může předseda senátu vykázat z místa, kde se jedná. Je-li vykázán účastník, může být jednáno dále v jeho nepřítomnosti (§ 54 OSŘ). Ačkoliv tento předpis výslovně nepočítá s kárným postihem, mohl by mu případně advokát čelit na základě ustanovení čl. 17 etického kodexu.

Advokát má celou řadu povinností vůči profesi, tedy vůči advokátnímu stavu jako celku. Vedle etických kodexů akceptuje odpovědnost profese za dobro společnosti, která má tři základní aspekty: 1) účast odborníků v řídicích strukturách společnosti, státních orgánech apod. 2) využívání odborných znalostí a zkušeností na zvětšování společenského blaha hlavně nezištnou prací pro klienty, výzkumem aj. 3) zvyšování prestiže a významu samotných profesí, které jsou dobrem pro společnost⁴⁷⁾. Odborníci považují úctu ke své profesi a vysokou míru společenské prestiže za velmi důležité. Přispívá k nim výchova a informovanost občanů o využívání jejich práv; důvěra veřejnosti, že profese advokáta slouží zákonné ochraně práv a svobod jedince je nanejvýš důležitá. Je etickou povinností advokáta signalizovat profesní organizaci každé skutečné či zjevné porušení disciplinárních norem jiným advokátem. Přesto by si advokáti navzájem měli projevovat úctu. Zájem společnosti vyžaduje, aby problémy svěřené advokátovi byly řešené účinně a rychle. Tento požadavek je možno uspokojit jen tehdy, když k němu přispějí všichni advokáti zaangażovaní na případě. Nepřátelské vztahy, které mohou existovat mezi klienty, nesmí nikdy diktovat způsob chování advokáta vůči kolegům a sporným stranám. Advokáti se mají vyhnout argumentaci ad personam, uštípačnosti a narážkám. Nepřátelská slova či agresivní chování narušují hladký průběh a důstojnost jednání. Advokát se nesmí ani snižovat k veřejné kritice druhého advokáta, jeho odborným znalostem a postupům. Pokud vzniknou mezi advokáty spory, jsou

⁴⁶⁾ Jelínek, J., Sovák, Z.: Trestní zákon a trestní řád, Poznámkové vydání s judikaturou, Praha, Linde Praha a. s., 1995, str. 361

⁴⁷⁾ Krsková, A.: Etika právnického povolania, 1. vydání, Bratislava, Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 1994, str. 88

povinni pokusit se o smír, případně se obrátit se žádostí o zprostředkování smíru na advokátní komoru. Do skupiny povinností vůči profesi patří bezpochyby i vztahy ke stavovským orgánům⁴⁸⁾.

Mezi základní skupinu právních vztahů v rámci advokátní deontologie patří také vztahy mezi advokátem a klientem, ba je jim přikládán nejvyšší význam. Vědom si klíčové důležitosti tohoto tématu, rozhodl jsem se zařadit komentář k těmto vztahům do samotné kapitoly o etickém kodexu, aby jeho články vyzněly v náležitých souvislostech.

Advokát by měl zvážit situace, ve kterých se může stát sám sobě advokátem. Kdokoliv vystupuje ve vlastní právní věci bez zástupce, dopouští se někdy i zásadních chyb, protože zde chybí filtrační funkce třetí osoby. Advokáti, kteří se sami zastupují, zastávají nezřídka právní postoje, před nimiž by třetí osobu varovali, a nerozeznávají hrozící nebezpečí, protože jim chybí lidský odstup. To lze podobně použít i pro zastoupení blízkých příbuzných a známých. Kromě uvedeného vznikají rozpaky, pokud jde o honorář. Když se pak navíc stane, že věc nedopadne tak, jak by si klient představoval, vznikají problémy v příbuzenských, přátelských i jiných blízkých vztazích a to advokátnímu stavu na důstojnosti nepřidá⁴⁹⁾.

Pokud jde o takovou hodnotovou orientaci, jako je „čisté svědomí“, je nutno poznamenat, že není imanentní vlastností určité profese: mít čisté svědomí je nutno mít při výkonu jakékoli funkce. Spojíme – li kategorii čistého svědomí s výsledností práce advokáta, pak je její stimulující role nesporná: *Udělal jsem vše, co bylo v mých silách*⁵⁰⁾.

Advokát i klient jsou lidé. Tím je řečeno, že jsme nedokonalí, že naše jednání v každodenním životě neodpovídá vždy vyšším principům mravním. Chceme – li dosáhnout toho, aby výkon advokátní profese byl na odpovídající etické úrovni, nelze se spoléhat jen na profesionální etiku⁵¹⁾. Advokát by měl více spoléhat na své svědomí a vlastní morální

⁴⁸⁾ Tamtéž, str. 93 – 96

⁴⁹⁾ Mandák, V.: Advokát sám sobě zástupcem, Bulletin advokacie, 2003, číslo 10, str. 15 – 16

⁵⁰⁾ Bojkov, A. D.: Etika profesionální obhajoby v trestních věcech, 1. vydání, Praha, Ústředí české advokacie v Praze, 1980, str. 48

⁵¹⁾ Nykodým, J.: Fungování advokáta – právní a morální závazky ke klientům, Bulletin advokacie, 2000, číslo 6 – 7, str. 10

kredit, než se ohlížet na etický kodex; pak bude advokacie skutečně váženým a důstojným povoláním.

6. 1. Základní principy advokátní etiky

Vůdčí principy etiky advokáta nejsou nikde normativně vymezeny. Chápeme jimi obecné postuláty, fungující jednak jako směrnice pro orgány vytvářející závazné normy, v našich podmínkách pro orgány České advokátní komory, a dále interpretační vodítko pro orgány, které na základě těchto norem rozhodují (kárná komise ČAK). Někdy jsou tyto principy vyjádřeny v jakési preambuli uvozující samotný kodex. Nelze pominout ani jejich vliv na výklad etických norem obsažených v Etickém kodexu, kterému je vystaven advokát při výkonu profese. Při pokusu o formulování těchto vůdčích myšlenek můžeme postupovat několika způsoby. Lze kupříkladu promítnout obecné etické normy do podmínek výkonu advokacie obecně, či můžeme extrahovat jednotlivé ideje z již formulovaného textu.

Morální principy jsou všeobecné morální požadavky, které se dotýkají celé linie lidského chování a určitým způsobem spájají do jednoho celku morální vědomí a morální kvality osobnosti (spravedlnost, zodpovědnost, dobro, zlo, osobní čest, lidská důstojnost aj.). Chránit právní pořádek demokratické společnosti znamená chránit zájmy osob a skupin. Dodržování zákonnosti napomáhá růstu vnitřní stability státu a celé společnosti.

Dodržování zákonnosti znamená zvyšování účinnosti a kvality jakékoliv činnosti advokáta; zahrnuje i vyvozování osobní odpovědnosti za práci a její výsledky. S realizací tohoto principu souvisí důsledné spojení kritiky a sebekritiky, zásadovosti, nepřikrášlování dosažených cílů, nezamlčování nedostatků, osobní odvaha motivovaná snahou pomoci rozvoji společnosti. Důsledné dodržování zákonnosti je předpokladem a podmínkou úspěchu profesionální činnosti advokáta. Princip dodržování zákonnosti souvisí s principem profesionální cti; který vyplývá z předpokladu čestnosti, pravdivosti a přesnosti advokáta při výkonu svých povinností. Předpokládá schopnost advokáta odmítnout ochranu takových zájmů, které by byly v rozporu s celospolečenskými zájmy. Tento princip předpokládá eliminaci

takových vlastností a projevů v chování advokáta, jako je lhostejnost k osudu lidí, formalismus, povýšenost, zneužití svěřené informace aj⁵²⁾.

Přidržíme – li se formulace a systémového uspořádání etických pravidel advokátních komor, pak v každém etickém kodexu v jakékoliv demokratické zemi nalezneme následující pravidla (okruhy): vztah mezi advokátem a klientem; jde o principiální vztah v profesi advokáta, který by měl být jasný, samozřejmý a vlastní každému advokátovi. Základní otázky, jako je vzájemná důvěra mezi advokátem a klientem, vyloučení konfliktu zájmů, zásada mlčenlivosti, čestnost, ochrana zájmů klienta, nezávislost a odbornost při poskytování právní pomoci, jsou imanentní všem etickým pravidlům. Bez jejich dodržování by práce advokáta nebyla advokací, ale něčím jiným, neslučitelným s advokací. K uvedeným aktivním povinnostem advokáta nesporně patří jedna další, neméně důležitá povinnost. Jde o zákaz radit anebo pomáhat klientovi v konání, o kterém advokát ví, že je trestné anebo podvodné. Pokud klient od advokáta požaduje, aby postupoval způsobem, který je neslučitelný s tímto pravidlem anebo se zákonem, je advokát povinen vysvětlit klientovi meze právní pomoci, meze svojí kompetence a krajním případě i ukončit zastupování.

Druhým důležitým okruhem, společným pro všechny kodexy, je úprava vztahů mezi advokáty navzájem a vztahů k advokátní komoře. Univerzálním v této oblasti je požadavek, podle kterého se měl advokát ve svém vystupování usilovat o maximální zachování nezávislosti a integrity advokátní profese a aktivně se zúčastňovat na tvorbě pozitivního profesionálního image. Vztahy mezi advokáty navzájem by měly spočívat na vzájemné úctě, čestnosti a zachování důstojnosti. Tento požadavek platí však nejen pro výkon profese, ale i pro jiné aktivity advokáta mimo ní, ve společenském a osobním životě. Všeobecně se považuje za nestavovské jakékoliv obcházení zástupce protistrany. Advokát by se neměl stýkat s protistranou při řešení případu, pokud je mu známo, že je zastoupena jiným advokátem. Tuto povinnost samozřejmě nemá, pokud k takovému postupu dá advokát protistrany souhlas. Stejně tak by advokát neměl převzít případ, o kterém ví, že by mohl hrozit konflikt zájmů. Jde o případy, kdy je klient protistranou, zastoupenou kolegou ze společné advokátní kanceláře, přičemž není možno s jistotou vyloučit zneužití informací

⁵²⁾ Čipkár, J.: Profesionální etika právníka, 1. vydání, Košice, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2003, str. 117

získaných za společného výkonu advokacie. Ve vztahu k advokátní komoře, jejíž základní úlohou je zabezpečovat nezávislost výkonu advokátní profese, patří mezi základní pravidla chování respektování vnitřních předpisů a pokynů, stejně jako aktivní účast na jejím vnitřním životě. Napomáhá to nejen tvorbě vyššímu image profese, ale advokát se tak spolupodílí na vyšší efektivnosti činnosti organizace, která ho reprezentuje vůči státní moci a chrání jeho nezávislost a autonomii. K povinnostem advokátů vůči stavovské komoře patří i povinnost bezodkladného plnění svých příspěvkových povinností.

Z celého souboru vztahů, které jsou součástí etických pravidel, je třeba zmínit i vztah advokáta k soudům a jiným orgánům. Advokát by měl zachovávat úctu k soudním i jiným orgánům, podporovat jejich váženost a neuchylovat se k jejich zesměšňování anebo snižování jejich autority. V ústních i písemných projevech by měl advokát volit věcnou formu před demagogií. Dále by měl vůči soudům a ostatním orgánům vystupovat věcně, korektně, vážně a slušně, s vědomím své vlastní nezávislosti a samostatnosti. Justice nemůže fungovat efektivně, pokud nebude požívat důvěru a respekt veřejnosti. Proto i advokát má svým chováním a postupem vůči justičním i jiným orgánům pomáhat budovat jejich respekt a postavení ve společnosti. Jde o úlohu, která přesahuje povinnosti běžného občana.

Advokát by neměl podrývat autoritu práva svojí účastí na aktivitách, které jsou protiprávní nebo právo obchází. Nesmí se dopustit ničeho, co by snižovalo respekt a důvěru veřejnosti vůči právnímu řádu. To však neznamená, že by měl advokát mlčet o protizákonnostech a obcházení práva, o kterých se dozvěděl. Nesmí mlčet ani při důsledném zastupování práv svého klienta⁵³⁾.

Na začátku roku 1999, v době kdy se pomalu formulovala etická pravidla slovenské advokacie, která byla posléze schválena konferencí advokátů 11. prosince 1999, přispěl do diskuse svou statí známý slovenský advokát Ján Havlát, v němž formuloval své názory ohledně základních principů nového etického kodexu. Není bez zajímavosti je zde uvést:

- za každých okolností respektovat základní práva a svobody, principy demokratického a právního státu a vystupovat, a to i

⁵³⁾ Erben, P.: Potrebujeme etická pravidlá?, Bulletin slovenskej advokácie, 1999, číslo 2, str. 32 – 34

- veřejně, na jejich obranu vždy, když jsou ohrožené, bez ohledu na osobu anebo postavení jejich rušitelů, a to i vůči státní moci
- bránit práva a právem chráněné zájmy klienta bez ohledu na postavení toho, kdo je porušuje nebo ohrožuje
 - nad své majetkové nebo osobní zájmy klást principy spravedlnosti
 - vždy se snažit vyřešit právní spor smírem, za dodržení principů spravedlnosti a slušnosti a v zájmu dodržení tohoto cíle spolupracovat s jinými advokáty
 - ke každému klientovi a protistraně přistupovat stejně, bez ohledu na velikost majetku, postavení anebo jiná kritéria
 - využívat své právní a skutkové poznatky v zájmu spravedlnosti a nezneužívat je na úkor klienta nebo protistrany
 - poskytovat ochranu jen takovým právům a zájmům, které jsou oprávněné, a neposkytovat ochranu zjevně neoprávněně uplatněným nárokům
 - neustále zvyšovat své vzdělání v zájmu zachování postavení advokacie v očích veřejnosti
 - vůči protistraně vždy vystupovat korektně, nesnižovat se k napadání kolegů anebo jiných právníků
 - při své práci postupovat vždy operativně a rychle s vědomím, že rychlá ochrana práv je též požadavkem spravedlnosti
 - vždy pracovat s vědomím zodpovědnosti nejen vůči klientovi, ale i vůči veřejnosti a spravedlnosti

Etika advokáta je v první řadě jeho profesionální čest. Advokacie je službou spravedlnosti. Bez dodržování etických principů je jen prázdnou skořápkou bez hodnotného obsahu, vykonáváním činnosti bez účelu⁵⁴⁾.

Nakolik se JUDr. Havlátovi podařilo předpovědět znění budoucího kodexu se přesvědčíme v jedné z dalších kapitol.

⁵⁴⁾ Havlát, J., Benedik, M.: Etika advokátskeho povolania, Bulletin slovenskej advokácie, 1999, číslo 2, str. 41 – 42

6. 2. Profesionální etika advokáta v ČR (Zákon o advokacii a Etický kodex)

6. 2. 1. Zákon o advokacii

S etikou advokáta počítá už zákon o advokacii (dále jen „zákon“)⁵⁵⁾. Jednou z podmínek zápisu advokátního koncipienta do seznamu advokátů jako advokáta je složení slibu do rukou předsedy komory. Jeho znění je následující: *Slibuji na svou čest a svědomí, že budu ctít právo a etiku povolání advokáta a chránit lidská práva. Slibuji, že budu dodržovat povinnosti mlčenlivosti a dbát důstojnosti advokátního stavu (§ 5 odst. 1 písm. i).*

K osobě budoucího advokáta, konkrétně k jeho bezúhonnosti, se vyjádřila i judikatura Vrchního soudu v Praze, ve své době ještě ke starému zákonu o advokacii⁵⁶⁾, která má však platnost i dnes: *Za bezúhonného ve smyslu ustanovení §3 odst. 1 písm. d) zákona č. 128/1990 Sb. (dnes tedy § 5 odst. 1 písm. d) zákona č. 85/1996 Sb., pozn. autora) lze považovat takového uchazeče o zápis do seznamu advokátů, u něhož není doloženě zpochybněno (z hlediska souhrnu předpokladů nejen trestních, ale i občanských a morálních), že bude čestně a svědomitě plnit povinnosti budoucího advokáta⁵⁷⁾. Podobně bezúhonnost formuloval i Obvodní soud pro Prahu 1, již v době platnosti nového zákona, když dovodil: *Při posuzování bezúhonnosti ve smyslu § 5 odst. 1 písm. d) zák. č. 85/1996 Sb. je soud povinen zabývat se tím, zda pochybení žadatele objektivně, v souladu s ostatními zjišťovanými skutečnostmi, znamená u něj absenci občanské a mravní zachovalosti a zda by u něj nebylo možno důvodně předpokládat takový výkon advokátní činnosti, jaký má na mysli ust. § 16 a 17 zák. o advokacii, to znamená, zda zjištěné skutečnosti mohou vyvolat pochybnosti o tom, že žalobce při výkonu advokacie se bude jako advokát chovat čestně a svědomitě⁵⁸⁾.**

Hlava třetí části druhé zákona pojednává o právech a povinnostech advokáta. Advokát je povinen především chránit a

⁵⁵⁾ Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii

⁵⁶⁾ Zákon č. 128/1990 Sb., o advokacii

⁵⁷⁾ Vrchní soud v Praze, sp. zn. 7 Cdo 14/92, ze dne 28. 1. 1993

⁵⁸⁾ Obvodní soud pro Prahu 1, sp. zn. 11 C 25/2000 – 23, ze dne 13. 3. 2001

prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny. Pokyny klienta však není vázán, jsou – li v rozporu se zákonem nebo stavovským předpisem (kterým je i etický kodex); o tom je advokát povinen klienta přiměřeně poučit (§ 16 odst. 1). Při výkonu advokacie je advokát povinen jednat čestně a svědomitě; je povinen využívat důsledně všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné (§ 16 odst. 2).

Ustanovení § 17 zákona je klíčové pro význam etiky v profesi advokáta. Předjímá totiž, že advokát postupuje při výkonu advokacie tak, aby nesnižoval důstojnost advokátního stavu; za tím účelem je zejména povinen dodržovat pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže. Pravidla etiky a pravidla soutěže má stanovit stavovský předpis. Tak se stalo usnesením představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku, k němuž se podrobněji dobereme níže.

Zákon v dalších ustanoveních hlavy třetí upravuje takové oblasti, jako jsou právo a povinnost na odmítnutí právních služeb (§ 18, 19), odstoupení od smlouvy o poskytování právních služeb (§ 20), povinnost mlčenlivosti (§ 21) a mnohé další, které sice některé zahraniční úpravy považují za etická pravidla, avšak český zákonodárce zvolil cestu zákonné úpravy, a tak se těmto tématům budu dále v této kapitole věnovat jen tehdy, rozvádí – li je i Etický kodex.

Kolegiální etiku obsahuje ustanovení § 28 zákona a má zřejmě za úkol udržet příznivou tvář stavu v očích veřejnosti. Advokát nebo advokátní koncipient jsou v zájmu cti a váženosti advokátního stavu povinni před tím, než proti jinému advokátovi nebo advokátnímu koncipientovi zahájí soudní nebo jiné řízení ve věci související s výkonem advokacie, využít smířčího řízení před orgány Komory; to neplatí, je – li alespoň jedním z účastníků sporu třetí osoba. Smířčí řízení je zpravidla vedeno před předsedou komory nebo jiným členem jejího představenstva.

Konečně se dostáváme k problematice vynutitelnosti etických pravidel. Hlava čtvrtá části druhé zákona pojednává o kárné odpovědnosti a kárnému řízení a dává tak zjednodušeně řečeno odpověď na otázku jak potrestat nemravného advokáta. Advokát a advokátní koncipient jsou totiž kárně odpovědní za kárné provinění (§ 32 odst. 1). Kárným proviněním je závažné nebo opětovné zaviněné porušení povinností stanovených advokátovi nebo advokátnímu koncipientovi zákonem o advokacii nebo stavovským předpisem; jak už bylo zmíněno,

je jím i Etický kodex (§ 32 odst. 2). Advokátovi lze za kárné provinění uložit některé z těchto kárných opatření: napomenutí, veřejné napomenutí, pokutu až do výše stonásobku minimální měsíční mzdy stanovené zvláštním právním předpisem, dočasný zákaz výkonu advokacie uložený na dobu od šesti měsíců do tří let, vyškrtnutí ze seznamu advokátů (§ 32 odst. 3). Advokátnímu koncipientovi lze za kárné provinění uložit některé z těchto kárných opatření: napomenutí, veřejné napomenutí, pokutu až do výše dvacetinásobku minimální měsíční mzdy stanovené zvláštním právním předpisem, vyškrtnutí ze seznamu advokátních koncipientů (§ 32 odst. 4). Jedná-li se o méně závažné porušení povinností, lze od uložení kárného opatření advokátovi nebo advokátnímu koncipientovi upustit, pokud samotné projednání kárného provinění je možno považovat za postačující (§ 32 odst. 5). Následující ustanovení zákona jsou právní normy procesního charakteru, které upravují samotný průběh kárného řízení.

Představenstvu České advokátní komory přísluší přijímat stavovské předpisy, vyjma stavovských předpisů, jejichž schválení přísluší sněmu (§ 44 odst. 4 písm. b).

6. 2. 2. Etický kodex

Etický kodex je těžištěm etických pravidel advokáta v České republice. Byl schválen usnesením předsednictva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku ze dne 31. října 1996, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, ve znění pozdějších usnesení. Tento oficiální název je poněkud krkolomný, rychle se tedy vžil v právnícké veřejnosti pojem „Etický kodex“ nebo jednoduše „Pravidla“.

Rychlá kodifikace takových pravidel se považuje za naléhavou nutnost nejen z hlediska vnitrostátní spotřebitelské i advokátní veřejnosti, ale i z širšího začlenění našeho státu do evropských struktur.

Účelem Pravidel je poskytnout ochranu proti excesům v chování jednotlivého advokáta především spotřebitelům právních služeb a v další řadě též i advokacii jako celku všech advokátů, jednotlivým advokátům v jejich vzájemných vztazích na trhu a konečně i třetím osobám, s nimiž přichází advokát do styku. Jedno a totéž pravidlo může chránit i více shora uvedených zájmů a bude věcí příslušných orgánů řízení, aby rozhodly, který zájem nebo které zájmy byly vadným jednáním advokáta v konkrétním případě porušeny či ohroženy.

Už z rozsahu zájmů chráněných Pravidly je zřejmě patrné, že kárná odpovědnost advokáta nastupuje i v případech, kde vůbec nelze mluvit o odpovědnosti trestní a zejména ani o odpovědnosti občanskoprávní, která připadá v úvahu jenom při porušení již existující smlouvy s klientem nebo v důsledku občanskoprávního deliktu. Pravidla v zájmu ochrany stavu a ochrany veřejných zájmů výrazně zasahují i do sféry života advokáta, která není bezprostředně spojena s výkonem jeho povolání. Advokát je považován za širší součást justičního systému, stejně jako soudce nebo státní zástupce, a vychází se z toho, že excesy v jeho chování, jak společenském, tak tržním, mohou otrástit důvěrou veřejnosti nejen v advokátní stav jako celek, ale i její důvěrou v právní řád a v orgány právní řád prosazující vůbec. Toto chápání pozice advokáta je v plném souladu s koncepcemi, které byly zvoleny v zemích Evropské unie.

Funkcí Pravidel je v první řadě být vedle zákona významným dalším pramenem stavovského advokátního práva v České republice. Nelze však přehlédnout ani výchovnou funkci těchto Pravidel v současném prostředí, charakterizovaném zejména téměř padesátiletou absencí podobné ucelené normy na našem území a rozsáhlým přílivem nových advokátů. Jako etická pravidla mohou Pravidla fungovat jen tehdy, jestliže se s nimi široká advokátní veřejnost v převážné většině vnitřně ztotožní. Výchovná funkce Pravidel má konečně přispět k žádoucímu rozvoji právní kultury v České republice tak, aby byla srovnatelná s kulturní úrovní jiných zemí Evropské unie. Každý, kdo přináleží k jistému kulturnímu prostředí, jedná bez nějakých dalekosáhlých úvah v souladu s požadavky, které mu toto kulturní prostředí ukládá. Tak v kulturním prostředí jazykovém je nemyslitelné nerespektovat jistá jen silou argumentace (a nikoli zákona) podložená pravidla⁵⁹⁾.

⁵⁹⁾ Černák, K. Pravidla Profesionální etiky a pravidla současně advokátní České republiky. Komentář Bulletin advokacie. 1994 zvláštní číslo - listopad, str. 17 - 18

6. 2. 2. 1. Působnost Pravidel

V článku 1 odstavci 1 je formulována základní zásada personality neboli osobní působnost Pravidel. Pravidly profesionální etiky a pravidly soutěže jsou vázáni všichni advokáti zapsaní v seznamu advokátů vedeném Českou advokátní komorou (dále jen "Komora").

Pro advokátní koncipienty zapsané v seznamu advokátních koncipientů vedeném Komorou platí přiměřeně ta ustanovení Pravidel, která se jich mohou týkat. Přiměřeně platí Pravidla i pro veřejnou obchodní společnost advokátů (čl. 1 odst. 2 a 3). Bude – li porušení těchto pravidel předmětem řízení před kárnými orgány Komory, platí ovšem, že za porušení odpovídá nikoliv snad sdružení (to není ani právnickou osobou) nebo veřejná obchodní společnost, nýbrž ta fyzická osoba vázaná těmito Pravidly, která ze jejich porušení nese v konkrétním případě odpovědnost nebo odpovídá za jednání jménem sdružení nebo právnické osoby podle obecných právních předpisů⁶⁰⁾.

Právní řád, jímž se řídí právní vztahy advokáta ke klientovi anebo k třetím osobám v souvislosti s výkonem advokacie, je pro působnost Pravidel nerozhodný. Pro mezinárodní činnost advokáta v rámci Evropských společenství platí tato Pravidla subsidiárně ke Kodexu chování advokátů Evropských společenství, přijatému na plenárním zasedání CCBE ve Štrasburku dne 28. října 1988 (čl. 2). Veřejnoprávní povaha Pravidel již sama o sobě znemožňuje advokátovi vyloučit jejich účinnost smluvním ujednáním s klientem pro jednu nebo všechny jeho věci, v nichž mu advokát poskytuje právní služby. To ovšem neznamená, že svůj soukromoprávní vztah ke klientovi nemůže advokát stejně jako každý jiný podnikatel podřídit po dohodě s klientem jinému právnímu řádu⁶¹⁾.

Zvláštní úpravu působnosti Pravidel si vyžaduje i soutěž advokátů na cizích právních trzích. Zde není třeba rozlišovat mezi advokáty s jediným oprávněním v České republice a advokáty s oprávněním dvojnásobným nebo vícenásobným. Bylo by příliš přísné vyžadovat od advokátů dodržování omezujících povinností tam, kde místní nebo jiní soutěžitelé na trhu právních služeb takto omezení nejsou; a bylo by neprozíravé neupozornit na to, že soutěžní pravidla pro advokáty jsou na jiných trzích naopak ještě přísnější než zde. Bude tedy věci

⁶⁰⁾ Tamtéž, str. 20

⁶¹⁾ Tamtéž

advokáta, aby si na příslušných trzích tamní soutěžní pravidla pro advokáty ověřil dříve, než na trh jako soutěžitel vstoupí. Jinak by mohl kárně odpovídat podle jiných ustanovení Pravidel⁶²⁾. Pravidla tak v čl. 3 vymezují kolizní ustanovení takto: Pokud advokát poskytuje právní služby na území cizího státu, dodržuje pravidla chování advokáta platná v takovém státu. Soutěží – li advokát na cizích trzích právních služeb, dodržuje soutěžní pravidla pro advokáty platná na území, v němž má jeho jednání zamýšlené soutěžní účinky.

6. 2. 2. 2. Pravidla profesionální etiky

Pravidla profesionální etiky tvoří druhou část Kodexu, v níž je první oddíl vyhrazen Všeobecným pravidlům. Tato část se týká nejen chování advokáta v souvislosti s poskytováním právních služeb, ale zasahuje významně i do jeho chování v soukromé sféře. Důvodem toho je ochrana stavu a ochrana veřejných zájmů. Poškození důvěry veřejnosti v advokacii ve svých důsledcích znamená, že poptávka veřejnosti po právních službách se začne přesunovat na šedý nebo dokonce černý trh a potřeba jakékoliv instituce pro dohled nad trhem právních služeb se začne pocítovat jako zbytečná. Oslabení důvěry v jakýkoliv hospodářský sektor přináší komplikace pro celé národní hospodářství⁶³⁾.

Z těchto hledisek je tedy třeba všeobecný požadavek na poctivé, čestné a slušené chování advokáta (čl. 4 odst. 1) chápat jako generální skutkovou podstatu. Požadavek poctivosti, čestnosti a slušnosti platí tedy i pro soukromý život advokáta, pro vztahy k jeho soukromým věřitelům a dlužníkům, pro jeho chování ve společenském styku a podobně. Na chování advokáta ve vztahu k jeho rodině a nejbližšímu okolí bude třeba toto pravidlo aplikovat velmi opatrně. Vzhledem k obecnému charakteru tohoto článku je nasnadě, že se právě na něj odvolává velká část kárných rozhodnutí. Za čestné se kupříkladu nepovažuje, jestliže advokát neodpovídá na korespondenci advokáta protistrany, byť by tak činil na přání svého klienta⁶⁴⁾. Advokát se může také stát kárně odpovědným podle tohoto ustanovení, pokud se ve věci svého klienta nezúčastní jednání u soudu, klienta neinformuje ani

⁶²⁾ Tamtéž, str. 21

⁶³⁾ Tamtéž, str. 21 - 22

⁶⁴⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 30. 4. 1999, sp. zn. K 134/98

nezjišťuje jeho stanovisko a v důsledku toho provede úkon, který si klient nepřál a tento úkon mu dokonce vyúčtuje⁶⁵⁾. Je závažným porušením povinností advokáta, a tedy i kárným proviněním, jestliže při obhajobě svého vazebně stíhaného klienta je naprosto nečinný a nepodniká žádné kroky k ochraně jeho práv a oprávněných zájmů. Na této jeho povinnosti ničeho nemění ani skutečnost, že jeho klient je recidivista a že z toho důvodu předem předpokládá neúspěšnost jakýchkoli kroků⁶⁶⁾. Způsobí – li advokát v souvislosti s výkonem advokacie klientovi škodu, je povinen poskytnout pojišťovně veškerou potřebnou součinnost pro likvidaci pojistné události⁶⁷⁾. Pokud je mezi dvěma kárnými proviněními věcná, časová i personální souvislost, nedochází k promlčení prvního skutku, i když kárná žaloba ohledně něho byla podána až po uplynutí zákonné lhůty⁶⁸⁾. A nakonec je závažným porušením povinností advokáta, jestliže převezme obhajobu klienta obviněného z vraždy, ačkoli v dědickém řízení po zavražděném zastupuje poškozené⁶⁹⁾. Na posledně uvedené právní větě z rozhodnutí kárné komise ČAK je nejlépe vidět, do jaké míry mohou být pojmy jako je ctnost, takt, slušnost či důstojnost pramenem práva, aniž by byly výslovně zmíněny.

Advokát je povinen plnit převzaté závazky. Závazek nebo ručení za cizí závazek smí převzít jen tehdy, je – li si jist jeho splněním (čl. 4 odst. 2). Toto pravidlo ilustruje požadavek poctivosti a čestnosti v oblasti soukromoprávních vztahů advokáta, a to i mimo oblast jeho profesionální činnosti. O porušení tohoto pravidla bude vždy nutno rozhodovat s přihlédnutím k okolnostem případu a jistotu advokáta o tom, že bude schopen závazek plnit, zkoumat z hlediska zkušeností a znalostí průměrného advokáta a nikoliv z hlediska průměrného občana nebo podnikatele. V této souvislosti je třeba si uvědomit distinkci mezi občanskoprávní a kárnou odpovědností advokáta. Jakkoliv je snad možné, že všeobecně jsou jednání in fraudem creditoris a podobná jednání občanskoprávně postižitelná jen s jistými obtížemi, nic to nemění na tom, že ochrana stavu a veřejných zájmů by měla zvolit

⁶⁵⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 10. 11. 2000, sp. zn. K 14/98

⁶⁶⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 14. 3. 2000, sp. zn. K 17/99

⁶⁷⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 10. 11. 2000, sp. zn. K 69/00

⁶⁸⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 16. 5. 2001, sp. zn. K 108/00

⁶⁹⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 10. 11. 2000, sp. zn. K 106/00

v oblasti kárné odpovědnosti advokáta přísnější hledisko už proto, že jde o oblast, v níž je advokát odborníkem, a měl by tudíž být i příkladem poctivého plnění závazků⁷⁰⁾. Jestliže advokát ve věci, v níž je sám jako prodávající účastníkem smlouvy, nezaplatí daň z převodu nemovitostí, snižuje vážnost a důstojnost advokátního stavu⁷¹⁾. Je závažným porušením povinnosti advokáta, jestliže neplní své závazky z úvěrové smlouvy ani ze směnky⁷²⁾. Nesplní – li advokát svůj závazek z dohody o zaplacení odstupného, uzavřené po skončení zastoupení, a to ani poté, kdy je mu tato povinnost uložena pravomocným rozsudkem soudu, vážným způsobem snižuje důstojnost advokátního stavu a dopouští se tak kárného provinění⁷³⁾. Nesplnění závazku advokáta, přijatého v souvislosti s profesním pochybením, je závažným porušením jeho zákonné povinnosti a nedobrym signálem široké veřejnosti ke špatnému hodnocení advokátského stavu a tím i ke snižování důstojnosti a společenské prestiže advokacie⁷⁴⁾.

Projevy advokáta v souvislosti s výkonem advokacie jsou věcné, střízlivé a nikoliv vědomě nepravdivé (čl. 4 odst. 3). Toto pravidlo se netýká především projevů, které advokát činí v jiných souvislostech svého života, jako jsou třeba projevy umělecké, vědecké nebo politické. Pod pojem „projevy“ spadá ovšem nepochybně vše, co může být druhou osobou vnímáno a interpretováno, tedy projevy jak ústní nebo písemné, tak i třeba projevy mimické. Pojem „souvislost s výkonem advokacie“ nelze vykládat úzce tak, že musí jít vždy pouze o konkrétní klientskou věc advokáta, nýbrž zahrnuty jsou i všechny ostatní věci, které se týkají advokáta samotného, a to zejména jeho znalostí, schopností a dosavadních i budoucích výkonů. Pokud jde o vědomou nepravdivost projevů advokáta, nemůže nést odpovědnost tam, kde v dobré víře spoléhal na pravdivost získaných informací, zejména od klienta, a dal to v projevu přiměřeně najevo⁷⁵⁾. Je nepřípustné, aby se advokát

⁷⁰⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 22 – 23

⁷¹⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 19. 5. 2000, sp. zn. K 237/99

⁷²⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 13. 4. 2000, sp. zn. K 8/00

⁷³⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 15. 2. 2000, sp. zn. K 72/00

⁷⁴⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 30. 1. 1998, sp. zn. K 65/97

⁷⁵⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 23

vyhýbal své odpovědnosti za škodu, kterou způsobil včasným neuplatněním nároku klienta, vědomě nepravdivým tvrzením, že tohoto klienta v převzaté věci nezastupoval⁷⁶⁾. Taktéž je porušením profesionální etiky, jestliže advokát v řízení před soudem svými projevy, které nejsou věcné a střízlivé, snižuje důstojnost protistrany⁷⁷⁾. Urážlivé výroky na adresu protistrany snižují tím pádem důstojnost advokátního stavu a ani vnitřní přesvědčení advokáta o pravdivosti takových výroků nemůže jejich použití nijak ospravedlnit⁷⁸⁾.

Jakékoliv obstarávání cizích záležitostí advokátem soustavně a za úplatu se pro účely Pravidel považuje za výkon advokacie (čl. 4 odst. 4). Advokát může mít vedle oprávnění k výkonu advokacie i oprávnění k poskytování jiných specializovaných právních služeb a je tedy zároveň např. i patentovým zástupcem nebo daňovým poradcem. Pak se advokát nemůže vymknout z dosahu zákona o advokacii a stavovských předpisů. Advokátovi jako podnikateli však nelze v systému svobodného tržního hospodářství obecně zakázat, že se nesmí věnovat žádným takovým podnikatelským činnostem, nespádajícím pod pojem poskytování právní pomoci. Typickým příkladem mohou být činnosti při správě majetku klienta, kde mohou převažovat a většinou také převažují, prosté činnosti organizační a technické nad činnostmi právními. Účelem tohoto pravidla je podřídit i tyto činnosti stejnému režimu z hlediska kárné odpovědnosti advokáta, jako je režim při poskytování vlastních právních služeb. Obstaráním cizí záležitosti není výkon funkce soudního znalce nebo tlumočníka, takže při výkonu těchto činností je advokát Pravidly vázán jen v takovém rozsahu jako ve svém soukromém životě (tzn. pravidlo čl. 4 odst. 1)⁷⁹⁾.

Aktivní účast advokáta na podnikání, jehož předmět zahrnuje činnosti, spadající pod pojem poskytování právních služeb, nesmí být v rozporu s Pravidly. To neplatí pro účast ve veřejné obchodní

⁷⁶⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 18. 12. 1998, sp. zn. K 151/98

⁷⁷⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 25. 10. 1998, sp. zn. K 129/98

⁷⁸⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 8. 12. 2000, sp. zn. K 56/2000

⁷⁹⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 23 – 24

společnosti podle § 15 zákona⁸⁰⁾ a pro podnikání na území jiného státu (čl. 5 odst. 1). Provozování živnostenské činnosti advokátem nebo advokátním koncipientem vedle výkonu advokacie – pokud povede k porušování některé z povinností, kterou jim ukládá zákon nebo stavovský předpis – je kárným proviněním⁸¹⁾. S podnikatelem, který není advokátem a jehož předmět činnosti zahrnuje i obstarávání cizích záležitostí nebo zprostředkování, spolupracuje advokát pouze na základě příkazu uděleného přímo klientem (čl. 5 odst. 2). Pravidlo v odstavci 1 vychází ze situace, že na trhu právních služeb jsou přítomny i jiné profese. V případě profesí notářů, patentových zástupců, daňových poradců a případně i jiných osob je důvodem tohoto ustanovení možnost konfliktu zájmů mezi jednotlivými druhy podnikání, kde by advokát z podnikatelských důvodů mohl preferovat prosperitu konkurujícího podnikání na úkor své klientely. Zcela myslitelné mohou být zejména případy tzv. „kancelářských společenství“, které spočívají v podstatě v tom, že se příslušníci různých právnických povolání dělí o náklady nájmu společných kancelářských prostor včetně nákladů na pracovní síly. Takové vztahy nelze ovšem vyloučit, pokud to není v rozporu se zákonem a jinými (stavovskými) předpisy např. z hlediska důstojnosti a váženosti advokátního stavu. Ustanovení ve druhém odstavci tohoto článku míří zejména na spolupráci advokáta s různými zprostředkovatelskými kancelářemi. V praxi to budou asi nejčastěji kanceláře realitní. Taková třeba i trvalá spolupráce se nikterak nevylučuje, je však třeba vždy rozlišovat, zda advokát poskytuje právní službu přímo takové kanceláři, proti čemuž zajisté nemohou být žádné námitky, nebo zákazníkovi takové kanceláře. V zájmu ochrany spotřebitele zde nepochybně je, aby odpovědnost za poskytnutí právní služby nesl advokát vůči klientovi přímo a ne prostřednictvím kanceláře, která takovému klientovi příležitost k navázání nějakého smluvního vztahu pouze obstarala anebo neprávni část jeho záležitosti jinak zařídila. Ustanovení nelze vykládat tak, že by se týkalo substitučního styku mezi advokáty⁸²⁾.

⁸⁰⁾ Rozumí se § 15 zákona č. 85/1996, o advokacii, který dále odkazuje na § 829 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

⁸¹⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 29. 1. 1999 sp. zn. K 139/97

⁸²⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 24 – 25

Články 6 – 10 tvoří druhý oddíl druhé části Pravidel a nesou název Povinnosti advokáta ke klientovi. Podle mého názoru obsahují ta nejdůležitější práva a povinnosti (touto oblastí se zabývá i zákon o advokacii), neboť obsah vztahu mezi advokátem a klientem tvoří samou podstatu profese; existence klientely je prvotním a nezbytným předpokladem samotné existence advokáta a advokacie. Proto se před dalším výkladem jednotlivých článků Pravidel budu zabírat vztahem odborník (advokát) – spotřebitel (klient). Pokládám za vhodné proložit komentář stavovského předpisu teorií z této oblasti proto, aby následující články o vztahu mezi klientem a advokátem vyzněly v náležitých souvislostech, neboť tomuto vztahu přikládám zásadní význam.

Ve vztahu odborníka ke klientovi je kladen důraz na čtyři zdánlivě protikladné vlastnosti: otevřenost, diskrétnost, oddanost a nezávislost.

Otevřenost se týká míry poskytování informací, objasnění problému klientovi, pravdomluvnosti vůči němu. Klient vstupuje do vztahu se snahou získat informace od advokáta a advokát doufá, že jimi klienta ovlivní ve prospěch optimálního řešení jeho věci. Podstata nároku na advokáta je vyjádřena požadavkem, aby konal „uberrimae fidei“, tj. s úplnou otevřeností a upřímností. Uvážené lhaní spočívá v tom, že někomu povíme nepravdu s úmyslem ho oklamat, podvést. Takovéto lhaní klientovi nemůže být nikdy omluvitelné, protože ohrožuje jeho důvěru k advokátovi a může způsobit velké škody. Lhaním jsou i některé formy manipulování, které advokáti nazývají „ochlazováním klienta“. Spíše tu bývá užitečnější jistá selekce informací v zájmu klienta, anebo jejich správné načasování. Například pokud by advokát prozrazením některých informací motivoval klienta k nezákonnému či neetickému jednání, může mu je sdělit až s jistým časovým odstupem. Odborníci mají závazky i ke třetím osobám, k veřejnosti, a před nerozumným jednáním klienta ji musí chránit. Advokát má při konzultaci poskytnout klientovi jasné rady, založené na skutečné znalosti relevantních faktů. Pokud se zdá, že klient nepochopil situaci či přesnou povahu problému, nesmí se advokát spokojit s tím, že mu povrchně poradí. Měl by poskytnout veškeré informace, které pomohou případ objasnit.

V současnosti se absolutní *mlčenlivost* advokáta považuje za dominantní atribut profese, neodmyslitelnou součást soudní obhajoby, základní záruku svobody jedince. Tato povinnost má veřejnoprávní

povahu, je založená zákonem⁸³⁾, kogentně a vyloučena z dispozice smluvních stran. Advokát by neměl prozradit ani jen totožnost osoby, se kterou konzultoval, či která ho požádala o právní pomoc. Advokát musí být opatrný, aby jednomu klientovi neprozradil informace získané od jiného klienta. Tento závazek se nekončí profesním vztahem, který k němu dal podnět. Prozrazení profesního tajemství může být omluvitelné tehdy, pokud advokát musí bránit sebe nebo své společníky před obviněním ze zanedbání profesních povinností nebo chce vymocit svůj honorář.

Etika advokáta tradičně zápasí s jeho dvojjediným posláním, kterým je na jedné straně bezmezná *oddanost* klientovi, garantovaná svobodou obhajoby, na druhé straně jeho povinnost pomocníka spravedlnosti. Oddanost ke klientovi se projevuje v horlivém zastupování jeho zájmů v mezích zákona. Znamená to, že advokát má hledat všechny věcné i právní argumenty ve prospěch svého klienta a používat přitom všechny legitimní a etické prostředky. Pokud se klient obrátí na advokátní kancelář, která se zaměřuje na skupinový výkon advokacie, musí počítat s tím, že advokát, kterého si primárně vybral, se ze zákona, a tedy i bez jeho souhlasu, může nechat zastoupit kterýmkoliv společníkem. Tam, kde se advokát nechá zastoupit, bere na sebe odpovědnost za substituenta. Oddanost advokáta se projevuje v tom, že se nepřestane zaobírat klientovým případem.

Nezávislost advokáta od jakéhokoliv vlivu, který by mohl vzejít z jeho osobních zájmů anebo z tlaku vnějšího prostředí, by měla být zárukou toho, že jeho zkušenosti a schopnosti vyústí do netendenčního úsudku, usměrňovaného jen svědomím a snahou pomoci klientovi. Tam, kde advokát podléhá jakémukoliv vlivu, nemohou být zájmy klienta dobře chráněny. Vážným důvodem neobjektivnosti bývá ztotožnění se s klientem. Vyskytuje se často u mladých začínajících advokátů. Objektivita a odstup, které si odborníci musí udržet, mohou v klientech vyvolat dojem, že jsou chladní, nezúčastnění. Často je však nezaujatý postoj nevyhnutelný proto, aby si odborník zachoval duševní rovnováhu. Nezávislost rozhodování a jednání advokáta, oddanost a diskrétnost jsou ohroženy i tam, kde dochází ke konfliktu zájmů. Typický a charakteristický konflikt zájmů vzniká tam, kde advokát simultánně nebo následně zastupuje klienty, jejichž zájmy jsou protichůdné. Advokát také v zájmu nezávislosti nemá mít majetkový

⁸³⁾ V českém právním řádu to je § 21 zákona č. 85/1996, o advokacii

prospěch ze sporu, který vede pro klienta. Zvláštním problémem je inkompatibilita funkcí.

Pokud závazky advokáta ve vztahu k jeho klientovi jsou specifikovány profesní deontologií, závazky klienta vyplývají z univerzálních norem: klient by měl být i odborníkovi upřímný, pravdomluvný, neměl by ho nutit k nezákonnému či neetickému jednání. Otevřenost a upřímnost klienta neznamena, že má o sobě povědět všechno. Má však poskytnout relevantní informace, které odborníkovi umožní analyzovat případ a správně odhadnout naději na jeho optimální řešení. Pokud jde o dodržování dohody ze strany klienta, vyplývají z ní především závazky ke spolupráci⁸⁴⁾.

Vraťme se k samotným Pravidlům. V článku 6 odst. 1 je formulována jakási generální klauzule povinností advokáta ke klientovi: Oprávněné zájmy klienta mají přednost před vlastními zájmy advokáta i před jeho ohledem na jiné advokáty. Osobními zájmy advokáta je nutno vykládat široce jako zájmy podnikatelské, ale i jeho zájmy soukromé. Ohledy na druhého advokáta mají na mysli jistou, nikoli nežádoucí stavovskou solidaritu, kladou jí však určité meze. Neoprávněný bude zájem klienta např. tehdy, odmítá – li substituční zastoupení při jednání nebo odročení jednání, kdyby to advokátovi znemožnilo jeho plánovanou dovolenou. Stejně neoprávněný bude jeho zájem, trvá – li na okamžitém podání žaloby, když se advokát protistrany k věci v poskytnuté lhůtě nevyjádřil v důsledku odůvodněné nepřítomnosti, aniž klientovi hrozí nějaká újma z prodloužení lhůty⁸⁵⁾. Advokát, který klientovi nezplatí přisouzenou pohledávku z titulu náhrady škody, způsobené nesprávným postupem při poskytnutí právní pomoci, jedná nečestně a snižuje tak vážnost a důstojnost celého advokátního stavu⁸⁶⁾. Advokát nemůže a nesmí být bez souhlasu klienta iniciátorem řízení, které klienta omezují v jeho právech (návrh na omezení jeho způsobilosti k právním úkonům); přičemž je irelevantní že k tomu byl advokát veden snahou uchránit klienta před případným trestním

⁸⁴⁾ Krsková, A.: *Etika právnického povolania*, 1. vydání, Bratislava, Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 1994, str. 60 – 74

⁸⁵⁾ Čermák, K.: *Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky*, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 27

⁸⁶⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 21. 7. 2000, sp. zn. K 203/99

stíháním⁸⁷⁾. Advokát je oprávněn započíst si proti nároku klienta na vyplacení vymoženého přisudku svoji pohledávku z titulu nedoplatku za poskytnuté služby⁸⁸⁾.

Ve věcech, v nichž byl soudem ustanoven nebo Komorou určen, postupuje advokát se stejnou svědomitostí a péčí jako ve věcech ostatních klientů (čl. 6 odst. 2). Toto pravidlo chrání zájmy spotřebitelů právních služeb, kterým z nejrůznějších důvodů advokát poskytuje právní službu ex offio. Stejnou svědomitost a péči bude třeba vykládat subjektivně, tedy s ohledem na konkrétního klienta⁸⁹⁾. Pro úplnost dodejme, že advokát bývá soudem ustanoven především na základě ustanovení §§ 38 – 40a zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu a §§ 30 – 31 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

Zajímavé je znění čl. 6 odst. 3: Platnost nebo úplnost informací poskytnutých klientem není advokát oprávněn bez jeho souhlasu ověřovat. Až do novely Pravidel provedené usnesením představenstva ČAK ze dne 28. června 2004 číslo 8/2004 Věstníku tento článek pokračoval slovy: „ledaže advokát při výkonu advokacie vykonává činnosti, na které se vztahuje jeho identifikační a oznamovací povinnost podle zvláštního zákona. O tom, stejně jako o svých povinnostech podle tohoto zákona, je advokát povinen klienta informovat.“ Oním zvláštním zákonem se rozuměl zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti.

Advokát nesmí použít na újmu klienta ani ve svůj vlastní prospěch nebo ve prospěch třetích osob informací, které od klienta nebo o klientovi získal v souvislosti s poskytováním právní služby (čl. 6 odst. 4). V tomto odstavci se pojednává o tzv. insider trading mezi advokátem a klientem. Typicky může jít o různé bankovní transakce, dispozice s cennými papíry, informace o půjčkách a úvěrech, prodeje a nákupy nemovitostí, seznamy zákazníků nebo informace o nehmotných právech⁹⁰⁾. Informace jsou chráněny, jen pokud byly získány v souvislosti s poskytováním právní služby a pokud jich advokát použil ve svůj prospěch nebo ve prospěch třetí osoby a pokud se tak stalo

⁸⁷⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 18. 7. 2001, sp. zn. K 254/99

⁸⁸⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 18. 6. 1999, sp. zn. K 9/98

⁸⁹⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 27

⁹⁰⁾ Tím se rozumí nejspíš tzv. práva duševního vlastnictví.

k újmě klienta. Újma klienta může být i nemajetková (pověst), stejně jako prospěch advokáta či třetí osoby (obsazení trhu, reklama)⁹¹⁾.

Článek 7 pojednává o převzetí právních služeb. Jedná se o první fázi ve vztahu advokát – klient, kdy mezi nimi vzniká smlouva o zastoupení a z ní vyplývající práva a povinnosti. Jeho výklad v praxi nepůsobí větší potíže, a tak se o něm zmíním jen zběžně.

Poskytne-li advokát ve smluvní věci právní služby pouze jedné ze smluvních stran, je oprávněn této straně poskytovat právní služby i v případném sporu z této smlouvy, pokud smluvní strany již při přípravě smlouvy věděly, že advokát poskytuje právní službu pouze jedné z nich a měly příležitost obstarat si vlastního kvalifikovaného právního zástupce (čl. 7 odst.1). Poskytnout právní službu více osobám, jejichž zájmy nejsou v rozporu, v téže věci může advokát jen se souhlasem všech těchto osob, ledaže byl takto soudem ustanoven nebo Komorou určen (čl. 7 odst. 2). Advokát odmítne poskytnout právní službu v téže věci více osobám také tehdy, jestliže zjevně hrozí, že v průběhu vyřizování věci vznikne rozpor v jejich zájmech (čl. 7 odst.3). Pravidlo v odstavci 1 pokrývá situaci, která vzniká při sporu ze smlouvy, kterou připravoval advokát. Vědomost smluvních stran může vyplynout i z okolností případu, např. z toho, že všechny smluvní strany již v období přípravy smlouvy vědí o tom, že advokát dlouhodobě zastupuje jenom jednu z nich. Co se týče souhlasu obsaženého v odstavci 2, platí, že souhlas těchto osob nemusí být výslovný, postačí i souhlas konkludentní. Jsou situace, kdy v době žádosti o právní službu rozpor, který je obsažen v odstavci 3, objektivně neexistuje, avšak pouze zjevně hrozí. Zda rozpor mezi zájmy klientů hrozí zjevně, se posoudí podle všech okolností případu⁹²⁾.

Po uzavření smlouvy o zastoupení (také mandátní či příkazní smlouvy) se může objevit překážka, která advokátovi znemožní pokračovat v klientově zastupování a je tedy povinen od smlouvy odstoupit; tyto situace upravuje vedle zákona o advokacii (§ 20 zákona) i článek 8 Pravidel.

V případech, kdy je advokát povinen nebo oprávněn právní služby odmítnout a hodlá tak učinit, provede vždy přiměřená opatření k

⁹¹⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 28

⁹²⁾ Tamtéž, str. 29 – 30

odvrácení závažné újmy, která žadateli o právní službu bezprostředně hrozí (čl. 8 odst. 1). Nejspornější jsou případy, kdy advokát poskytnutí právní služby odmítl a žadateli o právní službu tím vznikla újma. V těchto případech nevznikl mezi advokátem a klientem žádný právní vztah, který by založil soukromoprávní odpovědnost advokáta. Újma bude obvykle spočívat v hrozícím zmeškání lhůty; přiměřené opatření pak zejména v doporučení jiného advokáta. Toto pravidlo není nepodobné povinnosti každého lékaře poskytnout podle svých možností a schopností první pomoc⁹³⁾.

Advokát odmítne právní službu i v případě, kdy by jejím poskytnutím byly ohroženy zájmy osoby, které právní služby již poskytuje, a to například i v důsledku pracovního přetížení advokáta (čl. 8 odst. 2). Jde o případy, kdy advokát například v dosud neskončené rozvodové věci zastupuje jednoho účastníka a druhý účastník v této věci se na něho obrátí se žádostí o poskytnutí právní služby v jiné s rozvodem nesouvisející věci. Značnou roli může toto pravidlo mít při zastupování podnikatelů, kteří jsou navzájem soutěžiteli. Rozhoduje nejen zájem majetkový, ale třeba i osobní, např. zájem původního klienta na utajení skutečností osobní nebo intimní povahy před advokátem⁹⁴⁾.

Ve věci, v níž nemá dostatek zkušeností nebo speciálních znalostí, odmítne advokát poskytnutí právní služby, ledaže žadatel po vysvětlení souhlasí, aby právní služba byla poskytnuta; v takovém případě advokát zpravidla postupuje ve spolupráci s jiným advokátem nebo s jiným odborníkem. To se nevztahuje na věci, v nichž byl advokát ustanoven soudem nebo určen Komorou (čl. 8 odst. 3). Je to důsledek stále větší specializace. Jsou obory, které si vyžadují zvláštní znalosti (např. mezinárodní obchod) a zkušenosti, včetně znalostí cizích právních řádů a znalostí jazykových. Souhlas klienta se bude hodnotit s přihlédnutím k okolnostem případu. Může být i tacitní, zejména při delší spolupráci s klientem v jiných věcech⁹⁵⁾.

Advokát odmítne poskytnutí právní služby i tehdy, brání-li mu v jejím řádném poskytnutí jeho zdravotní či psychický stav (čl. 8 odst. 4). Platí to i tehdy, jestliže jeho psychický stav nevedl k omezení

⁹³⁾ Tamtéž, str. 30

⁹⁴⁾ Tamtéž, str. 31

⁹⁵⁾ Tamtéž

k právním úkonům. K naplnění skutkové podstaty je zapotřebí, aby advokát v konkrétním případě právní službu neodmítl, ačkoliv ji v důsledku svého zdravotního či psychického stavu odmítnout měl⁹⁶⁾.

Vykonávají-li advokáti advokacii ve sdružení nebo ve veřejné obchodní společnosti advokátů, žádný z nich nepřevzme vědomě zastoupení klienta, jestliže by kterýkoli z advokátů musel právní službu takovému klientovi odmítnout, pokud by advokacii vykonával samostatně (čl. 8 odst. 5).

Článek 9 pojednává o některých povinnostech advokáta v průběhu poskytování právní služeb klientovi. Je konkretizací povinností obsažených v zákoně o advokacii a praxe ukázala, že právě porušování těchto pravidel je velmi často předmětem projednávání kárné komise ČAK.

Advokát je povinen klienta řádně informovat, jak vyřizování jeho věci postupuje, a poskytovat mu včas vysvětlení a podklady potřebné pro uvážení dalších příkazů (čl. 9 odst. 1). Advokát je také povinen již při převzetí zastoupení si ověřit běh lhůty k podání opravného prostředku a najisto postavit, kdy tato lhůta končí⁹⁷⁾. Advokát má povinnost sledovat běh promlčecí lhůty a učinit veškeré úkony nezbytné k ochraně zájmů klienta. V rámci této povinnosti je povinen klienta relevantním způsobem informovat o hrozícím promlčení nároku a v případě potřeby si vyžádat jeho součinnost⁹⁸⁾. Postupuje – li advokát klientský spis druhému advokátovi, je povinen si pořídit kopie důležitých částí spisu tak, aby mohl v případě potřeby zdokumentovat své jednání ve vztahu ke klientovi⁹⁹⁾. Je nepřípustné, aby advokát na žádosti klienta vůbec nereagoval a neplnil vůči němu ani základní informační povinnosti. Je povinen svému klientovi, který o to žádá, umožnit účast při jednání s protistranou¹⁰⁰⁾. Advokát se dopouští kárného provinění, jestliže přes urgence klienta nepodá vysvětlení

⁹⁶⁾ Tamtéž, str. 31 – 32

⁹⁷⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 4. 12. 1998, sp. zn. K 248/98

⁹⁸⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 26. 2. 1999, sp. zn. K 405/98

⁹⁹⁾ Tamtéž

¹⁰⁰⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 14. 9. 1999, sp. zn. K 408/98

k faktuře a k tomu, za které úkony byla jeho právní pomoc účtována. Stejně tak advokát nejedná čestně, jestliže klient po skončení věci požádá o vyúčtování složené zálohy a advokát tuto jeho žádost delší dobu ignoruje¹⁰¹⁾. Advokát také musí bezpečně a mimo jakoukoli pochybnost zjistit skutečné stanovisko klienta, má – li v úmyslu nepodat proti rozsudku odvolání¹⁰²⁾. Je v rozporu s výše uvedeným pravidlem i taková situace, kdy advokát, který informuje klienta o hrozícím promlčení, žalobu nepodá a nereaguje na výzvy klienta o podání zprávy o stavu věci¹⁰³⁾. Je hrubým porušením povinností advokáta, jestliže vědomě nepravdivě informuje klienta o stavu vyřizování jeho věci¹⁰⁴⁾. V tomto článku se mluví postupem vyřizování věci jakákoliv významnější událost, která může jakkoliv ovlivnit budoucí vývoj, tedy např. stanovisko protistrany; rozumí se tím i postup práce advokáta, např. vyhotovení listiny. V mnoha případech sice postačí informace telefonická, advokát však musí uvážit, kdy bude na místě osobní kontakt¹⁰⁵⁾.

Peníze a jiné hodnoty, které advokát převzal ke stanovenému účelu, je povinen opatřovat s péčí řádného hospodáře; nesmí je použít jinak než ke stanovenému účelu. Případné přírůstky hodnot je povinen vydat složiteli, nebylo-li dohodnuto jinak. Povinnosti advokáta při provádění úschov peněz, cenných papírů nebo jiného majetku klienta advokátem stanovené příslušným stavovským předpisem tím nejsou dotčeny¹⁰⁶⁾ (čl. 9 odst. 2). Ustanovení tohoto odstavce se vztahuje k režimu tak zvaných depozit, kterými mohou být jakékoliv hodnoty peněžní i nepeněžní, včetně movitých věcí, cenných papírů apod. Depozitem se tyto hodnoty stávají tím, že byly advokátovi předány

¹⁰¹⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 22. 5. 2001, sp. zn. K 110/00

¹⁰²⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 24. 9. 1999, sp. zn. K 2/99

¹⁰³⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 7. 5. 1999, sp. zn. K 22/99

¹⁰⁴⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 10. 11. 2000, sp. zn. K 69/00

¹⁰⁵⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 32 – 33

¹⁰⁶⁾ Usnesení představenstva České advokátní komory č. 7/2004 Věstníku, o provádění úschov peněz, cenných papírů nebo jiného majetku klienta advokátem.

s pokyny, jak se nimi má disponovat. Svěřené hodnoty je třeba opatrovat jako hodnoty vlastní; u peněžních depozit to může znamenat, že budou uloženy úrokově nejvýhodnějším způsobem na zvláštním účtu u renomované banky, u cenných movitých věcí, že budou uloženy v nedobytných schránkách¹⁰⁷⁾. Advokát je povinen bez zbytečného odkladu vydat klientovi pro něho určené depozitum a v žádném případě není z jakéhokoli důvodu oprávněn tuto výplatu zdržovat¹⁰⁸⁾. Je závažným porušením povinností advokáta, jestliže nesplní příkaz klienta k výplatě svěřených peněz jeho věřitelům¹⁰⁹⁾. Advokát je povinen svěřené peníze opatrovat s péčí řádného hospodáře, a to i za situace, kdy klient souhlasil s jejich použitím k jinému účelu¹¹⁰⁾. Dále je povinen vydat svěřené peníze, určené ke stanovenému účelu a uložené na jeho účtu, v přiměřené lhůtě, a to – pokud nebylo ujednáno jinak – i s jejich přírůstky¹¹¹⁾.

Zvětší-li se v průběhu poskytování právní služby podstatně rozsah možné odpovědnosti advokáta za škodu, je povinen rozsah svého pojištění pro případ odpovědnosti za škodu přiměřeně rozšířit, případně od smlouvy s klientem, jehož se to týká, odstoupit (čl. 9 odst. 3). Povinné pojištění advokáta je zakotveno v ustanovení § 24 odst. 3 zákona o advokacii. Rozsah odpovědnosti se může změnit v důsledku zpřesněného skutkového stavu. Zejména nároky z vad či nároky na náhradu škody mohou v průběhu věci vzrůst až o několik řádů. Předpokládá se, že o takové situaci bude advokát klienta bez zbytečného prodlení informovat a navrhne takovou úpravu dosavadního honorářového ujednání, která by rozumným způsobem kryla i zvýšené náklady jeho pojištění¹¹²⁾.

Při ukončení poskytování právní služby je advokát povinen klientovi nebo jeho zástupci na jeho žádost vydat bez zbytečného

¹⁰⁷⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 33

¹⁰⁸⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 10. 11. 2000, sp. zn. K 36/00

¹⁰⁹⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 1. 10. 1999, sp. zn. K 59/99

¹¹⁰⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 14. 9. 1999, sp. zn. K 35/99

¹¹¹⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 18. 6. 1999, sp. zn. K 28/99

¹¹²⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 33 – 34

odkladu všechny pro věc významné písemnosti, které mu klient svěřil nebo které z projednávání věci vznikly; splnění této povinnosti nesmí být podmiňováno zaplacením požadované odměny nebo výloh (čl. 9 odst. 4). Splnění povinnosti je vázáno na žádost, která však nemusí splňovat žádné formální náležitosti. Co je písemností pro věci důležitou, nutno posoudit podle okolností případu; vždy to budou úřední rozhodnutí ve věci, listiny prokazující nárok klienta a listiny vztahující se k jeho osobnímu statutu. Toto ustanovení nebrání advokátovi, aby si od těchto listin pořídil kopie pro svou evidenci. Pro vymáhání své odměny musí advokát zvolit jiné zákonem připuštěné právní prostředky¹¹³⁾. Nevrátí-li advokát, ač vyzván klientem, svěřené doklady a nevyúčtuje zálohu, dopouští se kárného provinění¹¹⁴⁾. Je závažným porušením Pravidel, jestliže advokát nereaguje na žádosti nového právního zástupce svého bývalého klienta o postoupení dokumentace a podání informace o průběhu dosavadního řízení¹¹⁵⁾.

Článek 9a je vloženým a relativně mladým ustanovením Pravidel; pojednává o provádění úschov peněz, cenných papírů nebo jiného majetku klienta advokátem. Jeho původní znění čítalo 6 odstavců a neslo název *Povinnosti při vedení klientských účtů*, avšak novelou provedenou usnesením představenstva České advokátní komory ze dne 28. června 2004 č. 8/2004 Věstníku, je s účinností od 1. září 2004 platné následující znění: Při provádění úschov peněz, cenných papírů nebo jiného majetku klienta je advokát povinen postupovat podle příslušných právních a stavovských předpisů¹¹⁶⁾.

Velmi důležitá část Pravidel (článek 10) se týká odměny advokáta, a to zejména jeho odměny smluvní. Při sjednávání smluvní odměny je advokát povinen klientovi poskytnout pravdivé informace o očekávaném rozsahu svých výkonů a na jeho žádost i úplné vysvětlení o výši

¹¹³⁾ Tamtéž, str. 34

¹¹⁴⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 28. 4. 1997, sp. zn. K 93/96

¹¹⁵⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 23. 10. 1998, sp. zn. K 10/98

¹¹⁶⁾ Zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti

Usnesení představenstva České advokátní komory č.6/2004 Věstníku, kterým se stanoví postup advokátů a kontrolní rady České advokátní komory při plnění povinností stanovených právními předpisy o opatřeních proti legalizaci z výnosů z trestné činnosti.

Usnesení představenstva České advokátní komory č.7/2004 Věstníku, o provádění úschov peněz, cenných papírů nebo jiného majetku advokátem.

mimosmluvní odměny v dané věci (čl. 10 odst.1). Advokátní tarif¹¹⁷⁾ neobsahuje žádné vodítko, jak má být smluvní odměna určena. Je respektována zásada úplné smluvní volnosti. Závazný způsob výpočtu je stanoven pouze pro odměnu mimosmluvní. O té je advokát klienta povinen informovat proto, aby klient mohl porovnat jednotlivé cenové úrovně¹¹⁸⁾. Je vcelku logické, že účtování úkonů právní služby, které vůbec nebyly provedeny, je v rozporu s profesionální etikou a tedy kárným proviněním¹¹⁹⁾.

Smluvní odměna musí být přiměřená. Nesmí být ve zřejmém nepoměru k hodnotě a složitosti věci (čl. 10 odst. 2). Nesnáze může přinášet výklad pojmu *složitosti věci*. Ta je dána především cílem, který klient vyžádáním právní služby sleduje, ale i v nejrůznějších pracích studijních, přípravných a jiných, navíc někdy spojených s obtížným vyhledáváním pramenů. Je rozdíl, žádá – li klient jenom základní právní orientaci ve věci, nebo přeje – li si detailní odůvodněný návrh všech možných dalších právních postupů. V oblasti trestního práva je zajisté rozdíl v tom, má – li se prosazovat zproštění¹²⁰⁾ klienta nebo má – li se advokát orientovat pouze na výši trestu¹²¹⁾. Nepochybně zde platí, že účtování mimosmluvní odměny a vyšších hotových výdajů, na nichž se advokát s klientem nedohodl, je porušením povinností advokáta¹²²⁾.

Při posuzování přiměřenosti smluvní odměny se přihlédne zejména k poměru vyjednávacích schopností a možností advokáta a klienta, k rozsahu informací klienta o poměrech na trhu právních služeb, ke speciálním znalostem, zkušenostem, pověsti a schopnostem advokáta, k povaze a době trvání vztahů mezi advokátem a klientem při poskytování právních služeb, k časovým požadavkům klienta na vyřízení věci, k

¹¹⁷⁾ Vyhláška MS č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb

¹¹⁸⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 34 – 35

¹¹⁹⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 10. 4. 1998, sp. zn. K 22/98

¹²⁰⁾ Zde má autor komentáře nejspíš na mysli zproštění obžaloby podle § 226 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

¹²¹⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 35 – 36

¹²²⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 15. 1. 1999, sp. zn. K 200/98

obtížnosti a novosti skutkových i právních problémů spojených s věcí a k pravděpodobnosti, že v důsledku převzetí věci klienta bude advokát muset odmítnout převzetí jiných věcí (čl. 10 odst. 3). Objektivní kritéria přiměřenosti odměny jsou tak doplněna kritérii subjektivními, tedy kritérii vztahující se k osobě advokáta a klienta. Při sjednávání smluvní odměny je zcela na místě požadovat od advokáta, aby nevyužíval své převahy. Ve svobodném tržním hospodářství lze sotva požadovat od advokáta, aby nezhodnotil své renomé, na něž obvykle v minulosti musel vynaložit i určité náklady. Rovněž dlouhodobé zastupování téhož klienta stejným advokátem je okolností, která povede k mírnému pohledu na výši smluvní odměny sjednané v konkrétní věci. Zde se vychází z toho, že se obě strany znají a důvěřují si¹²³⁾.

O svých výkonech pro klienta vede advokát přiměřené záznamy, jejichž obsah na požádání klientovi poskytne s úplným vysvětlením (čl. 10 odst. 4).

Advokát smí sjednat smluvní odměnu stanovenou podílem na hodnotě věci, je-li výše odměny přiměřená podle ustanovení odstavce 2 a odstavce 3 (čl. 10 odst. 5). Advokát nesmí sjednat smluvní odměnu stanovenou podílem na výsledku věci, ledaže jsou pro to důvody zvláštního zřetele hodné, zejména důvody majetkové nebo sociální, a odměna je přiměřená podle odstavce 2 a odstavce 3 (čl. 10 odst. 6). Podílová odměna znamená, že se advokát bude obvykle procentuálně podílet na přisouzené částce. V Evropě se v poslední době hledá způsob, jak tradiční zákaz podílového výsledkového honoráře omezit. Odstavec 6 je tedy určitým kompromisem. Výsledkovou odměnu bude možno výjimečně sjednat např. při sporech o náhradu škody z pracovních úrazů, při sporech o výživné mezi zletilými osobami i při jiných majetkových sporech, kde schopnost žadatele o právní službu uhradit odměnu je zcela nebo z větší části odvislá od výsledku sporu a kde by nemožnost sjednat výsledkovou odměnu bránila v přístupu k právu¹²⁴⁾.

Advokát nesmí uzavřít s klientem smlouvu, jíž by se klient zavázal k plnění advokátovi za podmínek pro sebe nevýhodných, ledaže měl klient přiměřenou možnost poradit se o smlouvě s jiným nezávislým advokátem a smlouva byla uzavřena písemně (čl. 10 odst. 7). Toto

¹²³⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 36

¹²⁴⁾ Tamtéž, str. 37 – 38

pravidlo brání nepřiměřeným honorářovým požadavkům. Je opět jistým kompromisem, neboť i na první pohled přemrštěná advokátova odměna může být za podmínek *in fine* (obzvláště zdůrazněna je písemná forma) v souladu s Pravidly.

Při posuzování přiměřenosti zálohy se přihlíží vedle střízlivého odhadu celkové odměny též k očekávaným hotovým výdajům (čl. 10 odst. 8). Půjde – li o odměnu smlouvenou na hodinové bázi, bude odhadu v každém případě zapotřebí. Bude – li se jednat o odměnu mimosmluvní, bude odhad spočívat na příslušných ustanoveních tarifu¹²⁵⁾. Střízlivost odhadu bude spočívat na výkonech průměrného odborníka. Odhad hotových výdajů musí vždy odpovídat okolnostem konkrétního případu. Střízlivost odhadu zálohy má zabránit advokátovi, aby klienta nevyužíval jako zdroj levného úvěru. Klientovi pak má zabránit, aby institut zálohy nezneužíval k jednání *in fraudem creditoris*, případně k zavrženíhodným jednáním daňovým nebo ke praní špinavých peněz¹²⁶⁾.

Advokát se vždy snaží o finančně nejefektivnější řešení sporu. Klientovi podle okolností případu ve vhodném okamžiku doporučí pokus o mimosoudní řešení nebo řešení v rámci rozhodčího řízení (čl. 10 odst. 9). Toto ustanovení, stejně jako ustanovení následující, bylo do Pravidel vloženo novelou v podobě usnesení představenstva České advokátní komory ze dne 24. června 2003 č. 2/2003 Věstníku. Vhodnou formou mimosoudního řešení může být mediace. Rozhodčí řízení, upravené v našem právním řádu zákonem č. 216/1994, o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, se může ukázat být velice efektivní a hlavně rychlou (tedy často i levnou) formou řešení sporů.

Advokát je povinen informovat klienta o jeho případném nároku na bezplatnou právní pomoc podle zvláštního zákona (čl. 10 odst. 10)¹²⁷⁾.

Článkem 11 se otevírá další obsáhlá část pravidel, která nese název Povinnosti k advokátnímu stavu. Tato oblast je obsažena

¹²⁵⁾ Vyhláška MS č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb

¹²⁶⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 38

¹²⁷⁾ § 30, § 138 odst. 3 občanského soudního řádu, § 33 odst. 2, § 151 trestního řádu

v naprosté většině zahraničních kodexů; už jen když si uvědomíme, jak velký důraz kladou advokáti na svou samosprávu, důstojnost profese a kolegiálnítu, pochopíme proč. Ochrany pak požívají nejen advokáti zapsaní v seznamu České advokátní komory, ale i jejich kolegové z ciziny.

Advokát nesmí jiného advokáta osočovat a nesmí proti němu zahájit právní spor bez závažného důvodu. Je-li osoba, se kterou poskytovaná právní služba souvisí, zastoupena advokátem, nesmí s ní advokát jednat přímo bez předchozího souhlasu advokáta, který ji zastupuje, ani odmítnout s tímto advokátem jednat (čl. 11 odst. 1). Zákaz obcházení advokáta druhé strany má zaručit hladké vyřizování věci svěřených advokátům jejich klienty. Povinnost nekryje pouze advokáta protistrany, nýbrž advokáta jakékoliv jiné osoby, která má s vyřizovanou věcí souvislost. Advokáti se ve vzájemném styku zdrží vzájemného vyžadování plných mocí svých klientů. Osobní averze mezi advokáty nesmí bránit řádnému vyřizování věci jejich klientů. Zákaz zahájit spor advokáta proti advokátovi má zabránit šikanám mezi advokáty a stupňování odvetných jednání až na úroveň, kdy může utrpět čest a váženost celého advokátního stavu. Toto pravidlo není omezeno souvislostí s výkonem advokacie a platí i v soukromém životě¹²⁸⁾. Povinnost advokáta respektovat zastoupení protistrany jiným advokátem je naprosto bezvýjimečná a musí být splněna do důsledků¹²⁹⁾. Je nepřípustné, aby advokát kontaktoval protistranu, přestože ví, že je zastoupena jiným advokátem, přímo s ní sjednal schůzku, o níž jejího advokáta nijak neinformoval, této schůzky se zúčastnil a na ní s protistranou jednal. Stejně tak je kárným proviněním, jestliže advokát v dopise, adresovaném protistraně, jejího advokáta osočuje a snižuje jeho vážnost zpochybňováním jeho odborné způsobilosti¹³⁰⁾. Osočování jiného advokáta bez závažného důvodu, k němuž chybí dostatek konkrétních a prokazatelných poznatků, je v rozporu s pravidly profesionální etiky. Pokud k takovému postupu advokáta dá příkaz sám klient, je advokát povinen takový příkaz odmítnout a klienta o tom poučit¹³¹⁾.

¹²⁸⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 39

¹²⁹⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 1. 6. 2000, sp. zn. K 62/99

¹³⁰⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 29. 11. 2000, sp. zn. K 402/98

¹³¹⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 24. 4. 1998, sp. zn. K 3/97

Poskytování právních služeb pro klienta, kterému v téže věci poskytuje právní služby již jiný advokát, nesmí advokát bez souhlasu již pověřeného advokáta převzít; chybí-li takový souhlas, smí být poskytnutí právních služeb převzato teprve po řádném ukončení vztahu k již pověřenému advokátovi (čl. 11 odst. 2). Věc není tak nepraktická, jak by se mohlo na první pohled zdát. Zejména obvyklé anglosaské distinkce mezi advokátem konzultačním (solicitem) a litigačním (barristerem) vedou nakonec už i u nás k přesvědčení mnohých klientů, že pro tutéž věc potřebují aspoň dva advokáty, a to jednoho který umí věc dokonale zpracovat a připravit, a druhého, který umí záležitost před soudem prosadit. Účelem pravidla o povinném souhlasu je zajištění bezvadné spolupráce těchto advokátů v zájmu klienta samotného¹³²⁾.

Advokát se nesmí podílet na činnosti osob, které poskytují právní služby, ačkoliv k tomu nejsou oprávněny, ani takovou činnost podporovat. Ve zvlášť závažných případech oznámí osobu, provádějící takovou činnost, Komoře (čl. 11 odst. 3). Pravidlo má zabránit pokoutnému poskytování právních služeb na jakékoli úrovni. Nemusí se jednat o podnikání, musí však vždy jít o jednání ilegální. Podporovat jejich činnost nesmí advokát ani tím, že by jim některé žadatele o právní službu doporučoval. Oznamovací povinnost má advokát tehdy, pokud bezpečně ví, že pokoutník se svou činností zabývá již po delší dobu¹³³⁾. V tomto pravidlu je spíše než ve všech ostatních z tohoto oddílu patrný účel – ochrana stavu a tedy všech členů profese. V praxi se pokoutníky stávají lidé s jistými právními znalostmi, kteří zastupují své „klienty“ před civilními soudy a zneužívají tak ustanovení § 27 občanského soudního řádu.

Článek 12 Pravidel se týká povinností při společném výkonu advokacie a trvalé spolupráce advokátů. Taková spolupráce se může projevat různým právním uspořádáním.

Smlouvy o sdružení¹³⁴⁾ a o zřízení veřejné obchodní společnosti¹³⁵⁾ mezi advokáty nesmějí obsahovat žádná ustanovení, jež by omezovala povinnosti advokáta vyplývající ze složeného slibu a ze stavovských předpisů nebo jeho nezávislost při poskytování právních služeb (čl. 12

¹³²⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 41

¹³³⁾ Tamtéž

¹³⁴⁾ § 829 an. zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

¹³⁵⁾ § 76 an. zákona č. 513/1991, obchodní zákoník

odst.1). Pravidlo nelze zneužít ve prospěch toho advokáta, který by se chtěl vymknout povinností, jež nepochybně dobrovolně převzal při uzavírání smlouvy o trvalé spolupráci s jinými advokáty. Jsou – li takové povinnosti pro něho ostatně příliš tíživé, lze se z nich patrně jednoduše vyvázat tím, že ze sdružení nebo ze společnosti vystoupí¹³⁶⁾.

Advokáti poskytující právní služby společně ve sdružení nebo ve veřejné obchodní společnosti se vzájemně přiměřeně informují o právních službách, které poskytují, a to v rozsahu nutném k vyloučení konfliktů zájmů (čl. 12 odst. 2). Konflikt zájmů je zakotven v zákonu o advokacii v ustanovení § 19 písm. b.

Advokát poskytující právní služby ve sdružení nebo ve veřejné obchodní společnosti nesmí použít na újmu jiného účastníka sdružení nebo společníka nebo ve svůj vlastní prospěch a nebo ve prospěch třetích osob zvláštních informací, které získal v souvislosti s takovým poskytováním právních služeb. Tato povinnost trvá i po zániku členství advokáta ve sdružení nebo ve veřejné obchodní společnosti (čl. 12 odst. 3). Půjde o takové obvykle utajované údaje, jako jsou adresáře klientů s jejich případnou klasifikací, seznamy honorářových ujednání, speciální počítačové programy vyvinuté pro potřeby firmy, jiné specializované databáze apod. Při skončení vzájemné trvalé spolupráce by ostatně tyto věci měly být předmětem dohody mezi advokáty - společníky¹³⁷⁾.

Předchozí ustanovení se použijí i pro smlouvy o trvalé substituční spolupráci mezi advokáty (čl. 12 odst. 4).

Substituci mezi advokáty se věnuje článek 13. Konkretizuje tak ustanovení §§ 26 a 27 zákona o advokacii, která substituci vykládají tak, že brání – li advokátovi jakákoliv překážka ve vykonávání advokacie, je povinen ustanovit bez odkladu jiného advokáta po dohodě s ním svým zástupcem a klienty o tom písemně vyrozumět.

Není-li ujednáno jinak, náleží substitutovi mimosmluvní odměna ve výši podle advokátního tarifu. Substituent odpovídá za její výplatu (čl. 13 odst. 1). Substituentem se rozumí zastupující advokát, kdežto substituentem advokát zastupovaný. Advokátní tarif je běžné označení pro vyhlášku MS č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb. Není však vyloučeno, aby

¹³⁶⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 43

¹³⁷⁾ Tamtéž

substituent pracoval se svým klientem za mimosmluvně sjednanou odměnu, přičemž se substitutem sjednal odměnu smluvní.

Odmítá-li dožádaný advokát substituci převzít, sdělí to substituentovi bez zbytečného odkladu; i v takovém případě je však povinen provést opatření, která nesnesou odkladu a jsou nezbytná k odvrácení nepříznivých následků pro substituenta anebo jeho klienta (čl. 13 odst. 2). Sdělení o odmítnutí není určena žádná forma; postačí tedy klidně i telefonické oznámení. Termín *bez zbytečného odkladu* závisí zde stejně jako jinde v celém právním řádu na konkrétní situaci a okolnostech.

Žádost o provedení substituce i zpráva o jejím provedení musí odpovídat péči řádného odborníka a okolnostem případu (čl. 13 odst. 3).

Článek 14 nese název *Obecné povinnosti k advokátnímu stavu*. Jednání advokátů je nutno nahlížet tak, zda neohrozí důvěru veřejnosti v advokacii jako celek. Advokátní komora musí dbát, aby jednání advokáta neskandalizovala celý stav. Obecně se má za to, že advokacie je ve společnosti třeba pro poskytování právní pomoci; jinak řečeno vztah mezi advokátem a klientem je na prvním místě. Aby však taková forma zastupování mohla proběhnout řádně a co nejefektivněji, je třeba mít náležitě upraveny i sekundární vztahy, v tomto případě mezi advokátem a Komorou.

Převzme-li advokát zastoupení klienta ve sporu proti jinému advokátovi nebo proti veřejné obchodní společnosti advokátů, je povinen o tom a o výsledku sporu bez zbytečného odkladu informovat Komoru (čl. 14 odst. 1). Komora pak patrně posoudí, zda a jakým způsobem lze sporu, který zahájil advokát nebo který směřuje proti advokátovi, ještě zabránit, případně uváží, zda ze strany advokáta, který je nebo má být sám účastníkem řízení, nedošlo v souvislosti s tímto řízením k porušení jeho stavovských povinností¹³⁸⁾.

Byla-li nařízena domovní prohlídka v kanceláři nebo v bytě advokáta, je advokát povinen upozornit příslušný orgán na svou zákonnou povinnost mlčenlivosti a s tím spojenou omezenou ediční povinnost a žádat, aby k tomuto úkonu byl přibrán jako nezúčastněná osoba zástupce Komory nebo alespoň jiný advokát (čl. 14 odst. 2). Povinnost mlčenlivosti, již několikrát zmíněná, je upravena především v § 21 zákona o advokacii. Ediční povinností se rozumí povinnost k vydání věci podle § 78 trestního řádu. Domovní a osobní prohlídku,

¹³⁸⁾ Tamtéž, str. 46

prohlídku jiných prostor a pozemků, vstup do obydlí, jiných prostor a pozemků upravuje § 82 an. trestního řádu.

Advokát je povinen řádně a včas poučit všechny osoby, které se podílejí na jeho činnosti spojené s poskytováním právních služeb, o rozsahu jejich zákonné povinnosti zachovávat mlčenlivost, a to i v souvislosti se svědeckou povinností takových osob (čl. 14 odst. 3). Toto pravidlo by se mohlo zdát být zbytečné; byla – li dosti rigidně ustanovena povinnost mlčenlivosti advokáta, lze z toho doložit, že pak odpovídá advokát i za své zaměstnance, neboť kdyby tito nebyli mlčenlivostí vázáni, nemělo by ani svazování advokáta efekt. Dodejme jen, že advokátovi zaměstnanci přirozeně nepodléhají kárné odpovědnosti.

V advokátní kanceláři má specifické postavení advokátní koncipient. Vyplývá to nejen ze zákona o advokacii a z mnohých stavovských předpisů, ale i z ustanovení článku 15 Pravidel, který nese název Povinnosti k advokátním koncipientům; rozumí se povinnosti advokáta.

Advokát je povinen umožnit advokátnímu koncipientovi, který je k němu v pracovním poměru, účelnou právní praxi, pečlivě ho vést a dohlížet na něj tak, aby získal znalosti a zkušenosti potřebné ke složení advokátní zkoušky a k výkonu advokacie a aby si osvojil a dodržoval pravidla profesionální etiky (čl. 15 odst. 1). Pravidlo zahrnuje nejen cvičení v praktické aplikaci předpisů hmotného i procesního práva, ale i získávání návyků pro poctivé jednání s klientem, pro důstojné vystupování před soudy, jakož i pro kolegiální vztahy k druhým advokátům i ke komoře. Advokát je povinen zodpovídat odborné dotazy koncipienta. Znamená to i tolik, že se advokát seznámí s rozsahem koncipientovy zkoušky, pomůže mu s rozvrhem jeho řádné přípravy a uloží mu účast na vzdělávacích programech. Advokát je koncipientovi laskavým přítelem a rádcem a ne jen pouhým zaměstnavatelem¹³⁹⁾.

Je-li koncipient v pracovním poměru k veřejné obchodní společnosti advokátů, určí společnost advokáta k plnění povinností podle odstavce 1 a oznámí to Komoře bez zbytečného odkladu (čl. 15 odst. 2). Je logické, že je – li zaměstnavatelem právnická osoba, případnou výše položené povinnosti pouze osobě fyzické.

¹³⁹⁾ Tamtéž, str. 47 – 48

Koncipient smí být v pracovním poměru jen k jedinému advokátovi. Jiný pracovní poměr mu advokát povolí navázat jen ze závažného důvodu a výjimečně, nenaruší - li to řádnou přípravu na výkon povolání advokáta (čl. 15 odst. 3). Pokud jde o rozsah, zdá se, že by takový další pracovní poměr neměl přesahovat 50% hlavního úvazku koncipienta. Co se obsahu týče, řádnou případu koncipienta na výkon advokáta zřejmě nenaruší výkon takových zaměstnání, kde koncipient může i jinak uplatnit své právnické vzdělání. Je však vyloučeno, aby jediný koncipient mohl být při příslušném dělení úvazku zaměstnán zároveň u dvou nebo více advokátů¹⁴⁰⁾. Realita je taková, že mnohdy advokáti nabídnou koncipientům odměnu na hranici minimální mzdy a chce - li koncipient dostat svého záměru, je pro něj existenční nutností najít si další zaměstnání.

Advokátní koncipient nesmí poskytovat právní služby na vlastní účet a advokát mu to nesmí umožnit (čl. 15 odst. 4).

Advokát je povinen vydat koncipientovi potvrzení o délce jeho koncipientské praxe (čl. 15 odst. 5). V potvrzení je advokát povinen též zhodnotit výkon koncipientské praxe s ohledem na dosažení jejího účelu podle odstavce 1. Přihlédne přitom zejména k tomu, zda koncipientská praxe nebyla nepříznivě ovlivněna současným výkonem jiné činnosti na straně koncipienta nebo zda se koncipient výkonu své praxe v dostatečném rozsahu nevěnoval (čl. 15 odst. 6). Je třeba uvést, zda praxe splnila řádně svůj výchovný účel. Tyto dva instituty (potvrzení a zhodnocení) plní stejný účel jako pracovní posudky a potvrzení o zaměstnání v ustanovení § 60 zákoníku práce¹⁴¹⁾, které se ovšem ve vztahu mezi advokátem a koncipientem nepoužijí, neboť mají pouze postavení *lex generalis*.

Advokát je povinen poskytovat koncipientovi přiměřenou mzdu, nesmí však učinit taková opatření, podle nichž by byl koncipient fakticky jeho společníkem při výkonu advokacie nebo která by činila advokáta od koncipienta finančně závislým (čl. 15 odst. 7). Přiměřenost se posoudí podle místních a časových podmínek s přihlédnutím ke všeobecně závazným předpisům. Koncipient nemůže být odměňován podílem na zisku, ani podílem na jednotlivých honorářích, neboť by fakticky znamenalo poskytnout koncipientovi postavení společníka.

¹⁴⁰⁾ Tamtéž, str. 48 - 49

¹⁴¹⁾ Zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce

Není ovšem vyloučeno, aby advokát koncipienta zvláště odměňoval za výkony výjimečně rozsáhlé, obtížné nebo významné. Je nepřijatelné, aby advokát, který je v důsledku svého věku nebo nemoci nechopen řádného výkonu advokacie, svěřil vedení své kanceláře koncipientovi s tím, že mu bude platit nějakou paušálně nebo procentuálně určenou částku¹⁴²⁾.

Koncipient nepoužije k újmě advokáta, u něhož pracuje, nebo ve svůj vlastní prospěch anebo ve prospěch třetích osob zvláštních informací, které získal v souvislosti se svým pracovním poměrem k advokátovi. Tato jeho povinnost trvá i po zániku pracovního poměru koncipienta k advokátovi (čl. 15 odst. 8). V tomto ustanovení je opětovně upravena problematika insider trading, podobně jako mezi advokáty – společníky ve článku 12.

Povinnosti při vedení advokátní kanceláře jsou obsaženy v článku 16. Důvodem ke konstituování takových pravidel je zřejmě ochrana spotřebitele, kterou je mimo obecně závazné právní předpisy¹⁴³⁾ třeba specifikovat v závislosti na jedinečnosti poskytování služeb v rámci profese.

Advokát je povinen vykonávat advokacii především ve svém sídle. Pokud založí pobočku své kanceláře v téže nebo jiné obci anebo pravidelně poskytuje právní služby pro veřejnost v předem určené době mimo své sídlo, je povinen o tom bez zbytečného odkladu vyrozumět Komoru (čl. 16 odst. 1). Sídlem je ona adresa, kterou advokát ve smyslu § 29 odst. 1 zákona o advokacii oznámil Komoře. Advokátovi bude sotva možno zakázat, aby jednotlivé úkony, ale i celou právní službu pro jednoho klienta neposkytl i na jiných místech. Lze mít na mysli třeba bydliště klienta nebo i advokáta, ale zejména též sídlo klienta nebo protistrany. Výběr takového místa nesmí ohrozit důstojnost a vážnost advokátního stavu. Pobočka advokáta nemusí být lokalizována na území České republiky¹⁴⁴⁾. Jestliže advokát v souvislosti s neoznámením změny sídla své advokátní kanceláře ani

¹⁴²⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 50 - 51

¹⁴³⁾ Zejména zákon 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele

¹⁴⁴⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 51 - 52

nezajistí na poště vyzvednutí poštovních zásilek, dopouští se kárného provinění¹⁴⁵⁾.

Advokát vede svou kancelář tak, aby nebyla snižována důstojnost advokátního stavu. Provádění kancelářských úkonů svěřuje pouze osobám náležitě kvalifikovaným, odpovědným a bezúhonným a soustavně na jejich činnost dohlíží. Ustanovení čl. 15 odst. 4 a odst. 7 o advokátních koncipientech platí obdobně i pro tyto osoby (čl. 16 odst. 2). Kanceláři se zde nemíní pouze soubor místností, nýbrž i mobiliář nutný k chodu kanceláře a její personální vybavení. Povinnost řádného hospodaření se vztahuje na obecné požadavky čistoty a hygieny, ale i na specifické požadavky spojené s pořádkem např. spisovým, účetním, dokladovým či archivním. Vedle požadavků odborných je třeba klást důraz i na požadavky společenské, týkající se náležité zdvořilosti, ochoty, vstřícnosti, přiměřeného odívání. Bezúhonnost pracovníka se vyloží tak jako na jiných místech Pravidel, tedy nejen jako čistý výpis z trestního rejstříku, ale v širším smyslu jako občanská čest, dobrá pověst apod¹⁴⁶⁾. Advokát je odpovědný za protiprávní postup pracovníka své advokátní kanceláře¹⁴⁷⁾.

Ve svém sídle nebo v jiném místě uvedeném v odstavci 1 musí být advokát zpravidla osobně přítomen v pravidelné době, kterou předem stanoví; pro případ, že by mu v osobní přítomnosti bránily vážné důvody, musí umožnit zanechání vzkazu (čl. 16 odst. 3). Toto pravidlo v podstatě advokátovi ukládá, aby vypsál přiměřené úřední hodiny; o tom rozhodne sám s přihlédnutím k potřebám klientely a v souladu s tržní orientací své kanceláře. Taková kancelář by měla být samozřejmě schopna sjednávat advokátovi podle jeho pokynů osobní schůzky a odpovědně mu vyřizovat vzkazy¹⁴⁸⁾. Advokát může používat i telefonních záznamníků, pak je ovšem jeho povinností nejen tímto způsobem informovat o své zastizitelnosti, ale i řádně a včas vyřizovat

¹⁴⁶⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 52 - 53

¹⁴⁷⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 21. 1. 2000, sp. zn. K 52/99

¹⁴⁸⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 53 - 54

oprávněné požadavky obsažené v záznamu. Advokát, který se nezdržuje v deklarovaném sídle své advokátní kanceláře a nevykonává v něm advokacii, porušuje své povinnosti. Za takového stavu je pro výkon advokacie nezpůsobilý¹⁴⁹⁾.

O svých výkonech a o výkonech své kanceláře vede advokát evidenci v rozsahu a způsobem vyplývajícím z právních předpisů a ze zvláštních požadavků kladených na řádný výkon advokacie (čl. 16 odst. 4). Výkonem se rozumí všechno, co má souvislost s organizačním a technickým zajištěním chodu kanceláře advokáta. Řádnost evidence bude třeba především posoudit z hlediska obecně závazných předpisů daňových, účetních, pojišťovacích, archivních a jiných. Evidenci podléhá veškerý tok nákladů a příjmů a uskutečněné bankovní operace. Požadavky na velká sdružení advokátů budou v tomto směru zajisté vyšší než požadavky na osamoceného praktika¹⁵⁰⁾. Advokát je povinen vést v klientské věci dokumentaci o poskytování právní služby tak, aby členům kontrolní rady ČAK kdykoli umožnil kontrolu správnosti svého postupu, přičemž tuto spisovou evidenci je povinen uchovávat po dobu pěti let¹⁵¹⁾.

Následující dva články tvoří čtvrtý a poslední oddíl druhé části Pravidel profesionální etiky. Článek 17 pojednává o povinnostech advokátů v řízení před soudy a jinými orgány; toto téma je opět z oblastí, které obsahují kodexy po celém světě. Článek 18 obsahuje povinnosti advokáta ve vztahu k tzv. veřejně prospěšné činnosti.

Vůči soudům, rozhodčím orgánům, orgánům veřejné správy a jiným orgánům, které rozhodují v právních věcech, jakož i vůči osobám, které plní jejich úkoly, je advokát povinen zachovávat náležitou úctu a zdvořilost (čl. 17 odst. 1). Vedle orgánů vnitrostátních je dobré mít aktuálně na paměti, že toto pravidlo začalo platit i ve vztahu k orgánům Evropské unie, stejně jako ke strukturám nadnárodních jurisdikcí. Pojem soud, orgány veřejné správy aj. pokrývá zajisté i fyzické osoby činné v příslušné instituci. K náležité úctě patří veškerá i nepsaná pravidla spojená s oslovováním takových osob, zaujímání vykázaných míst, žádosti o udělení slova, odívání apod. Obecné požadavky

¹⁴⁹⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 12. 6. 1998, sp. zn. K 34/96

¹⁵⁰⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 54

¹⁵¹⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 17. 3. 2000, sp. zn. K 220/99

zdvořilosti jsou samozřejmostí (pozdravy, dávání přednosti aj.)¹⁵²⁾. Urážlivé výroky advokáta o soudním rozhodnutí jsou závažným porušením pravidel profesionální etiky¹⁵³⁾. Písemné podání k soudu, učiněné ve formě, která je neslučitelná s postupem a etikou advokáta, je výrazem neúcty k soudu a snižuje důstojnost advokátního stavu¹⁵⁴⁾.

Advokát nesmí v řízení uvádět údaje, ani navrhopvat důkazy, o nichž ví, že jsou nepravdivé nebo klamavé, a to ani na příkaz klienta (čl. 17 odst. 2). Nepravdivost údajů musí být vědomá a týká se nejen skutkového stavu, ale i údajů, které jsou významné pro právní posouzení věci. Totéž platí i o údajích klamavých. Klamavé jsou ty údaje, které jsou způsobilé uvést chráněný orgán v omyl o skutkovém či právním stavu věci¹⁵⁵⁾. Předloží – li advokát soudu listinu s podvrženým obsahem, jedná se o použití prostředků vědomě nepravdivých a nečestných¹⁵⁶⁾.

Advokát je povinen v řízení jednat poctivě, respektovat zákonná práva ostatních účastníků řízení a chovat se k nim i k ostatním osobám zúčastněným na řízení tak, aby nebyla snižována jejich důstojnost ani důstojnost advokátního stavu. V takových věcech nesmí za nepřítomnosti, popřípadě bez vědomí advokáta druhé strany nebo této strany, není-li advokátem zastoupena, jednat s osobami, které plní úkoly soudů nebo jiných orgánů, a předávat jim písemnosti, ledaže takový postup procesní předpisy dovolují (čl. 17 odst. 3). Poctivost zde znamená postup nejen v souladu s právními předpisy s předpisy stavovskými, ale i soulad se zdravě cítícím svědomím z hledisek distributivní spravedlnosti. Tyto úvahy lze demonstrovat na případech, kdy advokát zneužívá svých osobních přátelských vztahů k osobě rozhodujícího orgánu. Advokát se vyvaruje jakýchkoliv závadných jednání vůči těm účastníkům, kteří sami nejsou zastoupeni advokátem. To kryje i jakékoliv projevy vyjadřující odpor, pohrdání, snižování těchto účastníků v očích soudu či nevhodné přerušování jejich

¹⁵²⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 55

¹⁵³⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 26. 6. 1998, sp. zn. K 127/98

¹⁵⁴⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 3. 7. 1998, sp. zn. K 76/97

¹⁵⁵⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 56

¹⁵⁶⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 24. 6. 1998, sp. zn. K 107/98

projevů¹⁵⁷⁾. Pokud advokát nezajistí substituci a svoji neúčast při jednání omluví až na poslední chvíli, takže hlavní líčení musí být odročeno, nezachová tím vůči soudu ani protistraně náležitou úctu¹⁵⁸⁾. Jednání advokáta, který si nijak neověří základní údaj o tom, zda jeho klient je skutečně vlastníkem nemovitosti a bez dostatečných podkladů vyhrožuje protistraně, že pokud ve stanovené lhůtě nevyklidí předmět nájmu, budou její věci zlikvidovány, je nesvědomitě a snižuje důstojnost advokátního stavu¹⁵⁹⁾.

Jsou-li pro jednání před soudem nebo jiným orgánem stanovena nebo obvyklá zvláštní pravidla chování, například pokud jde o oslovení, úřední oděv, udělování slova, vykazování místa apod., je advokát povinen tato pravidla dodržovat (čl. 17 odst. 4).

Byl-li advokát k tomu vyzván, je povinen podílet se v přiměřeném rozsahu na projektech směřujících k prosazování nebo obhajobě lidských práv a svobod, a to i bez nároku na odměnu, ledaže mu v tom brání vážné důvody (čl. 18 odst. 1). Za stejných podmínek je advokát povinen podílet se na výzvu Komory na projektech, jejichž cílem je uskutečňování principů demokratického právního státu nebo zdokonalení právního řádu České republiky (čl. 18 odst. 2). Jedná se o tzv. činnosti *pro bono publico*. Očekává se, že advokát bude k takové činnosti vyzván. Tam, kde jde o lidská a občanská práva, může výzva přijít od kohokoliv, kdo se takovou problematikou zabývá. V praxi to budou zejména nevládní instituce. Vážný důvod k odmítnutí bude nutno vždy konkretizovat a nepostačí jen všeobecný poukaz na to, že je advokát přetížen poskytováním právních služeb. Vážný důvod může spočívat v osobní situaci advokáta, od jeho zdravotního stavu až po nekompetenci pro konkrétní žádanou spolupráci. Rovněž bude nutno brát ohledy na to, že prvotním úkolem advokáta je poskytování právních služeb¹⁶⁰⁾.

¹⁵⁷⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 56 - 57

¹⁵⁸⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 10. 2. 2000, sp. zn. K 238/99

¹⁵⁹⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 12. 11. 1999, sp. zn. K 75/99

¹⁶⁰⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 57

6. 2. 2. 3. Pravidla soutěže advokátů

Pravidla soutěže advokátů tvoří třetí část stavovského předpisu zvaného Etický kodex. Skutečnost, že Pravidla soutěže byla spolu s Pravidly profesionální etiky zařazeny do jednoho předpisu svědčí o tom, že obě mají etická východiska, sledují morální stránku profese a existují kvůli ochraně klienta – spotřebitele služeb stejně jako celého advokátního stavu. Stejně jako v předešlé kapitole budu i tentokrát Pravidla soutěže advokátů v dalším textu zkracovat na „Pravidla“.

Oddíl první Pravidel pojednává o základních pravidlech soutěže a zahrnuje toliko jediný článek, článek 19, který obsahuje všeobecná ustanovení.

V zájmu klientů i soutěžitelů postupuje advokát v soutěži s ostatními advokáty poctivě. K soutěžním účelům zejména nepoužívá údaje vědomě nepravdivé, klamavé nebo snižující jiného advokáta. Pro účely tohoto ustanovení je klamavým údajem každý údaj, který může vzbudit neoprávněné očekávání o výsledcích, jichž je advokát schopen dosáhnout, nebo pochybnost o tom, že výsledku bude dosaženo prostředky v souladu se zákony a stavovskými předpisy (čl. 19 odst. 1). Poctivost bude znamenat, že advokát při svém konkrétním soutěžním jednání postupoval v dobré víře, že jeho jednání nemůže ohrozit ani spotřebitele právních služeb, ani ostatní soutěžitele. Klamavými údaji jsou i údaje laudatorní nebo naznačující takové styky advokáta na jakýchkoliv politických, státních nebo jiných úrovních, které by případně mohly vést k vyřízení věci mimo pořad práva nebo sice pořadem práva, ale ovlivněným určitým zvláštním postavením advokáta na jiných společenských úrovních. Je tedy třeba se zdržet jakýchkoliv prohlášení, že advokát je vysokým funkcionářem politické strany nebo jiné instituce¹⁶¹⁾.

Označení „advokát“ může advokát používat i mimo výkon advokacie (čl. 19 odst. 2). Jak jsme se přesvědčili ve výkladu Pravidel profesionální etiky, advokátem je advokát nejen ve své kanceláři a před soudem, ale i ve svém soukromém životě. Bylo by tedy nepřiměřené, kdyby nesměl dávat najevo svou příslušnost ke stavu i tehdy, pokud zrovna nejedná jako profesionál. Soukromé použití vizitky s nápisem „advokát“ bude tedy v souladu s Pravidly.

¹⁶¹⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 59

Při soutěži dodržuje advokát obecně závazné soutěžní předpisy (čl. 19 odst. 3). Povinnosti z hospodářské soutěže vyplývají pro advokáta stejně jako pro všechny ostatní podnikatele z obchodního zákoníku. Konkrétně to vyplývá i z rozhodnutí kárné komise ČAK: Klamavá reklama, která navíc snižuje jiné advokáty, je hrubým porušením základních etických principů výkonu advokacie¹⁶²⁾. Advokát by neměl zapomínat ani na trestněprávní odpovědnost, zejména na ustanovení § 149 trestního zákona¹⁶³⁾, upravující trestný čin nekalé soutěže, který je trestným činem hospodářským.

Oddíl druhý Pravidel upravuje obchodní jméno advokáta. Vůdčí úvahou při formulaci odpovídajících ustanovení Pravidel musí být jednak rovnost soutěžních podmínek mezi všemi advokáty, ať už je jejich postavení jinak na trhu jakékoliv, jednak i tradiční chápání spotřebitelské veřejnosti, která obecně všem advokátům bez rozdílu, jako příslušníkům justice v širším smyslu, je připravena věnovat stejný stupeň úcty a důvěry, tak jako stejný stupeň úcty a důvěry přisuzuje třeba soudcům. Právě tak, jako jsou přísně sjednoceny názvy justičních institucí, musí být, i když zajisté s menší přísností, do jisté míry sjednocena i obchodní jména, pod nimiž advokáti poskytují své služby. Jiná úprava by mohla u spotřebitelů vyvolat nežádoucí zmatek, nedůvěru a nejistotu¹⁶⁴⁾.

Obchodní jméno advokáta sestává z jeho jména a příjmení a z označení "advokát" (čl. 20 odst. 1). Je v pořádku, zvolí – li si žena za označení „advokátka“ v souladu s pravidly českého pravopisu.

Obchodní jméno sdružení advokátů nebo veřejné obchodní společnosti advokátů sestává z příjmení alespoň jednoho ze společníků, jakož i podle okolností z označení například "advokáti", "advokátní kancelář", "sdružení advokátů", "a společníci", "a spol." nebo "veřejná obchodní společnost advokátů" (čl. 20 odst. 2). Ustanovení je, zdá se, v přímém rozporu se zákonem. Tato úprava, která nešťastně a nesprávně spojuje úpravu pro veřejnou obchodní společnost advokátů a sdružení advokátů, uvádí podle slovního znění pro oba tyto případy možnost označení „a společníci“ a „sdružení advokátů“. Že pro veřejnou

¹⁶²⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 20. 11. 1998, sp. zn. K 132/97

¹⁶³⁾ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

¹⁶⁴⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 60

obchodní společnost advokátů nelze užít označení „sdružení advokátů“ vyplývá zcela jasně z podstaty věci, ale nelze užít ani označení „a společníci“, protože úprava § 77 obchodního zákoníku uvádí označení daná na výběr taxativně a tato možnost mezi nimi uvedena není. Jde o kogentní úpravu, kterou nemůže stavovský předpis změnit¹⁶⁵⁾.

Vedle těchto povinných údajů umožňuje článek 21 uvést i tzv. dobrovolné údaje, které jsou pak fakultativní částí obchodního jména.

Obchodní jméno může obsahovat i akademické tituly advokáta, označení jeho vědecké hodnosti a titul vysokoškolského profesora nebo docenta, jakož i informaci o nástupnictví, pokud jsou dodrženy podmínky právních předpisů (čl. 21 odst. 1). Údaji o nástupnictví se má na mysli situace, kdy advokát převezme za různých okolností praxi jiného advokáta, ať už z důvodu úmrtí, odchodu na odpočinek nebo z jiných podobných důvodů. Není třeba zdůrazňovat, že k užití jména svého předchůdce musí mít jeho nástupce příslušný souhlas oprávněné osoby ve smyslu obecných právních předpisů¹⁶⁶⁾.

Jména a příjmení společníků, kteří zemřeli nebo přestali vykonávat advokacii z jiných důvodů, lze v obchodním jménu zachovat, pokud jsou dodrženy podmínky právních předpisů (čl. 21 odst. 2). Zde měl normotvůrce zřejmě na mysli § 11 obchodního zákoníku, který upravuje nakládání s obchodní firmou v případě nástupnictví a § 11 občanského zákoníku, který pod ochranu osobnosti zahrnuje i ochranu jména.

Je-li advokát oprávněn poskytovat právní služby i na území jiného státu, může jeho obchodní jméno sestávat z údajů, pod nimiž v takovém státu poskytuje právní služby sám nebo na základě smlouvy o sdružení nebo o zřízení právnické osoby pro poskytování právních služeb. Ustanovení čl. 20 tím nejsou dotčena (čl. 21 odst. 3). V těchto případech bude tomu spíše pravidlem než výjimkou, že takový advokát přináleží v jiné zemi k advokátní firmě, která již určité, často tradiční a renomované jméno má. Patrně nebudou žádné rozdíly mezi postavením partnera a tzv. associate s ohledem na jeho právo používat obchodní jméno své mateřské firmy. Veřejnoprávní předpis § 5 zákona o advokacii nemůže mít dosah za hranice České republiky a nemůže tedy účinně zakázat chování, které je na jiném území dovolené. Zákaz pracovního poměru nebo obdobného jiného poměru advokáta (§ 5)

¹⁶⁵⁾ Tomsa, M.: Obchodní jméno advokáta, Bulletin advokacie, 1997, číslo 4, str. 8

¹⁶⁶⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 61

nemůže být aplikován pro vztahy, které se řídí jiným právním řádem než českým¹⁶⁷⁾.

Označení a údaje, které nejsou podle čl. 20 a 21 odst. 1 až 3 dovoleny, nesmí obchodní jméno advokáta obsahovat, nestanoví-li kogentní právní předpisy jinak (čl. 21 odst. 4). Toto pravidlo má zřejmě zabránit v soutěžení o reklamně poutavějších a bizarnějších názvů.

Spolu s údaji povinnými a dovolenými je možno uvést ještě tzv. údaje doplňující, jež jsou obsaženy v článku 22.

V souvislosti se svým obchodním jménem může advokát, sdružení advokátů a veřejná obchodní společnost advokátů zveřejňovat i doplňující údaje o tom, že advokát je soudním znalcem nebo tlumočnickem, údaje o preferovaných právních oblastech, v nichž působí, údaj o tom, že je oprávněn vykonávat advokacii i na jiném území, údaje o trvalé spolupráci s tuzemskými i zahraničními advokáty, údaje o svém sídle a pobočkách a v případech zvláštního zřetele hodných i své rodné jméno anebo pseudonym (čl. 22). Omezení neplatí pro užívání akademických a vědeckých titulů, které advokát případně získal i v jiných než právních oborech. Advokát se při formulaci zmíněných údajů vyhne všemu, co by mohlo klamat nebo i jen zavádět spotřebitelskou veřejnost. Advokát v tomto směru neužívá již neplatných úředních označení (např. komerční právník) ani jiných matoucích označení, jako např. právní poradce, obchodní právník apod. V této souvislosti ještě ob stojí u nás tradiční a srozumitelné označení obhájce ve věcech trestních. Je – li další označení, jako je patentový zástupce nebo daňový poradce pravdivé, nelze proti jeho použití patrně nic namítat. Přípustným údajem je i informace o sídle a pobočkách advokáta¹⁶⁸⁾.

Obchodní jméno včetně doplňujících údajů podle čl. 22 lze uvádět vedle českého jazyka i v těch jazycích, v nichž je advokát schopen poskytovat právní služby (čl. 23). Po vstoupení České republiky do Evropské unie a zároveň po nabytí účinnosti tzv. euronovely zákona o advokacii můžeme v následujících letech očekávat vzrůstající počet hostujících advokátů a větší frekvenci vývěsních tabulí advokátních kanceláří ponejvíce v němčině a angličtině.

¹⁶⁷⁾ Tamtéž, str. 61 – 62

¹⁶⁸⁾ Tamtéž, str. 63

V souvislosti s výkonem advokacie používá advokát na všech svých písemnostech výlučně jen zvolené obchodní jméno a případně i doplňující údaje podle čl. 22 (čl. 24). Písemnostmi se rozumí především hlavičky dopisních papírů advokátní kanceláře, formuláře a vizitky.

Oddíl třetí Pravidel (články 25 – 28) se věnuje informacím o podnikání advokáta. Tato část, respektive články 26 (Publicita) a 27 (Reklama), prodělala relativně nedávno revoluční změnu, provedenou usnesením představenstva České advokátní komory ze dne 24. června 2003 č. 2/2003 Věstníku, a protože je tato změna v soutěži advokátů klíčová, budu se jí věnovat trochu podrobněji.

Až do zmíněné novely zakazoval článek 25 téměř veškerou publicitu. V periodickém tisku, rozhlasu, televizi a audiovizuálních prostředcích směl advokát v přiměřeném rozsahu informovat veřejnost o svém podnikání jen v souvislosti s tím, že údaje o jeho podnikání byly zapsány v seznamu advokátů, a to nejdéle po dobu 60 dnů od tohoto zápisu. V telefonních seznamech a ve sdělovacích prostředcích specializované povahy směl advokát informovat veřejnost uvedením svého obchodního jména a doplňujících údajů podle článku 22. Co se týče reklamy, byla zakázána úplně. Upomínkové a dárkové předměty směly být určeny jen pro klienty a svou povahou nesměly snižovat váženost advokáta a důstojnost advokátního stavu – právě ty totiž byly urputně chráněny před možnou diskreditací reklamou či publicitou advokáta a to i za cenu znemožnění plnohodnotného vstoupení advokáta na trh, jaké bylo umožněno všem ostatním podnikatelům.

Už v tehdejší době se však uznávalo, že rozlišování mezi tím, jestli Česká advokátní komora umístí na stránkách internetu úplný seznam advokátů v ČR a tím, zda si advokát zřídí vlastní webovou stránku, nemá opodstatnění. Advokáti si tak vydobyli aspoň nějakou formu reklamy svých služeb, neboť webová stránka slouží k informaci potenciálního zájemce a k tomu, aby tyto informace klient obdržel, je zapotřebí pokynu tohoto potenciálního zájemce – tedy jeho eminentního zájmu o takovou informaci. Webová stránka tak byla připodobňována k telefonnímu seznamu¹⁶⁹⁾.

Nová úprava je stručného znění, avšak většinu předchozích bariér bourají. Advokát má právo informovat veřejnost o poskytovaných službách za předpokladu, že jsou tyto informace přesné, nejsou klamavé

¹⁶⁹⁾ Cziviš, M.: Podnikání advokáta na stránkách internetu, Bulletin advokacie, 1999, číslo 1, str. 40

a respektují povinnost mlčenlivosti a další základní hodnoty advokacie (čl. 25). Osobní publicita advokáta v médiích jako tisk, rozhlas, televize, elektronická komerční komunikace nebo jiná média se povoluje, pokud jsou splněny podmínky čl. 25. (čl. 26). Novelou bylo vloženo i ustanovení článku 26a: Advokát vede o svých aktivitách podle čl. 25 a čl. 26 evidenci, pokud to jejich povaha dovoluje. Pro vedení evidence a její zpřístupnění se použije přiměřeně usnesení Komory o vedení dokumentace advokátem¹⁷⁰⁾.

Základními hodnotami advokacie (viz čl. 25) jsou bezesporu i důstojnost a váženost advokáta a advokacie. Právní služba není obvyklým zbožím, a tak v reklamě nelze připustit některé praktiky poněkud agresivní reklamy, např. ve formě klipu, o dvou vězních srovnávajících výši trestu za obdobný skutek se závěrem, že přísněji byl odsouzen ten, který měl obhájce ex offio, zatímco mírněji ten, který si zvolil obhájcem advokáta X. Y. Pokud jde o neplacenou, respektive nepřímou reklamu, je dobré si uvědomit, že advokát je obecně pečlivě sledovaný homo politicus. Nebylo by však korektní bránit advokátovi v tom, aby byl politikem či sponzorem kulturních a sportovních akcí s odůvodněním, že touto formou zároveň propaguje svou kancelář¹⁷¹⁾.

Nová úprava vychází z článku 2. 6. Pravidel chování advokátů v Evropské unii vydaných CCBE (Rada evropských advokátních komor). Jejím prosazením se učinilo zadost těm advokátům, kteří už léta předtím tvrdili, že jedná o pomoc veřejnosti, která by se jinak při výběru právních služeb musela řídit pouze reputací právníků či doporučeními známých. Potřeba veřejnosti získat informace o právních službách, která tak může být částečně uspokojena inzercí, je obzvláště akutní v případech osob s nevysokými příjmy, osob, které zároveň právních služeb příliš nevyužívají; jedná se tedy o práva spotřebitelů na informace. Dalším argumentem pak je právo na svobodu projevu, právo rovných příležitostí, s čímž souvisí pokračující zasahování jiných

¹⁷⁰⁾ Usnesení představenstva České advokátní komory č. 9/1999 Věstníku, kterým se stanoví některé podrobnosti o dokumentaci advokáta vedené při poskytování právních služeb

¹⁷¹⁾ Balík, S.: Publicita a reklama o službách advokáta a její formy, Bulletin advokacie, 2000, číslo 4, str. 44

profesí do služeb tradičně poskytovaných advokáty – činnost bank, investičních společností, sdružení spotřebitelů apod¹⁷²⁾.

V literárním nebo vědeckém díle z oboru práva, jehož je advokát autorem nebo spoluautorem, smí být k jeho jménu, příjmení a titulům připojeno označení “advokát” s údajem o obci, která je místem jeho podnikání a o obchodním jménu, pod nímž podniká (čl. 27).

Advokát nesmí dát nikomu souhlas, aby informoval o jeho podnikání nad rámec dovolený těmito Pravidly (čl. 28). Toto pravidlo má advokátovi zamezit, aby neobcházel uvedená pravidla tím, že by dovolil třetí osobě jednat v jeho prospěch v rozporu s nimi. I bude – li souhlas advokáta s takovým jednáním pouze konkludentní, ponese za své jednání advokát stavovskou odpovědnost. Svobodu šíření informací nezávislou publicistickou toto pravidlo neomezuje¹⁷³⁾.

Oddíl čtvrtý Pravidel nese název Informace o sídle advokáta a zahrnuje toliko jediný článek, článek 29, který obsahuje normy k informačním tabulkám.

Na domě, v němž má sídlo, musí advokát umístit údaje o svém obchodním jménu, a to na tabulce přiměřené velikosti (čl. 29 odst. 1). Přiměřenost bude záviset na místních podmínkách. V praxi se ustálily tabule z mosazi s černým zabarvením vyrytých informací. Není obvyklé, aby některá ze stran tabule přesahovala svou délkou jeden metr.

Stejně smí advokát označit místo, kde má pobočku své kanceláře nebo kde pravidelně poskytuje právní služby (čl. 29 odst. 2). O pobočkách bylo již pojednáno výše; jsou zřizovány nejčastěji v jiných městech, než kde má advokát sídlo.

Je-li to nutné pro snazší orientaci, smí advokát v domě a jeho nejbližším okolí umístit další obdobné tabulky (čl. 29 odst. 3). Toto opatření nesmí být zneužito jako zástěrka reklamy tam, kde to není nutné, tedy v místech, která nejsou veřejnosti skryta a která jsou bez problémů na očích.

Oddíl pátý Pravidel se věnuje Náboru klientů, tzv. akviziční pravidla a obsahuje ustanovení o svobodné volbě advokáta (čl. 30), nabídce právních služeb (čl. 31) a použití jiných osob (čl. 32).

¹⁷²⁾ Radvan, M., Stachová, A.: Reklama advokátů, Bulletin advokacie, 2004, číslo 2, str. 11, 12, 15

¹⁷³⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 66

Advokát je povinen se při náboru klientů zdržet každého jednání, kterým by se osobám požadujícím poskytnutí právní služby ztěžovala nebo znemožňovala svobodná volba advokáta (čl. 30). Takovým jednáním může být jakýkoliv nepravdivý nebo klamavý údaj, který by uvedl klienta v omyl o tom, že má možnost si zvolit i advokáta jiného. To mohou být třeba údaje o tom, že žádný jiný advokát v místě nesídlí nebo že je nepřítomen, přetížen nebo jinak neschopen popptávanou právní službu poskytnout. Mohou to však být i údaje pravdivé, které v potenciálním klientovi v důsledku jeho momentálního nebo trvalého psychického či zdravotního stavu vyvolají stav tísně. K takovým údajům mohou patřit třeba i pravdivé informace o tom, že žadateli o právní služby hrozí trestní stíhání a že si jeho věc vyžaduje okamžitého zásahu¹⁷⁴⁾.

Advokát nesmí nabízet poskytnutí právní služby osobě, která ji na něm sama nepožaduje, ledaže jde o osobu, s níž se soukromě nebo při výkonu advokacie stýká. Výjimečně tak smí učinit, je-li zřejmé, že neprodlené poskytnutí právní služby je v zájmu takové osoby nezbytné (čl. 31 odst. 1). Toto pravidlo bylo ustanoveno s ohledem na důstojnost a vážnost advokátního stavu. Je v rozporu s pravidly soutěže advokátů, jestliže advokát rozšiřuje leták, kterým informuje o své činnosti a nabízí právní služby¹⁷⁵⁾. Snaží – li se advokát shánět svědky formou nabízení právních služeb, dopouští se kárného provinění¹⁷⁶⁾. Dále je porušením Pravidel, jestliže advokát kupříkladu prostřednictvím majitelů autoservisů nabízí jejich rodinným příslušníkům právní služby se zdůrazněním svých zkušeností v autoopravárenství, oslovené osoby žádá o nábor dalších klientů a bez konkrétní znalosti rozsahu právních služeb nabízí paušální odměnu¹⁷⁷⁾. Advokát také porušuje Pravidla, jestliže spolu s oznámením, že opětovně zahajuje činnost své kanceláře a oznámením změny jejího sídla nabízí právní služby osobám, které jej o to samy nepožádaly¹⁷⁸⁾.

¹⁷⁴⁾ Tamtéž, str. 67

¹⁷⁵⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 19. 3. 1999, sp. zn. K 398/98

¹⁷⁶⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 19. 3. 1999, sp. zn. K 298/98

¹⁷⁷⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 25. 6. 1999, sp. zn. K 208/98

¹⁷⁸⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 7. 5. 1999, sp. zn. K 320/98

Při nabízení svých právních služeb se advokát musí zdržet jakéhokoliv naléhání, zvláště je-li z okolností nebo projevu osoby, které je služba nabízena, zřejmé, že o ni nemá zájem (čl. 31 odst. 2). Ani v případech, v nichž advokát svou službu konkrétní osobě nabízet smí, tedy v případě osob, s nimiž advokát dříve byl v osobním nebo profesionálním styku, není advokátovi dovoleno, aby jeho nabídka dosáhla intenzity obtěžování. Povaha právní služby je přeci jen odlišná od komerčního prodeje nebo poskytnutí služby, třeba i podomního. Z charakteru profese vyplývá, že jde o více než jen obchod¹⁷⁹⁾.

Za doporučení nebo zprostředkování právní služby nesmí advokát poskytnout ani přijmout úplatu nebo jinou výhodu (čl. 32 odst. 1). Nabízí – li advokát prostřednictvím svého klienta za úplatu právní služby třetím osobám, které jej o ně nepožádaly, porušuje Pravidla a dopouští se tak kárného provinění¹⁸⁰⁾. Je zřejmé, že si advokát nesmí udělat agenta ani ze svého koncipienta či jiných zaměstnanců, kterým by za akvizici slíbil mimořádnou odměnu či jiné zvýhodnění.

K náboru klientů nesmí advokát použít jiných osob, a to ani vlastních klientů. Za takové nepřípustné použití jiných osob se považuje též, předá-li jim advokát své informační prostředky nebo plné moci s určením, aby jich při získávání klientů pro advokáta použily (čl. 32 odst. 2). Co se týče akvizice skrz své klienty, bylo toto pravidlo shodně formulováno, jak je uvedeno výše, v rozhodnutí kárné komise ČAK. Informačními materiály mohou být např. plné moci s vědomím, že tyto budou rozdávány nebo přenechávány předem jmenovitě neurčené klientele. Výjimkou ovšem musí být případ, kdy advokát v souladu se zákonem i Pravidly trvale poskytuje právní služby subdodavatelským způsobem v rámci komplexní služby klientům. Zde půjde zejména o případnou trvalou substituční spolupráci se zahraničním advokátem, který zařizuje typově shodné záležitosti svých klientů na území více států¹⁸¹⁾.

¹⁷⁹⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 68

¹⁸⁰⁾ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 15. 1. 1999, sp. zn. K 351/98

¹⁸¹⁾ Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, str. 69

6. 3. Srovnání české a slovenské úpravy

Etika advokáta byla ve Slovenské republice upravena v Zásadách výkonu advokácie (dále jen Zásady), tedy stavovským předpisem schváleným usnesením konference advokátů Slovenské advokátní komory dne 14. prosince 2002, které nahradily Zásady výkonu advokácie z 11. prosince 1999. Jsou na rozdíl od české úpravy uvedeny preambulí. Sama definuje Zásady jako „Souhrn morálně – etických pravidel profesionálního chování se advokátů, které jsou povinni při výkonu povolání dodržovat“¹⁸²⁾. Ačkoliv na jiném místě preambule zdůrazňuje, že „Pravidla Slovenské advokátní komory vycházejí z jejich vlastních tradic...“, jsou z velké části inspirovány Etickými pravidly CCBE (Rada evropských advokátních komor).

Zásady jsou obsahově rozsáhlejší než česká Pravidla, tvoří je 53 paragrafů, ovšem zahrnují i některá práva a povinnosti, které jsou v našich poměrech upraveny právními předpisy, nejčastěji zákonem o advokacii a procesními předpisy. Kupříkladu § 4 odst. 1 Zásad obsahuje pravidlo „Advokát má právo vyhledávat svědky a zjišťovat od nich skutkové okolnosti případu...“ (srovnej § 16 odst. 2 in fine zákona o advokacii či § 41 odst. 1 trestního řádu). Příspěvková povinnost, uložená § 27 odst. 1 Zásad: „Advokát je povinen platit komoře příspěvek na činnost komory a příspěvek do sociálního fondu advokátů ve výši a termínech určených Konferencí advokátů“ je ustanovena v § 30 odst. 1 českého zákona o advokacii.

Na jiných místech je znění některých ustanovení Zásad totožné s českou úpravou obsaženou v Pravidlech. Čl. 6 odst. 1 Pravidel: „Oprávněné zájmy klienta mají přednost před vlastními zájmy advokáta i před jeho ohledem na jiné advokáty“, je prakticky doslova shodný se zněním § 8 odst. 1 Zásad.

Co se týče systematiky obou předpisů, je někdy až zarážející rozdílné pojetí systematičnosti. Zásady i Pravidla obsahují obsahově shodná ustanovení o domovní prohlídce; „Byla-li nařízena domovní prohlídka v kanceláři nebo v bytě advokáta, je advokát povinen upozornit příslušný orgán na svou zákonnou povinnost mlčenlivosti a s tím spojenou omezenou ediční povinnost a žádat, aby k tomuto úkonu byl přibrán jako nezúčastněná osoba zástupce Komory nebo alespoň jiný

¹⁸²⁾ Po zralé úvaze jsem se rozhodl slovenské Zásady citovat v češtině, neboť na jiných místech formuluji jejich obsah zkráceně jinými slovy a nechci čtenáře vystavit zmatkům. Doslovné citace dávám do uvozovek.

advokát“ (čl. 14 odst. 2 Pravidel a § 11 odst. 3 Zásad); rozdíl spočívá v tom, že v Pravidlech je toto ustanovení podřazeno pod kapitolu věnující se povinností k advokátnímu stavu, kdežto slovenští kolegové uznali za vhodnější znění umístit do oblasti vztahů mezi advokátem a klientem, tedy tematicky do naprosto odlišné sféry vztahů.

Ačkoliv se český a slovenský etický kodex z větší části shodují, nalezneme v Zásadách i normy, které v žádném českém právním ani stavovském předpisu nenajdeme. Kupříkladu § 14 odst. 3 Zásad: „Pokud podle názoru advokáta jiný advokát jedná v rozporu se stavovskými předpisy, upozorní ho vhodným způsobem na porušování“ nebo § 24 Zásad: „Pokud požádá o poskytnutí právní pomoci zahraničního advokáta, odpovídá zahraničnímu advokátovi za dohodnutý honorář... Za chyby a nepřesnosti v dohodě s klientem odpovídá pověřující advokát“. Posledně uvedené pravidlo bylo jistě ustanoveno z důvodu zamezení diskreditace slovenské advokacie, v české úpravě ho však nenalezneme.

Troufám si poznamenat, že některé formulace v Zásadách se mi zdají být nešťastné. Například v § 20 odst. 4 písm. b) in fine: „Po skončení úkonu je advokát povinen vysvětlit klientovi rozhodnutí soudu a případně další postup ve věci včetně poučení o vhodném opravném prostředku“. Toto pravidlo opomíná, že advokát často zastupuje klienta i před jiným orgánem, než je soud (správní a samosprávní orgány, rozhodci, mezinárodní arbitráže aj.) a v těchto případech by byl oproštěn od povinnosti vyložit rozhodnutí takovéto instituce. Možným řešením by mohla být stížnost Slovenské advokátní komory, v jejímž důsledku by kárná komise mohla rozhodnout, že zmíněné pravidlo je třeba vykládat extenzivně a že tedy zahrnuje i rozhodnutí mimosoudních orgánů. Česká Pravidla tento problém vyřešila šalamounsky, neboť je formulováno v čl. 9 odst. 1 následující: „Advokát je povinen klienta řádně informovat, jak vyřizování jeho věci postupuje a poskytovat mu včas vysvětlení a podklady pro uvážení dalších příkazů“.

Velice zajímavým se mi jeví ustanovení § 32 Zásad, které definuje taxativním výčtem, co se rozumí „závažným porušením povinností advokáta“. Je to kupříkladu nesplnění povinnosti stanovené všeobecně závazným právním předpisem přímo související s výkonem advokacie nebo nesplnění povinnosti advokáta uvedené ve stavovském předpise. Česká úprava takovou definici nemá a k její formulaci se dobírá postupně a nepohodlně cestou kárné rozhodovací praxe. Dopustí

– li se advokát závažného porušení povinností, hrozí mu ta nejpřísnější kárná opatření, např. dočasný zákaz výkonu advokacie či dokonce vyškrtnutí ze seznamu advokátů.

V českých Pravidlech naprosto absentuje oblast právních vztahů související s úmrtím advokáta, zatímco v Zásadách je jí věnována celá kapitola (§ 33), která ve svých deseti odstavcích celkem podrobně rozebírá ustanovení zástupce dědici a likvidaci advokátní kanceláře.

Zásady nejsou tematicky rozděleny na dvě velké oblasti, jako je tomu u českých Pravidel. Z povinností, odpovídajících českým Pravidlům soutěže advokátů, které tvoří třetí část etického kodexu, obsahují Zásady kapitolu o informacích o výkonu advokacie a reklamě. Není bez zajímavosti, že přímo v § 41 odst. 2 alinea 1. je formulováno: „Tvar, způsob a rozměry označení kanceláře nesmí mít charakter reklamy. Rozměry tabulky s označením kanceláře nesmí přesáhnout 20 x 40 cm“. Dále obsahují pravidla o reklamě a akvizici.

Ustanovení § 43 Zásad se věnuje reklamě a stejně jako česká Pravidla prodělala i na Slovensku tato oblast v nedávné době revoluční změnu v rámci harmonizace úpravy s právem Evropské unie. Jak bylo uvedeno v předešlé kapitole, česká Pravidla soutěže se s touto skutečností vypořádala tak, že povolila v čl. 26 s vazbou na čl. 25 Pravidel reklamu obsahující informace přesné, neklamavé a respektující další základní hodnoty advokacie. Slovenské Zásady se ubraly cestou taxativního výčtu skutečností, které smí advokát ve své reklamě uvést. Ve zkratce jsou jimi: označení kanceláře, sídlo, kontakt, osobnostní profil, odborné zaměření a údaje o spolupráci s jinými advokátními kancelářemi. Reklama je dále regulována tím, že smí být uveřejněna pouze na webových stránkách kanceláře a informačních letácích, které nesmí být veřejnosti přístupné mimo prostory advokátní kanceláře.

Největším překvapením Zásad je jejich osmá část, která zahrnuje společný výkon advokacie (§ 50) a ostatní formy sdružování advokátů (§ 51).

Společný výkon advokacie (tzv. advokátske spoločenstvo) je obdobou českého sdružení advokátů podle §§ 829 – 841 občanského zákoníku a § 14 zákona o advokacii. Český zákon o advokacii tak v podstatě odkazuje na soukromoprávní předpis, podle kterého si advokáti smluvně upraví vzájemné vztahy. V Zásadách, tedy ve veřejnoprávním předpise, jsou však přímo kogentně stanoveny náležitosti smlouvy o sdružení advokátů v § 50 odst. 1; to má zjevně tu

výhodu, že taková smlouva je „šitá na míru“ přímo advokátům a jsou v ní zohledněna veškerá specifika profese.

§ 51 Zásad je výrazem stavovské svobody a svobody sdružování. Advokátům je tak umožněno sdružít se také za jiným účelem než společným výkonem advokacie, například za účelem řešení různých věcí společného zájmu, společných školení, společné úhrady nákladů apod. Toto sdružování musí být pochopitelně v souladu s právními a stavovskými předpisy.

Je nutno konstatovat, že česká i slovenská právní úprava se v mnohém shoduje a v nejedné věci se rozchází. V obou případech je však usilováno o stejný cíl – zkvalitnění poskytování právních služeb a zařazení se mezi vyspělé demokratické státy.

7. Perspektivy etiky advokáta v ČR

Profesní etika, ač stojí na jistých principech, není věcí neměnnou, o čemž nakonec svědčí hned několik novel etického kodexu. Dá se očekávat, že v závislosti na postupujících proměnách advokacie a celé lidské společnosti bude se vyvíjet i etika advokáta. Jakým směrem by se mohla ubírat, naznačily závěry multilaterálního zasedání na téma „Etika advokáta“ v Praze ve dnech 3. – 5. listopadu 1999 konaného v rámci činností pro rozvoj a konsolidaci demokratické stability, programu právní spolupráce Rady Evropy, ve spolupráci s Českou advokátní komorou.

Pokusím se v následujících bodech shrnout, v jakých směrech by se do budoucna mohly modifikovat (či konsolidovat) etická pravidla advokátů:

- advokát by měl respektovat úřad soudce a garantovat klientovi jistou rychlost při plnění lhůt
- advokát by měl informovat veřejnost o poskytování právního poradenství nemajetným osobám
- je žádoucí, aby došlo k harmonizaci etických kodexů
- advokát, který má právo projevu, by měl vystupovat vůči médiím s určitou rezervovaností
- v případě absence zvláštních schopností, musí být advokát schopen spolupracovat s advokátem z jiného státu
- advokáti by měli mít úctu a pocit loajality vůči ostatním členům profese a s advokáty členských států udržovat přátelské vztahy
- sdružování s jinými profesemi jako např. architekti nebo lékaři by se mohlo řídit potřebami profese advokáta; bylo by žádoucí zavést společné chápání etických pravidel upravujících každou profesi a prozkoumat možnost dalšího kodexu speciálně pro multidisciplinární partnerství
- eliminovat zákaz reklamy poskytování advokátních služeb z důvodů internacionalizace právních služeb, příchodu internetu a elektronického obchodu, rostoucí harmonizace obchodního práva, nezákonnosti zákazu reklamy (předpisy o hospodářské soutěži), nutnosti obrany advokacie proti nezákonné konkurenci aj.
- advokáti by měli přijímat prostředky pouze od jasně identifikovaných osob

- advokátní komory jakožto garanti etiky právních služeb a zastupování by měly bdít nad aplikací zákonů proti praní špinavých peněz
- advokátní komory a jejich členové by měli umět rozpoznat, kdy se kriminální živly snaží využít služeb advokátů pro účely svých finančních transakcí
- v žádném případě nelze přezírat činnost advokátů, kteří se se znalostí věci stávají komplici nebo součástí zločinné organizace nebo pod rouškou profesního tajemství kryjí aktivity těchto organizací¹⁸³⁾.

Jak je patrné, závěry zasedání, ač 6 roků staré, nepostrádají na aktuálnosti. V posledních letech se v České republice podařilo některé z nich prosadit nejen do stavovských předpisů, ale i do předpisů právních, zejména zákona o advokacii. To se týká kupříkladu reklamy advokátů (bylo o ní již pojednáno), harmonizace etických pravidel a jiných oblastí.

¹⁸³⁾ Závěry multilaterálního zasedání na téma „Etika advokáta“ v Praze ve dnech 3.–5. listopadu 1999, Bulletin advokacie, 2000, číslo 4, str. 83 – 88

8. Profesionální etika advokáta v Evropské Unii

Dne 1. května 2004 vstoupila Česká republika do Evropské unie a stala se tak součástí rozsáhlé rodiny států západního světa. Obrovská masa legislativy orgánů evropských společenství nabyla účinnosti i v naší zemi a nemůžeme přehlížet, jaký dopad to mělo na advokacii. Předně se harmonizace s právem EU nevyhnula ani zákonu o advokacii, ani etickému kodexu; v obou předpisech došlo k zásadním změnám a přibyly v nich do té doby neznámé instituty. Vedle této vnitrostátní úpravy, kterou disponují všechny členské státy, vstoupila na našem území v platnost i tzv. Etická pravidla CCBE, která jsou univerzálním etickým kodexem společným všem advokátům v Evropské unii. Prostor Evropské unie však zahrnuje území, na kterém se v průběhu věků utvářely odlišné právní kultury a názory a tato specifika byla komorám ponechána v podobách vnitrostátní legislativy a stavovských předpisů (za předpokladu určité konformity s Etickými pravidly CCBE).

Anglická advokátní komora (The Law Society) si kupříkladu natolik cení čistého štítu advokacie, že ve svém časopise Gazette zřídila zvláštní komisi, ve které zasedají odborníci na etiku advokáta a která odpovídá v rubrice „Otázky etikety“ na dotazy advokátů, kteří si nejsou jisti, jak daném případě jednat a než aby pochybili, raději se dopředu zeptají. Kdyby šlo advokátovi o zvláštní urgentní problém, může vstoupit s touto komisí v přímý styk, aniž by čekal na publikaci odpovědi v týdeníku Gazette¹⁸⁴⁾.

Pařížská advokátní komora zase ustavila speciální komisi, jejímž úkolem je zvážit, zda konkrétně reklama je v souladu s etickými pravidly komory. Každý advokát, který má v úmyslu se prezentovat reklamou, musí svůj projekt předložit této komisí ke schválení. Je to obdobná forma prevence, kterou zvolila komora anglická; účelem je předcházení případným kárným řízením za porušení etických pravidel reklamou¹⁸⁵⁾. Tatáž komora ukládá ve svém etickém kodexu advokátovi

¹⁸⁴⁾ Otázky etiky v anglické advokátní komoře, Bulletin advokacie, 1997, číslo 1, str. 87

¹⁸⁵⁾ Radvan, M., Stachová, A.: Reklama advokátů, Bulletin advokacie, 2004, číslo 2, str. 14

povinnost omluvit kolegu zastupujícího protistranu, který se nedostaví k jednání a požádat o odročení¹⁸⁶⁾.

8. 1. Etická pravidla CCBE

V roce 1977 přijala CCBE¹⁸⁷⁾ Peruggijskou deklaraci o principech profesního chování členů advokátních komor a právnických společností v rámci ES. Šlo jen o krátkou rozpravu o poslání právníků ve společnosti, a ne o závazný soubor pravidel. Postupně se však deklarace ukázala jako nedostatečná ve světle Směrnice ES č. 77/249 ze dne 22. 3. 1977, podle které se měly řešit těžkosti, vyplývající z „dvojí deontologie“. CCBE proto vytvořila pracovní skupinu pro deontologii a pod svou záštitu přibrala i Evropský právní institut v Kodani, který se specializuje na profesní deontologii a disciplínu advokátů v kontextu ES a na evropské scéně obecně¹⁸⁸⁾.

Etická pravidla CCBE (dále jen „Pravidla“) pak byla přijata na plenárním zasedání CCBE konaném 28. října 1988 a jsou obsahově rozdělena do pěti oblastí: preambule, obecné zásady, vztahy s klienty, vztahy se soudy, vztahy mezi advokáty; poslední tři jmenované oblasti jsou podle mého názoru ryzí témata, která by měla být regulována etickými normami, v mnohých vnitrostátních úpravách je tomu však jinak. V následujícím textu se zaměřím především na ta ustanovení, která se nějak odlišují od českého stavovského předpisu.

První část Pravidel tvoří Preambule, která má proklamativní charakter. Pokouší se stanovit místo advokáta ve společnosti a to tak, že ve společnosti plní advokát zvláštní roli. Jeho povinnosti nezačínají a končí s důsledným plněním pokynů klienta v mezích zákona. Advokát musí sloužit zájmům spravedlnosti stejně jako zájmům těch, jejichž práva a svobody je pověřen prosazovat a hájit.

Pokračující integrace Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru a rostoucí četnost přeshraničních aktivit advokátů uvnitř

¹⁸⁶⁾ Krsková, A.: Etika právnického povolania, 1. vydání, Bratislava, Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 1994, str. 95

¹⁸⁷⁾ Council of the Bars and Law Societies of the European Union / Koncil (Rada) evropských advokátních komor

¹⁸⁸⁾ Krsková, A.: Etika právnického povolania, 1. vydání, Bratislava, Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 1994, str. 33

Evropského hospodářského prostoru si ve veřejném zájmu vynutily přijetí společných pravidel, která se vztahují na všechny advokáty z Evropského hospodářského prostoru v souvislosti s jejich přeshraničními aktivitami bez ohledu na příslušnost k advokátní komoře. Z toho je zřejmý úmysl zamezit tzv. dvojí etice, tedy střetu dvou kodexů.

Pravidla se vztahují na přeshraniční činnost advokáta v rámci Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru s tím, že tímto není dotčena postupná harmonizace etických pravidel nebo pravidel výkonu profese, která platí uvnitř členského státu. Přeshraniční činností advokáta se rozumí veškeré profesní kontakty s advokáty jiných členských států než státu původu a dále profesní činnosti advokáta v jiném členském státě než ve státě původu bez ohledu na to, zdali je advokát fyzicky přítomen na území tohoto členského státu.

Druhá část Pravidel se věnuje obecným zásadám. Obecné zásady plní funkci jakési generální klauzule, která má napomoci dalšímu výkladu sporných článků, tvorbě dalších norem v souladu s nimi apod. Na první místo je kladena v souladu s tradiční vážeností stavu advokátova nezávislost. Tato nezávislost je nezbytná pro důvěru ve výkon spravedlnosti stejně jako nestrannost soudce. Advokát se musí tudíž vyvarovat jakéhokoli narušení nezávislosti a bdít nad tím, aby se ve snaze zalíbit se klientovi, soudu nebo třetím stranám nezpronevřil profesním standardům. Vztah důvěry mezi klientem a advokátem může existovat pouze tehdy, pokud je advokátova osobní čest, poctivost a bezúhonnost mimo jakoukoli pochybnost. Pro advokáta jsou tyto tradiční ctnosti profesní povinností.

Ať už si myslíme o povinnosti advokátovy mlčenlivosti cokoliv, ať ji řadíme mezi zákonné povinnosti (jako v ČR) nebo mezi povinnosti etické (Slovensko), Pravidla ji zahrnují mezi základní obecné zásady profesní etiky. Z podstaty funkce advokáta vyplývá, že klient advokátovi sdělí věci, které by klient jinému nesdělil, a že advokátovi jsou informace předávány na základě důvěry. Důvěra nemůže existovat bez jistoty mlčenlivosti o svěřených informacích. Mlčenlivost je tudíž primárním a základním právem a povinností advokáta. Advokátova povinnost mlčenlivosti slouží zájmům výkonu spravedlnosti stejně jako zájmům klienta. Zaslouží si tudíž zvláštní ochranu ze strany státu. Advokát je povinen zachovávat mlčenlivost o veškerých informacích, o kterých se dozvěděl při výkonu advokacie.

Vedle ostatních zásad stojí za zmínku i obecná zásada neslučitelnosti funkcí. Advokát je vyloučen z výkonu určitých funkcí v zájmu výkonu advokacie nezávislým způsobem a způsobem, který je v souladu s povinností advokáta se podílet na výkonu spravedlnosti; poznamenávám, že v tomto pravidle je jasně zřejmý odkaz na teorii, podle níž je advokát součástí tzv. širšího justičního systému. Advokát, který zastupuje nebo hájí klienta v rámci řízení před soudem nebo jiným orgánem státní nebo veřejné správy v hostitelském členském státě je povinen dodržovat pravidla týkající se neslučitelných profesí, která se vztahují na advokáty v daném hostitelském členském státě. V České republice to bude zejména článek 5 Pravidel profesionální etiky, který pojednává o tzv. jiném podnikání, kterým se ovšem nerozumí jakékoliv podnikání, nýbrž činnost, spadající pod pojem poskytování právních služeb.

Třetí a nejobsáhlejší část Pravidel upravuje vztahy advokátů s klienty. Autoři Pravidel, vědomi si prvořadého významu této oblasti, věnovali samotnému poskytování právních služeb zvláštní péči. Stejně jako česká Pravidla profesionální etiky i tato část evropského kodexu začíná oblastí převzetí právních služeb, ovšem oproti české úpravě jen velmi obecně; stanoví, že advokát jedná ve věci pouze, pokud je k tomu zmocněn klientem. Může však rovněž jednat ve věci, kterou byl pověřen jiným advokátem, který zastupuje klienta, nebo jestliže daná věc mu byla přidělena příslušným orgánem. Advokát klientovi poskytuje rady a zastupuje ho rychle, svědomitě a pečlivě. Nese osobní odpovědnost za plnění jemu svěřených úkolů. Klienta informuje o vývoji ve svěřené věci. Advokát nepřevzme věc, jestliže není schopen se věci rychle věnovat vzhledem k dalším pracovním povinnostem. Jak je patrné z (nejen) posledně uvedené normy, Pravidla nejsou tak konkrétní, jak obvykle bývají vnitrostátní stavovské předpisy.

Úprava konfliktu zájmů je prakticky totožná se zněním českých Pravidel, není třeba se jí zvlášť věnovat.

Pozornost je třeba věnovat také odstavcům zahrnujícím odměnu advokáta. Podle Pravidel nemá advokát možnost stanovit odměnu na základě dohody „pactum de quota litis“, což znamená dohodu mezi advokátem a jeho klientem uzavřenou před definitivním ukončením věci, ve které je klient účastníkem, na základě které se klient zavazuje, že advokátovi zaplatí podíl na výsledku bez ohledu na to, zdali jde o peněžitou odměnu nebo jiný prospěch, který klient získal v důsledku ukončení dané věci. Česká Pravidla v ustanovení čl. 10 odst. 6 uvádějí,

že advokát nesmí sjednat smluvní odměnu stanovenou podílem na výsledku věci, ledaže jsou pro to důvody zvláštního zřetele hodné a odměna je přiměřená, jsou tedy advokátovi o něco příznivější než Pravidla CCBE. V souladu českými Pravidly (čl. 10 odst. 5) je také možnost honorář účtovat jako poměrnou část k hodnotě dané věci, ve které advokát klienta zastupoval.

Zajímavé je kolizní pravidlo podle kterého odměna účtovaná advokátem se řídí předpisy advokátní komory, jejímž je členem, pokud se advokát a jeho klient nedohodnou jinak. Jestliže je členem více komor, platí pravidla té komory, která nejbliže souvisí se smlouvou mezi advokátem a jeho klientem.

Advokát se nesmí o odměnu rozdělit s jinou osobou, která není advokátem, vyjma případů, kdy advokát vykonává činnost ve sdružení s touto jinou osobou v souladu s právními předpisy členského státu, do jehož jurisdikce advokát patří. Toto ustanovení má zřejmě předejít tomu, aby advokát zaměstnával osoby sice s právnickým vzděláním, avšak nikoli advokáty (kupř. koncipienty), jejichž postavení by bylo fakticky postavením společníka a zdařile by se tak obcházel zákon.

Jestliže advokát poskytuje služby nebo vykonává činnost v hostitelském členském státě, platí, že advokát je povinen dodržovat předpisy o povinnosti se pojistit proti nárokům z důvodu profesní odpovědnosti advokáta, které platí v domovském členském státě. Advokát, který je povinen se pojistit ve svém domovském členském státě a který poskytuje služby nebo provozuje činnost v hostitelském členském státě, vyvine veškeré úsilí k získání pojistného krytí v rozsahu požadovaném v domovském členském státě rozšířeného o služby, které poskytuje, nebo o činnost, kterou provozuje v hostitelském členském státě. Uvedené skutečnosti jsou vlastně rozšířením zákonné pojistné povinnosti advokáta¹⁸⁹⁾ v případě poskytování právních služeb v jiném než domovském státě v prostoru Evropské unie¹⁹⁰⁾.

Čtvrtá část Pravidel reguluje vztahy se soudy. I když si uvědomuji, že advokát jedná především před soudy, nepokládám

¹⁸⁹⁾ Zejména § 24 odst. 3 zákona o advokacii a čl. 9 odst. 3 Pravidel profesionální etiky

¹⁹⁰⁾ Co se týče dalších práv a povinností evropského advokáta, stejně jako výkladu pojmů „hostitelský stát“ a „domovský stát“, odkazuji na vložená ustanovení §§ 35f – 35p zákona o advokacii

formulaci „se soudy“ v Pravidlech za šťastnou, neboť advokát jedná i před nejrůznějšími orgány, které soudy nejsou. Ustanovení 4. 5. Pravidel sice uvádí, že pravidla upravující vztah advokáta se soudy se vztahují rovněž na vztahy s rozhodci a dalšími osobami vykonávajícími soudní nebo quasisoudní funkce, avšak podle mého názoru definování správního orgánu (např. přestupkové komise) či policejního orgánu slovem „quasisoudní“ poněkud nesedí. Advokát je povinen se chovat v průběhu řízení eticky. Nesmí např. kontaktovat soudce bez toho, aniž by o tom informoval advokáta protistrany, nebo podávat důkazy, vyjádření nebo jiné listiny soudci bez toho, aniž by je v patřičné lhůtě předložil advokátovi protistrany, pokud tyto kroky nejsou zakázány příslušnými procesními předpisy. Advokát nesmí soudu sdělit nebo předložit návrhy na smír, které v dané věci předložila druhá strana, bez výslovného souhlasu advokáta této druhé strany vyjma případů, kdy zákon stanoví jinak. Advokát je povinen ve veškeré úctě a zdvořilosti vůči soudu hájit zájmy klienta čestně a beze strachu, bez ohledu na vlastní zájmy nebo důsledky vůči sobě samému nebo jiné osobě.

Pátá (a poslední) část Pravidel se věnuje vztahům mezi advokáty. Kolegialita v advokacii předpokládá vztahy důvěry a spolupráce mezi advokáty ku prospěchu klientů s cílem předcházet sporům a jinému jednání škodlivému pro dobré jméno advokacie. Avšak tato kolegialita nemůže nikdy být důvodem pro nadřazení zájmů profese nad zájmy klienta. Advokát by měl považovat ostatní advokáty z členských států za kolegy a vystupovat vůči nim spravedlivě a zdvořile.

Jestliže advokát zasílající přípis jinému advokátovi v jiném členském státu si přeje, aby o věci byla zachována mlčenlivost bez jakékoliv výjimky, měl by toto výslovně vyznačit na zasílaném přípisu. Jestliže příjemce přípisu není schopen zajistit důvěrný charakter sdělení nebo jinak jej ochránit před újmou, měl by jej vrátit odesílateli bez toho, aniž by jiným sdělil obsah.

V zájmu zlepšení důvěry a spolupráce mezi advokáty různých členských zemí ku prospěchu klientů je třeba šířit lepší znalosti o hmotněprávních a procesních předpisech v různých členských zemích. Při úvahách o vzdělávání mladých advokátů v rámci advokacie by tudíž advokáti měli vzít do úvahy potřebu školit mladé advokáty z jiných členských zemí. Takto formulované pravidlo však má jen doporučující charakter. Není ani reálně možné, aby kupříkladu českému advokátovi bylo uloženo komorou, aby v zájmu mezistátní právní osvěty přijal za společníka mladého španělského advokáta. Lze si však představit, že

spolupracující advokátní komory v prostoru Evropské unie vytvoří vzájemný vzdělávací program, který bude zahrnovat i krátké stáže v zahraničních advokátních kancelářích.

Vedle standardního ustanovení o povinnosti pokusu o smírné řešení před orgány komor v případě sporu dvou advokátů z různých členských států obsahují Pravidla i další navýsost zajímavé ustanovení; jestliže totiž mezi advokáty různých členských zemí vznikne spor profesní povahy, měli by se nejprve snažit tento spor urovnat *přátelskou cestou*.

8. 2. Etická pravidla některých členských zemí

EU

Pokládám za vhodné vedle výkladu k Pravidlům CCBE, která jsou společná všem advokátům v EU, uvést i znění etických kodexů vybraných jednotlivých členských států, neboť jejich texty jsou často velmi různorodé a inspirující. Zvolil jsem kodexy ze tří různých koutů Evropy – Finska, Itálie a Polska.

8. 2. 1. Finsko

Finský kodex (v originále Lakimiehen eettiset ohjeet) je velice stručný, kromě preambule v úvodu obsahuje pouhých dvanáct stručných ustanovení a je tak důkazem, že profesní etika nemusí být zakotvena v obsáhlých kodifikačních pracích.

Kodex byl schválen 15. května 1995 delegací Spolku finských právníků k přispění a zkvalitnění výkonu profesí právníků pracujících ve všech právních oblastech a profesích. Je tak zřejmé, že se nevztahuje jen na advokáty, ale i na soudce, notáře, rozhodce apod. Anglická verze kodexu nese název The Code of Conduct for Layers (zde se jedná očividně o tiskovou chybu, mělo by být „Lawyers“), přičemž označení Lawyer se objevuje i v samotném textu a tomuto slovu vyhovuje spíše český význam slova „právník“ než „advokát“.

Z důvodu neobvyklé stručnosti kodexu rozhodl jsem se uvést v následujícím textu jeho plné znění a tentokrát ho neprokládat komentářem, aby byla lépe patrná jeho jednoduchost a tedy i ojedinelost. Protože neexistuje oficiální česká verze, předkládám vlastní překlad z angličtiny:

Etická pravidla jsou důležitá pro objasnění etické úrovně profesionálního chování. Mimoto právníci ve svých profesích potřebují

identifikovat etické problémy, pokud se takové vyskytnou. Spolek finských právníků upozorňuje členy Spolku na důležitost důsledné aplikace etických pravidel ve výkonu jejich povolání.

Právníci mají výsostné postavení ve finské společnosti. V průběhu vývoje společnosti a stále se vyvíjející legislativě se práce právníků stává více a více žádanou.

Práce právníků ve veřejném i soukromém sektoru vyžaduje smysl pro zodpovědnost. Je důležité, aby to právníci měli na vědomí a vzali to jako svou povinnost.

Etická pravidla pro právníky:

- 1) Právník má sledovat spravedlnost.
- 2) Ve své praxi a chování musí být právník svědomitý. Nesmí dovolit svým vlastním zájmům nebo jiným osobním motivacím zasahovat do výkonu svého povolání.
- 3) Právník musí svým povinnostem dostát s profesionálním přístupem a bez zbytečného prodlení.
- 4) Právník musí být důvěryhodný.
- 5) Při své praxi se právník musí vyhýbat takovým vnějším vlivům, které by mohly zasáhnout do jeho nezávislosti.
- 6) Právník musí být nestranný. Profesionální zdvořilost by neměla negativně zasahovat do výkonu povolání.
- 7) Právník má povinnost mlčenlivosti o všem, co se dozvěděl při své praxi.
- 8) Právník nesmí dovolit rasovým, pohlavním, náboženským, sociálním, politickým nebo jiným podobným rozdílům, aby ovlivňovaly jeho práci.
- 9) Právník nesmí zneužít něčí neznalosti práva. Pokud je to nezbytné, poradí takové osobě, kde hledat právní pomoc.
- 10) Právník má usilovat o smírné řešení sporu.
- 11) Právník má pokračovat ve svém profesionálním vzdělání a přispět tak k prosazování spravedlnosti ve společnosti.
- 12) Právník respektuje ostatní právníky a má je v úctě.

8. 2. 2. Itálie

Italský etický kodex (Codice deontologico) je co do rozsahu – 59 článků – srovnatelný s většinou ostatních evropských úprav. Především, že stejně jako v případě kodexu finského jsem neměl k ruce český překlad a české znění jsem si sám vygeneroval z italštiny; z toho důvodu uvádím u klíčových pojmů původní znění.

Kodex byl schválen Národním shromážděním (Consiglio Nazionale) 17. dubna 1997. Z toho není patrné, zda byl schválen jako stavovský předpis, jak je tomu obvykle, anebo zda nabyl podobu právního předpisu.

Předpis je uveden preambulí (Preambolo). Advokáti (l'avvocato) požívají úplnou svobodu, autonomii a nezávislost při výkonu své profese v zájmu zabezpečení práv a zájmů jednotlivce, využívají znalosti práva a přispívají tak k dosažení cílů justice. Při výkonu své profese má advokát dbát, aby zákony byly vykládány v souladu s principy Ústavy (ai principi della Costituzione), Listiny základních práv a svobod a směrnicemi a nařízeními Evropské unie. Etická pravidla jsou nezbytným nástrojem pro dosažení zmíněných hodnot.

Samotné znění kodexu je rozděleno v zásadě v souladu s Pravidly CCBE na obecné zásady (čl. 1 – 21), kontakt s jinými advokáty (čl. 22 – 34), vztah advokáta a klienta (čl. 35 – 47), vztah k soudu, protistraně a třetím osobám (48 – 59) a závěrečné ustanovení (čl. 60). Protože samotný text je vcelku obsahově rozsáhlý, budu se v souladu s účelem této kapitoly věnovat jen nějakým způsobem specifickým ustanovením, která budu navíc nucen v některých případech z kapacitních důvodů přiměřeně zkrátit.

V případě porušení pravidel obsažených v kodexu mají disciplinární orgány pravomoc ukládat sankce; ty musí být adekvátní vážnosti (adeguata alla gravità dei fatti) spáchaného kárného provinění a musí být zohledněna případná recidiva stejně jako specifické okolnosti, za kterých byl skutek spáchán (čl. 2). Toto ustanovení zakládá nejen tzv. materiální stránku spáchání deliktu, ale bere zřetel i na recidivu a ostatní přitěžující či naopak polehčující okolnosti; takovou formulací se blíží charakteru trestněprávních norem.

Advokát musí založit své chování na své bezúhonnosti, důstojnosti a dekoru (di probità, dignità e decoro). Je disciplinárně odpovědný za své jednání, které zakládá spáchání trestného činu. Disciplinární orgán může takové chování posoudit nezávisle na výsledcích trestního řízení. Advokát vyšetřovaný nebo obžalovaný

z trestného činu nesmí obhajovat jiného účastníka tohoto trestného činu (čl. 5 odst. 1 a 3).

Při výkonu své profese má advokát povinnost postupovat nezávisle a vyvarovat se vnějším vlivům. Nesmí dopustit dopady svého soukromého života. Advokát se nesmí věnovat jinému podnikání (čl. 10).

Je advokátovou povinností zdokonalovat svou kvalifikaci v oblasti, na níž se specializuje (dovere di aggiornamento professionale) (čl. 13).

Advokát musí řádně platit daně a sociální pojištění (dovere di adempimento previdenziale e fiscale) (čl. 15).

Advokát musí spolupracovat s tiskem a ostatními médii, dávat rozhovory. Nesmí však porušit povinnost mlčenlivosti. Nesmí ani popularizovat své služby a činit si tak reklamu (čl. 18).

Ve styku s jinými advokáty, soudci, protistranami a třetími stranami nesmí advokát používat hanlivých či urážlivých výrazů. Provokace či posunky (la ritorsione o la provocazione) podobného charakteru nejsou dovoleny (čl. 20).

Druhá část kodexu se věnuje vztahům mezi advokáty (rapporti con i colleghi), které musí být založeny především na slušnosti a čestnosti (čl. 21).

Advokát musí bránit práva svého klienta s ohledem na stavovský vztah ke kolegům. Advokát má vést svého klienta k řádné platbě advokátovi protistrany, má-li takovou povinnost. Advokát smí být v kontaktu s protistranou, je-li to v klientově zájmu (čl. 23).

Advokát musí spolupracovat s představenstvem Komory (con il Consiglio dell Ordine) a s ostatními komorami, je-li o to požádán. Na požádání Komory musí podat vysvětlení. Advokát, který byl jmenován členem představenstva, musí svou funkci vykonávat nezávisle, svědomitě a v zájmu celého stavu (čl. 24).

Advokát musí vést své spolupracovníky (ai propri collaboratori) ke zdokonalování jejich znalostí (čl. 25). Očividně se zde spolupracovníky rozumí zaměstnanci advokáta, advokátní koncipienti a v jisté míře i společníci. Pravidlo se nebude vztahovat na kolegy mimo kancelář.

Advokát se musí ujistňovat, že školení koncipientů (practicanti) probíhá řádně. Advokát je musí umisťovat na odpovídající pracoviště. Advokát má koncipienta vést k disciplíně (čl. 26).

Informace týkající se soukromého života (*posizione personale*) jiného advokáta nesmí být použity u soudu, ledaže souvisí s věcí. Advokát se nesmí vyjadřovat k soudní při jiného advokáta, dokud ho k tomu nevyzve (čl. 29).

Třetí část kodexu obsahuje ustanovení o vztazích klienta a advokáta (*Rapporti con la Parte assistita*). Velká část těchto pravidel je prakticky konformní s Pravidly CCBE.

Advokát nesmí zapojit své zaměstnance, kteří by mohli mít s klientem konflikt zájmů (*conflitto di interessi*). Advokát který zastupuje oba manžele, nesmí zastupovat některého z nich ve sporu (*in controversie familiari*) mezi nimi (čl. 37).

Advokát je oprávněn vyúčtovat si odměnu z peněz obdržených od klienta či od třetí strany. Může z peněz také uhrazovat své výdaje (*le spese sostenute*), pokud s tím klient souhlasí (čl. 44).

Čtvrtá část kodexu nese název Vztah k soudu, protistraně a třetím osobám (*Rapporto con la Controparte e i Terzi*).

Advokát musí advokáta druhé strany uvědomit o s svém úmyslu podat žalobu nebo jiné podání. Takové upozornění nesmí mít podobu vyhrůžky (čl. 48).

Advokát nesmí druhé straně prodražovat spor podáním více žalob (*pluralità di azioni*) při existenci více nároků, pokud mohou být dostatečně zajištěny jednou (čl. 49).

Advokát smí zastoupit klienta, proti kterému dříve zastupoval jiného (*assunzione di incarichi contro ex clienti*), pokud a) uplynula rozumná doba, b) věc je odlišná od předchozí věci a c) není možné zneužít informací získaných dříve (čl. 51).

Advokát, který jedná se svědky o okolnostech procesu, nesmí být moc prudký (*con forzatura*) anebo svědky ovlivňovat (*suggestioni dirette*). Advokát nesmí sám přistoupit k vyšetřování. Musí vyvinout veškeré úsilí k získání všech důkazů, které jsou mu dostupné (čl. 52).

Advokát, který se stane rozhodcem, musí respektovat principy nezávislosti a nestrannosti (*indipendenza e imparzialità*) (čl. 55). Z tohoto článku jasně vyplývá, že advokát může být i rozhodcem, ne – li snad dokonce soudcem. V české právní kultuře by to byl jasný případ neslučitelnosti funkcí.

Advokát se chová ke třetím stranám zdvořile a s respektem (*con correttezza e con rispetto*). A to i v civilním životě (čl. 56).

Závěrečné ustanovení (*disposizione finale*), tvořící poslední část kodexu, obsahuje jedinou větu, která podtrhuje specialitu

předcházejících článků. Zvláštní ustanovení kodexu jsou totiž jen příkladem chování, která jsou nejčastější a nelimitují aplikaci generálních pravidel (čl. 60).

8. 2. 3. Polsko

Polský etický kodex (Zasady etyki radcy prawnego) čítá 69 článků a byl schválen jako stavovský předpis představenstvem Polské advokátní komory 24. 3. 1997. Před jeho rozbořem musím předeslat to samé, co jsem uvedl ke kodexu italskému. Překlad z polštiny jsem opět provedl svépomocí, a tak pro srovnání uvedu u některých pojmů jejich původní znění, což je zajímavé už v důsledku příbuznosti polštiny a češtiny. Stejně tak setrvám toliko u komentáře článků odchylných se (byť v nuancích) od úpravy české či evropské.

Kodex je rozdělen do pěti částí; obecná ustanovení (čl. 1 – 3), výkon profese (čl. 4 – 40), vztah k soudům, úřadům a jiným orgánům, před kterými advokát jedná (čl. 41 – 45), samospráva (čl. 46 – 67) a závěrečná ustanovení (čl. 68 – 69). Z tohoto dělení se na první pohled zdá, že se kategoricky liší od dělení obvyklého, ovšem v druhé části kodexu (výkon profese) jsou zahrnuty vztahy mezi klientem a advokátem, reklama advokáta a mnohá další. Na rozdíl od úpravy CCBE i většiny vnitrostátních etických pravidel neobsahuje polský kodex preambuli (podobně jako česká pravidla).

První tři články kodexu obsahují obecná pravidla (przepisy ogólne), které mají postavení generálních etických zásad výkonu profese advokáta, které další ustanovení jen konkretizují. Zásady etiky advokáta vyplývají z obecných morálních pravidel (z ogólnych norm moralnych). Narušením důstojnosti advokacie je každé chování advokáta, které snižuje v očích veřejnosti důvěru ke stavu (podwaza zaufanie do zawodu) (čl. 1 odst. 1 a 3).

Advokát je povinen řídit se stavovskými předpisy, podrobit se disciplinárním rozhodnutím a dodržovat dobré mravy (čl. 2 odst. 1). Zvláštností tohoto ustanovení je poukaz na dobré mravy (dobrymi obyczajami), který se obvykle v jiném kodexu nenachází a v českém právním řádu je spojen zejména s občanským zákoníkem.

Již zmiňovaná druhá část kodexu o výkonu profese (wykonywanie zawodu) je zdaleka nejrozsáhlejší částí.

V případě kolize zájmů klienta s právy člověka, občana či zaměstnance (czlowieka, obywatela albo pracownika), je advokát zavázán řídit se právními předpisy a v případě jejich absence zásadami

spravedlnosti i vlastním svědomím (čl. 4 odst. 4). Vlastní svědomí míněné de facto jako pramen práva je poněkud neobvyklým nástrojem.

Advokát nesmí veřejně projevovat svůj osobní vztah k zaměstnancům justice (sprawiedliwošci) ani ke klientům, pokud se jich dotýká výkon jeho profese (čl. 8).

Advokát odpovídá za písemný projev, jehož je autorem, i kdyby ho podepsal někdo jiný (čl. 9). Odpovědností se nejspíš rozumí odpovědnost kárná, i když z neurčité formulace ustanovení by mohly vzniknout odpovědnostní vztahy i v rámci autorského práva či občanského práva, zejména pak vyplývající z ochrany osobnosti.

Advokát se nesmí věnovat činností a ani přijímat jakýkoliv prospěch, který by mohl ovlivnit jeho nezávislost (ograniczyč jego niezależnośc) (čl. 11). Toto ustanovení budí rozpaky, neboť nezávislost výkonu povolání je obvykle chápána jako nezávislost stavu na státní moci a tedy výraz profesní samosprávy. Advokát je jinak přirozeně závislý na klientovi, je v mezích zákona podřízen jeho příkazům, a tedy má často svázané ruce.

Advokát nesmí převzít správu věci a ani v takové věci udílet právní pomoc, pokud a) udělil právní pomoc v té samé věci protistraně, b) podílel se na věci jako správní orgán, c) je osobně nebo materiálně zainteresován na věci (w wyniku sprawy), d) je v blízkém vztahu ke druhé straně, e) v dané věci figuruje jako svědek, f) druhou stranou je jeho manželka nebo jiná osoba blízká (čl. 12). Takto originálně formulované vymezení konfliktu zájmů je ještě v článku 14 doplněno tím, že advokát má povinnost odstoupit od věci, pokud k ní má vztah jeho manželka nebo osoba blízká.

Advokát se nemůže pustit do zastupování proti osobě jemu blízké, stejně jako proti osobě, se kterou má on nebo osoba jemu blízká závažný osobní spor (poważny zatarg) (čl. 23 odst. 2).

Odměna advokáta záleží na klientovi a její výše musí být přiměřená (jego kwota musi być odpowiednia) (čl. 25 odst. 1).

Advokát nesmí pozastavit výkon právní pomoci (wykonania czynności) v případě nevyplacení jeho odměny klientem; jestliže klient nezaplatí, advokát smí vypovědět plnou moc (čl. 27).

Advokát je povinen všem klientům věnovat stejný podíl péče a nesmí odmítnout žádnému vyhotovit právní rozbor či výklad právních předpisů (čl. 36).

V případě sporu mezi klienty se musí advokát pokusit o sjednání smíru. Advokát se nesmí stát rozhodcem řešícím svých klientů (čl. 37).

Sebevzdělávání (samokształcenie ogólne) náleží sice mezi advokátovy povinnosti (čl. 40), ale není jasné, zda nedodržení tohoto ustanovení je skutečně způsobilé vyvolat kárný postih.

Třetí část kodexu, vztah k soudu, úřadům a jiným orgánům před kterými advokát jedná (stosunek do sadu, urzędów, i innych organów, przed którymi występuje radca prawny), je prakticky stejného znění jako Pravidla CCBE, vybírám proto jediné ustanovení, které se poněkud odlišuje. Advokát je povinen dbát, aby jeho chování nenarušilo povahu soudu (powagi sadu), úřadu ani instituce, před kterými vystupuje, a dále musí dbát o to, aby jeho vystoupení nesnížily důstojnost (godności) osob účastnících se jednání (čl. 45). Povahou soudu či úřadu se jistě rozumí jeho váženost.

Profesní samosprávě (samorząd) se věnuje čtvrtá část kodexu a obsahuje vlastně v souladu s jinými kodexy ustanovení o vztazích advokáta ke kolegům a ke stavovské organizaci.

Advokát je povinen dodržovat zásadu loajálnosti (przestrzegać zasad lojalności) a veškeré předpisy vydané komorou (čl. 46 odst. 1). Předpisy vydané komorou se rozumí stejně jako v České republice stavovské předpisy.

Advokáti si jsou povinni vzájemně pomáhat (udzielać sobie pomocy) a poskytovat si vzájemně rady při výkonu profese, pokud to neškodí oprávněným zájmům klienta (čl. 47). Takovými zájmy mohou být například advokátova povinnost mlčenlivosti či ohrožení nedodržení procesní lhůty.

Advokát, který je požádán o vyjádření mínění o jiném advokátovi, je povinen vyslechnout posuzovaného (wysłuchać opiniowanego) advokáta a dále se seznámit s dokumentací, fakty, zachovat objektivitu a vypovídat pravdivě (čl. 51). S pravidlem tohoto charakteru se těžko setkáme jinde. Ukládaná povinnost je dost bizarní a lze si představit, že na podobném mínění o jiném advokátovi bude mít zájem spíše kárný senát advokátní komory než obecný soud.

Je nepřípustné advokátovo negativní tvrzení o výkonu profese jiného advokáta, ledaže je podloženo fakty (čl. 52).

Je – li advokát zvolen do orgánu stavovské organizace, je povinen vykonávat své právo (59). Záměrně zachovávám protiklad „povinnost vykonávat právo“, který je jinak nesmyslný, neboť přes svou kuriozitu má oporu v originálním znění (obowiązany jest wykonywać czynne prawo).

Informace, které se dotýkají jiného advokáta, a které se advokát dozvěděl při výkonu funkce orgánu stavovského orgánu, nemůže advokát použít pro jiný účel, než pro který mu byly svěřeny (čl. 62).

Závěrečná ustanovení (postanowienia końcowe) čítají dva články a zaobírají se vesměs stykem s cizozemskými advokáty.

Advokát, který spolupracoval se zahraničním advokátem, odpovídá mu za vyplacení jeho odměny (za naležne mu honorarium). Advokát, který pouze odkázal svého klienta na zahraničního advokáta, neodpovídá za vyplacení odměny; není ani oprávněn participovat na poskytnuté odměně (čl. 69).

Na četnosti odlišností polského kodexu od českého se můžeme přesvědčit, že zeměpisná blízkost ani jednota právní kultury nemusí znamenat totožnost pojetí tak důležitého povolání jako je advokacie.

9. Závěr

Ve své rigorózní práci jsem se pokoušel nastínit hlavní oblasti profesní etiky advokáta a problémy s ní související. V první polovině jsem se věnoval spíše nepsané etice advokáta, pokládal jsem otázky a předkládal úvahy, abych pak v její druhé části rozvedl, jak si profesní organizace advokátů poradily s formulacemi znění kodifikací etických pravidel.

Celá práce vznikala řadu měsíců; od počátečního vyhledávání a sběru pramenů, přes jejich utřídění, selekci a hrubé formulování textu, až po finální vybrušování konečného znění. Během tohoto systematického zpracovávání jsem si uvědomil, jak je celé téma rozsáhlé a spletité, a tak jsem na některých místech přikročil k letmému připomenutí již zmíněné skutečnosti, abych tak přispěl ke stravitelnosti a snazší orientaci v textu.

Když se ohlížím, připadá mi, že snad nejobtížnější na celé práci byl překlad cizojazyčných pramenů, navíc překlad do právnické češtiny, a tak jsem si někdy dlouhou dobu lámal hlavu nad jediným výrazem. Obzvláště tvrdým oříškem byla italština, které jsem se nikdy zvlášť nevěnoval, a tak jsem byl ponejvíce odkázán na slovník. Ovšem přes jazykovou příbuznost polštiny a češtiny jsem neměl lehkou práci ani na tomto poli.

Za dosud nezpracované a opomíjené téma považuji konstruktivní komparaci české a slovenské úpravy etických kodexů, a tedy ho pokládám i za nejpłodnější část rigorózní práce. Tomuto tématu jsem věnoval zvláštní pozornost také proto, že česká a slovenská právní kultura má společnou historii a ke Slovensku nás váže pevnější pouto než k jakémukoliv jinému státu. V této souvislosti bych rád upozornil na skutečnost, že slovenská advokacie oplývá řadou skutečných odborníků na advokátní etiku (viz. kupříkladu monografie J. Havláta či A. Krskové), kdežto u nás je jediným odborníkem a nikoliv jen glosátorem K. Čermák, z jehož pera vzešel i důmyslný komentář k českým Pravidlům profesionální etiky a pravidlům soutěže advokátů.

Jádrem a nejrozsáhlejší částí mé práce je bezpochyby rozbor českých Pravidel. Z pochopitelných důvodů jsem nemohl všechny ostatní kodexy komentovat s takovou podrobností jako ten český. Mravenčí prací bylo sebrání, roztrídění a použití desítek právních vět z kárných rozhodnutí, která se vztahují k jednotlivým ustanovením Pravidel.

Snažil jsem se vyhnout obsáhlejšími definicím a popisům pojmů „advokacie“ a „advokát“, neboť k těmto již bylo napsáno mnohé a v mé práci bych tak jen zaplevelil titulní téma příbuzným tématem. Samotné pojmy „etika“ a „morálka“ jsem z toho samého důvodu popsal jen informativně.

Advokátní etiku je třeba připomínat a mluvit o ní, je třeba přimět advokáty, aby jí respektovali a chovali se podle toho. Hnacím motorem by však neměl být strach z kárného postihu, ale vnitřní přesvědčení.

Při dlouhodobém soustředění na tyto oblasti jsem se nemohl nevyhnout úvahám nad idealismem a materialismem. Celá řada advokátů (a nejen advokátů) si jistě myslí, že etika je jen planou chimérou snílků, která je akorát zdržuje od vydělávání peněz, ačkoliv paradoxně význam slova „honorář“ znamená „čestná odměna“; pro takové advokáty zůstane advokacie jen kancelářskou dřinou a vidině peněz padne za oběť kouzlo poslání a rozletu svobodného povolání.

10. Resumé

In my rigorous work I was dealing with the theme of ethics of advocates. With growing of the importance of the legal services in democratic country is also important to have the level of the professional ethics which holds out in comparison with the developed western states. It means that the responsibility of advocates and request to their behaviour is upgrowing mostly. Advocates have a significant position in modern society. Due to the resulting evolution of legislation, the work of advocates is becoming more difficult.

The ethics is practical philosophy of human behaviour; we deal with ethical values of advocate and according to this we can say that advocate's ethics is his professional honour.

At first I specified basic informations of ethics and its relation to law (the second chapter) in my work. Both of them are systems of rules, sometimes they adjust the same or similar topics but ethics and law have different roofs. We can not say „law is minimum of ethics“.

In the third and fourth chapters I mentioned professional ethics and lawyers ethics. The professional ethics contents ethical rules of each profession – doctors, clerics, teachers, lawyers, ingeneers etc. On the other side the lawyers ethics is about rules which are common to each lawyer: advocate, judge, policeman, executor...

In the fifth part I tryed to formulate moral profile of advocate. Necessary qualities of each advocate are high fundamentality, criticism, relentlessness, self – criticism and propriety.

The sixth chapter is the heart of my rigorous work. I wrote there about advocate's ethics. At first about basic principles, than about the Advocate's Act and the Ethical Code of the Professional Behaviour of Advocates. The second wellis the most important spring of All. These norms modify obligations of specialist to customer, public, court, profession and colleagues. The basic rules are independence, attachment, straightness, discretion, decorum, and occupative secret. Dicsiplinary right is mentioned as part of professional right. Special chapter is devoted to the comparison of the czech and slovak Ethical Code; I tryed to show what is similar and what is different.

The seventh chapter is about the future of advocate's ethics. There are many legal topics in our society, which we have to care about with special attention. If we do, the living becomes better. Advocates should struggle for harmony of the Ethical Codes; advocates from

different countries should more cooperate; the people of different professions should together create common and universal Ethical Code.

In the eight chapter I dealt with the advocate's ethics in the European Union. At first I did a commentary to the Ethical Rules CCBE (Council of the Bars and Law Societies of the European Union), after that I shortly mentioned Ethical Codes of Italy (Codice deontologico), Finland (Lakimiehen eettiset ohjeet) and Poland (Zasady etyki radcy prawnego). Each advocate in European Union is bound by his country Ethical Code and at the same time by the Ethical Rules CCBE which are common.

11. Prameny

Literatura:

- Anzenbacher, A.: Úvod do filozofie, 1. vydání, Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1990
- Balík, S.: Důstojnost advokátního stavu, Bulletin slovenskej advokácie, 2004, číslo 4
- Balík, S.: Publicita a reklama o službách advokáta a její formy, Bulletin advokacie, 2000, číslo 4
- Bojkov, A. D.: Etika profesionální obhajoby v trestních věcech, 1. vydání, Praha, Ústředí české advokacie v Praze, 1980
- Brož, J.: Úvod k zásadám etického chování právníků, Správní právo, 1999, číslo 1
- Cziviš, M.: Podnikání advokáta na stránkách internetu, Bulletin advokacie, 1999, číslo 1
- Čepička A.: Zlidovění soudnictví, 1. vydání Praha, Ministerstvo informací a osvěty, 1949
- Čermák, K.: Dévouement, délicatesse, confraternité, Bulletin advokacie, 1996, číslo 6 – 7
- Čermák, K.: Lékař lidumil, advokát chudých, Bulletin advokacie, 1991, číslo 3
- Čermák, K.: Perspektivy, Bulletin advokacie, 1992, číslo 10,
- Čermák, K.: Pravidla Profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, Komentář, Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad
- Čermák, K.: Právní přítel, Bulletin advokacie, 1998, číslo 6 - 7
- Čipkár, J.: Profesionální etika právníka, 1. vydání, Košice, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2003
- Erben, P.: Potřebujeme etická pravidlá?, Bulletin slovenskej advokácie, 1999, číslo 2
- Fiala, J., Mates, P.: Komory podnikatelů a komory svobodných povolání, 1.vydání, Brno, Masarykova univerzita v Brně – Právnícká fakulta, 1994
- Flaubert, G.: Paní Bovaryová, 6. vydání, Praha, Mladá fronta, 1969
- Hajn, P.: Poněkud arogantní postřehy o advokátech, Bulletin advokacie, 2004, číslo 7 – 8

- Havel, V.: Václav Havel '95, 1. vydání, Praha – Litomyšl, Ladislav Horáček – Paseka, 1996
- Havlát, J., Benedik, M.: Etika advokátskeho povolania, Bulletin slovenskej advokácie, 1999, číslo 2
- Herzogová, Z.: Policejní etika a její místo v systému profesních etik, Kriminallistika, 1999, číslo 3
- Houbová, D. a kol.: Psychologie pro právníky, 2. vydání, Brno, Masarykova univerzita v Brně
- Hungr, P.: Emanuel Chalupný a etika advokáta, in: Emanuel Chalupný, česká kultura, česká sociologie a Tábor, 1. vydání, Praha, Filosofia, 1999
- Jelínek, J., Sovák, Z.: Trestní zákon a trestní řád, Poznámkové vydání s judikaturou, Praha, Linde Praha a. s., 1995
- Knapp, V.: Teorie práva, 1. vydání, Praha, C.H.Beck, 1995
- Kolektiv autorů: Všeobecná encyklopedie UNIVERSUM, 2. a 6. díl, 1. vydání, Praha, ODEON, 2000
- Krsková, A.: Etika právnického povolania, 1. vydání, Bratislava, Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 1994
- Krsková, A.: Polhodinka s etikou, Bulletin slovenskej advokácie, 1999, číslo 2
- Mandák, V.: Advokát sám sobě zástupcem, Bulletin advokacie, 2003, číslo 10
- McCormack, M.: Strašná pravda o právnících, 1. vydání, Praha, TALPRESS, 1997
- Otázky etiky v anglické advokátní komoře, Bulletin advokacie, 1997, číslo 1
- Mullerat, R.: Advokacie – na rozcestí mezi uchováním důvěry klientů a úlohou strážce bran a informátora, Bulletin advokacie, 2003, číslo 6 – 7
- Neff, V.: Filosofický slovník pro samouky, 1. vydání, Praha, Družstevní práce, 1948
- Nykodým, J.: Fungování advokáta – právní a morální závazky ke klientům, Bulletin advokacie, 2000, číslo 6 – 7
- Radvan, M., Stachová, A.: Reklama advokátů, Bulletin advokacie, 2004, číslo 2
- Rubeš, J.: O některých etických zásadách každodenní práce soudce

a advokáta, Bulletin advokacie, 2003, číslo 11 – 12
Rubeš, J.: O některých etických zásadách každodenní práce soudce a advokáta, Právo a zákonnost, 1991, číslo 9
Sawicki, J.: Tajemství paragrafů, 1. vydání, Praha, Orbis, 1970
Sbírka kárných rozhodnutí České advokátní komory 1998 – 1999, Bulletin advokacie, 2001, zvláštní číslo/březen
Sbírka kárných rozhodnutí České advokátní komory 2000 – 2001, Bulletin advokacie, 2002, zvláštní číslo/červen
Tomsa, M.: Obchodní jméno advokáta, Bulletin advokacie, 1997, číslo 4
Zasady etyki radcy prawnego, Radca prawny, 1997, číslo 5
Zásady etického chování právníků, Právník, 2000, číslo 1
Závěry multilaterálního zasedání na téma „Etika advokáta“ v Praze ve dnech 3.-5.listopadu 1999, Bulletin advokacie, 2000, číslo 4

Právní předpisy:

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád
Zákon č. 57/1963 Sb., o advokacii
Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
Zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce
Zákon č. 128/1990 Sb., o advokacii
Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky
Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti
Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele
Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů
Zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti
Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii

Vyhláška MS č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb
Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

Judikatura:

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 13. 3. 2001, sp. zn.11 C 25/2000 – 23

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 1. 1993, sp. zn. 7 Cdo 14/92

Stavovské předpisy:

Codice deontologico

Etická pravidla CCBE

Etický kodex práv pacientů, přijatý 25. února 1992 Centrální etickou komisí Ministerstva zdravotnictví České republiky

Lakimiehen eettiset ohjeet

Usnesenie konference advokátov Slovenskej advokátskej komory zo 14. decembra 2002, Zásady výkonu advokácie

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997

Věstníku ze dne 31. října 1996, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1998

Věstníku ze dne 10. března 1998, o výchově advokátních koncipientů a dalším vzdělávání advokátů

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 9/1999

Věstníku, kterým se stanoví některé podrobnosti o dokumentaci advokáta vedené při poskytování právních služeb

Usnesení představenstva České advokátní komory č.6/2004

Věstníku, kterým se stanoví postup advokátů a kontrolní rady České advokátní komory při plnění povinností stanovených právními předpisy o opatřeních proti legalizaci z výnosů z trestné činnosti

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 7/2004

Věstníku, o provádění úschov peněz, cenných papírů nebo jiného majetku klienta advokátem

Zasady etyki radcy prawnego

Rozhodnutí kárné komise ČAK

- Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 28. 4. 1997, sp. zn. K 93/96
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 30. 1. 1998, sp. zn. K 65/97
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 10. 4. 1998, sp. zn. K 22/98
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 24. 4. 1998, sp. zn. K 3/97
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 12. 6. 1998, sp. zn. K 34/96
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 24. 6. 1998, sp. zn. K 107/98
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 26. 6. 1998, sp. zn. K 127/98
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 3. 7. 1998, sp. zn. K 76/97
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 23. 10. 1998, sp. zn. K 10/98
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 25. 10. 1998, sp. zn. K 129/98
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 20. 11. 1998, sp. zn. K 132/97
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 20. 11. 1998, sp. zn. K 142/98
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 4. 12. 1998, sp. zn. K 248/98
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 18. 12. 1998, sp. zn. K 151/98
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 15. 1. 1999, sp. zn. K 200/98
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 15. 1. 1999, sp. zn. K 351/98
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 29. 1. 1999, sp. zn. K 139/97
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 26. 2. 1999, sp. zn. K 405/98
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 19. 3. 1999, sp. zn. K 298/98
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 19. 3. 1999, sp. zn. K 398/98
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 30. 4. 1999, sp. zn. K 134/98
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 7. 5. 1999, sp. zn. K 320/98
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 7. 5. 1999, sp. zn. K 22/99
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 18. 6. 1999, sp. zn. K 9/98
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 18. 6. 1999, sp. zn. K 28/99
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 25. 6. 1999, sp. zn. K 208/98
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 14. 9. 1999, sp. zn. K 408/98
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 14. 9. 1999, sp. zn. K 35/99
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 24. 9. 1999, sp. zn. K 2/99
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 12. 11. 1999, sp. zn. K 75/99
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 21. 1. 2000, sp. zn. K 52/99

Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 10. 2. 2000, sp. zn. K 238/99
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 15. 2. 2000, sp. zn. K 72/00
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 14. 3. 2000, sp. zn. K 17/99
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 17. 3. 2000, sp. zn. K 220/99
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 13. 4. 2000, sp. zn. K 8/00
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 19. 5. 2000, sp. zn. K 237/99
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 1. 6. 2000, sp. zn. K 62/99
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 21. 7. 2000, sp. zn. K 203/99
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 10. 11. 2000, sp. zn. K 14/98
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 10. 11. 2000, sp. zn. K 36/00
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 10. 11. 2000, sp. zn. K 69/00
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 10. 11. 2000, sp. zn.
K 106/00
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 29. 11. 2000, sp. zn.
K 402/98
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 8. 12. 2000, sp. zn.
K 56/2000
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 16. 5. 2001, sp. zn. K 108/00
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 22. 5. 2001, sp. zn. K 110/00
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 18. 7. 2001, sp. zn. K 254/99

Osnova

Kapitola	str.
1. Úvod.....	3
2. Etika, morálka, právo.....	6
2.1. Etika a právo.....	8
3. Profesní etika.....	10
4. Etika právníka	13
5. Eticko – psychologický profil advokáta.....	18
6. Advokátní etika.....	22
6. 1. Základní principy advokátní etiky.....	30
6. 2. Profesionální etika advokáta v ČR (Zákon o advokacii a Etický kodex).....	34
6. 2. 1. Zákon o advokacii.....	34
6. 2. 2. Etický kodex.....	36
6. 2. 2. 1. Působnost pravidel.....	38
6. 2. 2. 2. Pravidla profesionální etiky.....	39
6. 2. 2. 3. Pravidla soutěže advokátů.....	68
6. 3. Srovnání české a slovenské úpravy.....	77
7. Perspektivy etiky advokáta v ČR.....	81
8. Profesionální etika advokáta v Evropské unii.....	83
8. 1. Etická pravidla CCBE.....	84
8. 2. Etická pravidla některých členských zemí EU.....	89
8. 2. 1. Finsko.....	89
8. 2. 2. Itálie.....	91
8. 2. 3. Polsko.....	94
9. Závěr.....	98
10. Resumé.....	100
11. Prameny.....	102
Osnova.....	108